

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**GÜMRÜK TARİFELERİ ÜZERİNDEN YAPILAN TİCARET
SAVAŞLARININ VERGİ HASILATINA ETKİLERİ**

Hazırlayan

Kübra FENER

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Doç. Dr. Yusuf TEMÜR

TOKAT – 2021

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Yusuf TEMÜR danışmanlığında hazırlamış olduğum **“Gümrük Tarifeleri Üzerinden Yapılan Ticaret Savaşlarının Vergi Hasılatına Etkileri”** adlı Yüksek Lisans / Doktora tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

24/05/2021

TEŞEKKÜR SAYFASI

Tezimizin konusunun belirlenmesinde, araştırma aşamasında, yön tayininde ve tamamlanması sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, destek olan ve bana güvenerek bu yolda benimle ilerleyen değerli danışman hocam sayın Doç. Dr Yusuf TEMÜR’e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim de her türlü bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren ve destek olan değerli hocalarım Prof. Dr. Cuma ÇATALOLUK, Doç. Dr. Doğan BOZDOĞAN, Doç. Dr. Deniz ŞAHİN DURAN, Dr. Öğr. Üyesi Selçuk BUYRUKOĞLU’na minnetlerimi sunarım.

Çalışmalarım boyunca yardımlarını hiç esirgemeyen arkadaşım Esmâ ŞAHİN’e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte gösterdikleri sabır ve verdikleri destek ve okuma konusunda benden manevi desteklerini eksik etmeyen aileme teşekkür ederim.

ÖZET

Geçmişten günümüze gelişen ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin kaynaklarındaki yetersizlik dolayısıyla gelişen ticaret olgusu ülkelerin küresel anlamda gelişmesiyle birlikte aralarındaki ticari ilişki artmıştır. Ülkeler ilk olarak ihtiyaçları karşılamak ve gelir etmek amacıyla ticaret yaparken diğer taraftan birbirleriyle ticari ilişkilerini geliştirmek suretiyle yerini korumaya almıştır. Bu çerçevede korumak amaçlı ticarete birtakım önlemler alınmaya başlanmış ve bunların başında gümrük tarife oranları kullanılmıştır. Gümrük tarifelerindeki oranları kullanarak ticari koruma sağlayan ülkeler karşılıklı olarak yapılan tarife artışları sonucu ortaya ticaret savaşları çıkmıştır. Bu savaş dünya ticaretinin iki büyük ekonomisine sahip olan ve yaptıkları ticari hamlelerle dünyayı etkileyecek kadar payı bulunan ABD ve Çin gibi ülkeler arasında başlamıştır. Kısa zaman içerisinde daha çok ABD'nin ticari ilişki içerisinde bulundu ilk üç sırada yer alan Meksika, Kanada ve AB gibi ülkeler karşılıklı hamleleri başlamış ve Türkiye de bu yapılan hamleler ile dâhil olarak savaşın etkisi daha geniş alanlara yayılmıştır. Ticaret savaşları ülkelerin ekonomik büyüme oranlarında, küresel ticarete, ithalat- ihracat verilerinin değişimlerinde ve GSYH'lerin değerlerindeki dalgalanmalarının sebep olduğu durgunluğa tarife artışlarının etkileri gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada; Gümrük tarifelerinin tanımı, amaçları, tarife çeşitleri, tarifelerin makro ve mikro etkileri, dış ticaret olgusunun kavramsal çerçevesi, amaçları, araçları ele alınmış. Ayrıca ithalat ve ihracat türlerinden ve dış ticaretteki ödeme şekilleri ile ticaret savaşları teorik çerçevede ele alınarak bu savaşların ülkeler ve dünya ekonomisine etkisi verilerle açıklanmıştır. Ticaret savaşının başlamasına neden olan ABD ile Çin arasındaki mücadele ve diğer ülkelerinde ABD ile yapmış olduğu ticaret savaşındaki uyguladıkları gümrük tarife oranlarıyla ülkelerin ekonomilerini korumak adına başlattıkları savaşların etkileri, hangi ülkelerin hangi oranda tarife uyguladıkları ve uygulanan tarife artışların ülkelerin ithalat ihracat dengesindeki değişim ele alınarak bu değişimin ülkelerin GSYH'deki büyüme oranlarında yarattığı etki incelenmiştir.

Anahtar Kelime: Gümrük Tarife, Ticaret Savaşı, GSYH

ABSTRACT

With the global development of the countries, the trade relationship between them has increased due to the inadequacy of the resources of the needed goods and services from the past to the present. While countries were first trading in order to meet their needs and to earn income, on the other hand, they took their place by developing commercial relations with each other. In this context, some precautions have been taken in trade to protect and customs tariff rates have been used at the beginning of these. Trade wars arose as a result of reciprocal tariff increases for countries providing trade protection by using the rates in the customs tariffs. This war has started between countries like the USA and China, which have two major economies of world trade and have a share that will affect the world with their commercial moves. A short time inside the more the United States were found in trade relations field first three Mexico, Canada and countries such as the EU has begun reciprocal moves and Turkey in the impact of war, including with the moves are spread over a wider area. The effects of tariff increases are observed on the stagnation caused by trade wars, economic growth rates of countries, global trade, changes in import-export data and fluctuations in the values of GDP.

In this study; The definition of customs tariffs, purposes, tariff types, macro and micro effects of tariffs, conceptual framework, objectives and tools of foreign trade are discussed. In addition, the types of import and export, payment methods in foreign trade and trade wars are discussed in a theoretical framework and the effects of these wars on countries and the world economy are explained with data. The fight between the USA and China, which caused the trade war to begin, and the effects of the wars initiated by countries in order to protect their economies with the tariff rates they applied in the trade war with the USA in other countries, which countries apply the tariff at what rate and the tariff increases applied to the change in the import-export balance of the countries. The impact of countries on growth rates in GDP has been analyzed.

Keywords: Customs Tariff, Trade War, GDP

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar	ix
ŞEKİLLER	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	3
GÜMRÜK TARİFELERİ	3
1.1. Gümrük Tarifesi.....	3
1.1.1. Gümrük Tarifesi ve Konusu	3
1.1.2. Gümrük Tarifelerinin Amaçları.....	4
1.1.2.1. Devlet Hazinesine Gelir Sağlamak	5
1.1.2.2. Milli Ekonomiye Milli Rekabete Karşı Korumak	5
1.1.3. Gümrük Tarifelerinin Çeşitleri.....	6
1.1.3.1. Spesifik Gümrük Tarifeleri.....	7
1.1.3.2. Ad- Valorem Gümrük Tarifeleri	7
1.1.3.3. Karma Gümrük Tarifesi	8
1.1.4. Tarife Sınıflandırılması.....	8
1.1.5. Gümrük Vergilerinin Ekonomik Etkiler	12
1.1.5.1. Mikro Ekonomik Etkileri.....	12
1.1.5.1.1. Üretim Etkisi	12
1.1.5.1.2. Tüketim Etkisi	13
1.1.5.1.3. Gelir Etkisi	14
1.1.5.1.4. Yeniden Dağıtım Etkisi (Bölüşüm Etkisi)	14
1.1.5.1.5. Koruma Etkisi.....	15
1.1.5.1.6. Dış Ticaret Hacmi Etkisi	15
1.1.5.1.7. Tüketici ve Üretici Rantı Üzerindeki Etkileri	16
1.1.5.2 Gümrük Tarifelerinin Makroekonomik Etkileri	17
1.1.5.2.1. Ödemeler Bilançosu Üzerindeki Etkiler	19

1.1.5.2.2. Dış Ticaret Hadleri Üzerindeki Etkileri	19
1.1.5.2.3. Fiyatlar ve Piyasa Üzerindeki Etkileri	19
1.1.5.2.4. Milli Gelir ve İstihdam Artışı Üzerinde Etkiler.....	20
1.1.5.2.5. Gelir Dağılımı Üzerine etkisi	20
1.1.5.2.6. Bütçe Geliri Üzerine Etkiler	21
1.1.6. Dış Ticaret Hadleri ve Optimum Tarife.....	21
1.1.6.1. Ticaret Hadleri Etkisi	21
1.1.7.2. Optimum Tarife.....	23
2. BÖLÜM	26
DIŞ TİCARET VE TİCARET SAVAŞLARI	26
2.1. Dış Ticaret	26
2.1.1. Dış Ticaret Tanımı ve Kapsamı.....	26
2.1.1.1. İhracatın Tanımı ve Türleri.....	27
2.1.1.1.1. Özellik Arz Etmeyen İhracat	28
2.1.1.1.2. Kayda Bağlı İhracat	28
2.1.1.1.3. Kredili İhracat.....	29
2.1.1.1.4. İthal Edilmiş Malların İhracatı	29
2.1.1.1.5.Konsinye İhracat	30
2.1.1.1.6. Serbest Bölgelere Yapılacak İhracat	30
2.1.1.1.7. Bedelsiz İhracat	31
2.1.1.1.8. Ticari Kiralama Şeklinde İhracat.....	31
2.1.1.1.9. Müteahhitlik Hizmetleri Şeklinde İhracat	32
2.1.1.1.10. Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım Yoluyla İhracat.....	32
2.1.1.1.11. Bavul Ticareti	33
2.1.1.1.12. Transit Ticaret.....	33
2.1.1.2. İthalat Tanımı ve Türleri.....	34
2.1.1.2.1. Bedelli İthalat	34
2.1.1.2.2. Bedelsiz İthalat	34
2.1.1.2.3. Geçici İthalat	34
2.1.1.2.4. Ticari İthalat	35
2.1.1.2.5.Vergi Numarası Şartı Aranmayan İthalat.....	35
2.1.1.2.6.İzne Bağlı İthalat.....	35
2.1.1.2.7.Özelliği Olan İthalat.....	35

2.1.1.2.8.Özel Antlaşmalara Dayanan İthalat	35
2.1.1.2.9 Kesin İthalat.....	36
2.1.1.2.10. Uluslararası Fuarlar Yoluyla Yapılan İthalat	36
2.1.1.3.Dış Ticarete Ödeme Şekilleri.....	36
2.1.1.3.1.Peşin Ödeme	36
2.1.1.3.2. Akreditifli Ödeme	38
2.1.1.3.3. Kabul Kredili Ödeme	39
2.1.1.3.4. Mal Mukabili Ödeme	39
2.1.1.3.5. Vesaik Mukabili Ödeme.....	40
2.1.1.3.6. Konsinye Satış ile Ödeme	41
2.1.1.4.Dış Ticaret Politikasının Amaçları.....	42
2.1.1.4.1.Dış Ödemeler Dengesizliklerinin Giderilmesi	42
2.1.1.4.2. Dış Rekabetten Korunma	42
2.1.1.4.3. Ekonomik Kalkınma	43
2.1.1.4.4.Piyasa Aksaklıklarının Giderilmesi	43
2.1.1.4.5.Ekonomik İstikrarın Sağlanması.....	43
2.1.1.4.6.Hazineye Gelir Sağlamak.....	44
2.1.1.4.7. Dış Piyasalarda Monopol Gücünden Yararlanma	44
2.1.1.4.8. Sosyal ve Siyasi Nedenler	44
2.1.1.4.9.Otarşı.....	45
2.1.1.5. Dış Ticaret Politikasının Araçları.....	45
2.1.1.5.1 Gümrük Tarifeleri	45
2.1.1.5.2.Tarife-Dışı Araçlar.....	45
2.1.1.5.2.1.Miktar Kısıtlamaları	45
2.1.1.5.2.2. Tarife Benzeri Faktörler.....	47
2.1.1.5.2.3.Görünmez Engeller.....	47
2.1.1.5.2.4 Gönüllü İhracat Kısıtlamaları.....	47
2.1.1.5.3.İhracatın Özendirilmesi	48
2.1.1.5.4. Bağlı Ticaret	48
2.1.1.6.Dış Ticaretin Vergilendirilmesi	48
2.2. Ticaret Savaşları.....	49
2.2.1. Dünyada Yaşanan Ticaret Savaşları	51
2.2.2. Türkiye'nin Yaşadığı Ticaret Savaşı	60

3. BÖLÜM	66
GÜMRÜK TARİFELERİNDEKİ YAPILAN DEĞİŞİKLER NEDENİYLE YAŞANAN TİCARET SAVAŞLARININ VERGİ HASILATINA ETKİSİ.....	66
3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	66
3.2. Çalışmanın Yöntemi.....	66
3.3. Literatür Taraması.....	66
3.4. Vergi Hasılat ve Vergi Hasılatını Etkileyen Faktörler	69
3.4.1. Vergi Hasılatı	69
3.4.2. Vergi Hasılatını Etkileyen Faktörler.....	69
3.4.2.1. Dış Ticaret Hacmi	69
3.4.2.2. Enflasyon	70
3.4.2.3. Bütçe Açığı	70
3.4.2.4. Döviz kurları	71
3.4.2.5. Vergi Afları.....	71
3.4.2.6. Gümrük Tarifeleri	71
3.5. Gümrük Tarifelerinde Yapılan Değişikliklerin Gelir, Refah, Maliyet ve İthalat İhracata Olan Etkisi	72
3.5.1. Gümrük Tarifelerinin Gelir ve Refah Etkisi Maliyet Etkisi	72
3.5.2. Gümrük Tarifelerinin İthalat ve İhracata Etkisi	77
3.6. Gümrük Tarifelerindeki Yapılan Değişikler Nedeniyle Yaşanan Ticaret Savaşlarının Ülkeler İtibarıyla Vergi Hasılatına Etkisi	96
3.6.1. ABD ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi	100
3.6.2. Çin ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi	103
3.6.3. AB ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi.....	105
3.6.4. Kanada ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi	108
3.6.5. Meksika ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi	110
3.6.6. Türkiye ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi	112
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	117
KAYNAKÇA	120

TABLOLAR

Tablo 1. Türk Gümrük Tarife Cetvelinin Yapısı.....	11
Tablo 2. Ülkelerarası Tarife Çizelgesi	51
Tablo 3. Türkiye'nin Yaptığı İndirimler	64
Tablo 4. ABD-Çin Ticaret Savaşının Simüle Edilen Toplam Etkisi (Milyon Dolar)	74
Tablo 5. Başkan Trump'ın Uyguladığı Tarifelerin Toplam Maliyeti	77
Tablo 6. Başkan Trump'ın Tarifelerinden Etkilenen Malların İthalat Düzeyleri, 2017-2019..	78
Tablo 7. Başkan Trump'ın Dayattığı Tarifelere Toplam Misilleme	81
Tablo 8. 2017-2018 Yıllarında ABD'nin Türkiye'ye Uyguladığı Ek Gümrük Vergisi Sonucu Alüminyum ve Demir Çeliğin İhracatında Miktar Tutar ve Yüzde Değişimleri	82
Tablo 9. ABD'nin 2017 – 2018 Yıllarına İlişkin İthalat ve İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi	83
Tablo 10. ABD'nin 2018 – 2019 Yıllarına İlişkin İthalat ve İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi	87
Tablo 11. Türkiye'nin 2017- 2018 Yıllarına Ait İthalat – İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi	92
Tablo 12. Türkiye'nin 2018 – 2019 Yıllarına Ait İthalat ve İhracat Yaptığı Ülkeler	95
Tablo 13. Trump Yönetiminin Getirdiği Tarifelerin Etkisi	98
Tablo 14. Trump Yönetiminin Tehdit Altındaki Tarifelerin Etkisi	99
Tablo 15. Misilleme Tarifelerinin Etkisi.....	99
Tablo 16. 2016 – 2020 Arasında Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Elde Edilen Gelirler ve Genel Bütçe ile Vergi Gelirleri İçindeki Payı (% ve Bin TL).....	115

ŞEKİLLER

Şekil 1. Tarife Uygulamalarının Yarattığı Refah Etkileri	12
Şekil 2. Gümrük Tarifelerinin Tüketici ve Üretici Rantı Üzerindeki Etkileri	16
Şekil 3. Tarifelerin Makro Etkisi: Milli Geliri Yükseltmesi	18
Şekil 4. Tarife Ticaret Had Etkisi	22
Şekil 5. Tek Ülke Açısından Optimum Tarife	24
Şekil 6. İki Ülke Açısından (Karşılıklı Misilleme Olduğu Durumda) Optimum Tarife	25
Şekil 7. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi – ABD.....	100
Şekil 8. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi – ÇİN	103
Şekil 9. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi – AB Ülkeleri.....	106
Şekil 10. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi –KANADA	108
Şekil 11. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi –MEKSİKA	110
Şekil 12. Ticaret Savaşlarının Hasılataya Etkisi – TÜRKİYE	112

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ATR	: İşlenmiş tarım ürünleri ile sanayi ürünlerinin ticaretinde kullanılan dolaşım belgesine verilen isimdir.
Ba	: Mal ve hizmet alımlarında düzenlenen bildirim formu
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
Bs	: Mal ve hizmet satışlarında düzenlenen bildirim formu
CIF	: Cost, Insurance ve Freight
EUR.1	: Serbest dolaşım belgesidir.
FED	: Amerika Birleşik Devletleri Merkez Bankası
DÖĞ	: Dünya Gümrük Örgütü
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
FOB	: Free on Board
GATT	: Gümrük Tarifeleri Genel Antlaşması
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
GYK	: Genel Yorum Kuralları
MNF	: En Çok Kayrılan Ülke
LNG	: Sıvılaştırılmış doğal gaz
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Antlaşması
STIC	: Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret sınıflandırması
STK	: Sivil Toplum Örgütü

TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TUSİAD	: Türkiye Sanayi ve İş Adamları Derneği
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜRMÖB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
USMCA	: Amerika Birleşik Devletleri Piyade Kol Ordusu
USTR	: Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Temsilcisi
VER	: Gönüllü İhracat Kısıtlaması
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Gümrük tarifeleri, yapılacak ithalat ve ihracatın ülke girişinde ya da çıkışı sırasında mallar üzerine uygulanan gümrük vergilerinin gösterildiği cetvele denilmektedir. Günümüzde ihraç edilmiş olan mallar üzerinden vergi alınması önemi yitirdiği için ithalatta yoğunlaşan vergi alımı gümrük vergisi kavramı ithal vergisi olarak da anılmaktadır. Vergi yerine tarife kavramının kullanılmaktadır. Bunun nedeni gümrük işlemleri sırasında hangi mala hangi miktarda ve hangi oranda alınacağı listeler şeklinde belirtildiği içindir. Tarife gümrük geçişi sırasında mallar üzerinden vergilerin oranlarını gösterildiği cetvele denilmektedir.

Ticaret, taraflar arasında belirlenen bir miktar para karşılığında ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin alım ve satımları şeklinde oluşmaktadır. Ticaret ikiye ayrılmaktadır bunalar iç ve dış ticaret olmak şeklindedir (Şerefli, 201: 137). İç ticaret ülke içinde yapılan mal ve hizmet alım satımı şeklinde oluşmaktayken dış ticaret; bir ülkede mevcut özel ve kamu sektöründe varlığını devam ettiren kişi ya da kuruluşların yabancı olan ülkelerle yapmış oldukları mal veya hizmete yönelik alım satımı şeklinde ifade edilmektedir. (Öz, 2008: 33). Ticaret de ülkeler birbirleri ile alım satım yapmaktadır bu dış alımlara ithalat ve dışa satımlara ise ihracat şeklinde ifade edilmektedir. İthalat ve ihracatın çeşitli şekilleri mevcuttur. İhtiyaç duyulan malların temini ve gelir sağlamak amaçlı yapılan ticaret küresel anlamda gelişim göstermiş ve ülkeler ticari ilişkileri gelişmektedir.

Ticaret savaşı kavramı olarak, bir ülkenin bir diğer ülkeden ithal etmiş olduğu mallara belli bir sınırlama getirmiş olması ve ek bir vergi koyması bunun sonucunda ise diğer ülkenin de tepki olarak aynı yönde hareket etmesiyle ortaya çıkmış olan ve devam eden sürtüşmeye denilebilir. (Aydoğan, 2019: 3). Ticaret savaşı ülkelerin kendilerini ekonomik anlamda korumak üzere başlatılmıştır. Aynı zamanda ülkeler ekonomideki üstün güce sahip olmak üzere başka ülkelere uyguladıkları kısıtlayıcı önlemlerde mevcuttur. Kendi çıkarlarını düşünerek ekonomiyi korumak adına 2018 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Çin'e açtığı savaş ile baş gösteren savaş diğer dünya ülkelerine de sıçramıştır.

Vergi hasılatı, ülkenin elde ettiği gelir Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) ile açıklanarak değerlendirilmiştir. GSYH ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirlemek üzere yaygın bir şekilde kullanılan ölçüttür. GSYH, bir ülke içerisinde faaliyet gösteren ve o ülke vatandaşının ve aynı zamanda ülkede yaşayan yabancıların da üretmiş olduğu mal ve hizmetlerin hepsini kapsamaktadır. Bütün mal ve hizmetlerdeki meydana gelen artış ekonomik büyümeyi de ifade

etmiş olmaktadır. GSYH değerleri incelenerek ekonomideki yıllar içindeki değişim ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılabilmekte ve çıkarımlarda bulunulabilmektedir (Geçgil ve Akgül, 2020: 63).

Çalışmanın birinci bölümünde, gümrük tarifeleri ele alınmıştır. Gümrük tarifelerinin makro ve mikro şeklinde etkileri neler olduğundan dış ticaret hadleri ve optimum tarife açıklanmıştır. Gümrük tarifelerin alınmasında iki amaç bulunmakta bunlardan ilki gelir sağlamak amacı ile ülkeler kullanılırken günümüzde bu amaç ticaret gelişmesiyle yurt içi üretimi korumak üzere kullanılmaya başlanmıştır. Gümrük tarifeleri üç farklı oran ile alınmaktadır. Ad valorem spesifik ve karma şekildedir. Bu oranları ülkeler tek kullanabileceği gibi ikisini birlikte de kullanabilmektedir.

İkinci bölümde ise dış ticaret kavramından dış ticareti oluşturan ithalat ve ihracat ve bunların çeşitleri açıklanmış dış ticaretin amaçları araçları ve dış ticaretteki ödeme şekillerinin neler olduğundan dış ticaretin vergilendirilmesinden, ticaret savaşı kavramı bunun nasıl başlatan ülke olan ABD ve etkilediği ülkeler ve uygulanan tarife oranlarına değinilmiştir

Üçüncü bölümde ABD ve Çin arasındaki gümrük tarife oranlarının değişimleri değinilmiştir. İlk olarak bu ülkede başlayıp uzun soluklu olması ve sürekli tarife oranlarında karşılıklı misillemeler yapılması, ABD ithalat ihracat verilerinin değerlendirilmesi ticaret savaşının ABD ile başlaması ve veriler bünyesinde diğer ülkelerin ticaret savaşındaki etkisi açıklanmıştır. Türkiye en çok İthalat ihracat yaptığı ülkeler ve ticaret savaşı yaşadığı ABD karşılıklı uyguladıkları tarife oranlarının etkileri incelenmiş ve tarife savaşlarının ABD, Çin, Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye'nin GSYH yansımaları açıklanmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

GÜMRÜK TARİFELERİ

1.1. Gümrük Tarifesi

Gümrük tarifeleri, ülkeye ithal edilecek mal veya ihraç edilecek olan malların ülke içerisine girişi veya ülkeden çıkışı sırasında alınacak vergilerin oranını gösterildiği cetveldir (Dinler, 2002: 505). Bir diğer tanımda ise gümrük tarifesi, ülkeler malların bir kısmının ya da bütünü ülkeye girişi ve çıkışı noktasında izne bağlanmış bulunur ve bu mallar için gümrük vergisi uygulanmaktadır. Uygulanan bu gümrük vergilerini almak üzere oluşturulan listelere gümrük vergisi cetveli adı verilmektedir. Cetvelde bulunan mallar üzerinden alınacak vergilere ise gümrük tarifesi olarak ifade edilir (Muhasebe ve Finans 2011: 6).

1.1.1. Gümrük Tarifesi ve Konusu

Gümrük tarifeleri geniş manada dış ekonomik politikasını, dar olarak ise dış ticaret politikasının en eski ve en fazla kullanılan araçları arasında yer almaktadır. Gümrük tarifesiinden bahsettiğimizde iki önemli kavram görülmektedir. Bu kavramlar birincisi gümrük ikincisi ise tarifiedir. Belirli bir malın gümrük sınırından geçişi sırasında ödemesi gereken vergiye gümrük, uluslararası ticarete mevzu olan mallara ilişkin uygulanmış olunan vergileri belirleyen listelere ise tarife denir. Uygulamada üç farklı tarife bulunmaktadır. Bunlar tek kolonlu, çift kolonlu ve üç kolonlu tarife olarak üçe ayrılmaktadır. Gümrük vergileri eğer yasa olarak konuyorsa bu tarife otonom tarife denir. Eğer tarifeler uluslararası anlaşmalar ile belirleniyorsa buna da sözleşmeli tarife denilmektedir. (Karluk, 2009: 329).

Tarife sistemleri üç tipte bulunmaktadır bunlar (Karluk, 2009: 330):

- **Tek kolonlu tarife sistemleri:** Bu sistemde her mala ülke orijinine bakılmaksızın tek bir vergi uygulanır ve yasal düzenleme olmadan karşılıklı görüşme yapılarak değiştirilemez. Bu tip tarifeler gelir elde etmek isteyen ve korumacı ülkeler için faydalıdır.
- **Çift kolonlu tarife sistemleri:** Her bir mal için iki vergi uygulanan sistemdir. Eğer iki vergi de yasayla konulmuşsa burada maksimum-minimum formlu bir otonom tarifesi söz konusu olmaktadır. Eğer sadece yüksek vergiler yasayla konulmuş, ancak düşük vergiler ise uluslararası anlaşmalarla ödün olarak verilmiş ise bu durumda kısmen

otonom kısmen de sözleşmeli tarife sisteminden söz edilmektedir. WTO üyesi devletin tarifeleri çift kolonludur. Bu kuruluşa üye olan ülkelere düşük vergilere tabi iken üye olmayan ülkelere yüksek vergilere tabidir. Buradaki amaç tarife indirimden faydalanmak isteyen ülkeleri, kendi tarifelerinde indirim sağlanması şeklindedir.

- **Üç kolonlu tarife sistemleri:** Üç kolonlu tarife sistemlerinde üç ayrı vergi oranı bulunmaktadır. Sistem çift kolonlu tarife sistemine üçüncü olarak daha düşük bir vergi oranının eklenmesi ile oluşan sisteme denir. Diğer adı tercihli sistem olan üç kolonlu sistemde üye olan ülkeler arasında ticareti teşvik etmek amacıyla düzenlenmektedir. İngiliz uluslar topluluğu bu sistemi uygulamaktadır.

Gümrük tarifesini ise; bir malın başka bir ülkenin sınırında geçişi anında alınan vergilerin gösterildiği cetvele denilmekte ve bir ülke için gümrük tarifesinin en önemli etkisiyse gelir sağlamasıdır. Bu ülkelere gümrük vergisi ile gelir sağlama etkisi en fazla olan az gelişmiş ülkelere aittir. İthalata bir sınırlama getirilmediğinde yerli üreticilerin mevcut rekabet koşullarına dayanması güçleşecektir. Bu durumun yaşanması engellemek üzere gümrük vergisi ile hareket edildiğinde yerli üretici düşeceği güç durum korunmuş olacaktır. Şöyle ki ithalat dolayısıyla alınan vergiyle o malın ülke içerisindeki fiyatı artmış olacak ve tüketici ise yerli üreticiye yönelecektir (Ardıç ve Yılmaz, 2002: 127).

Gümrük tarifeleri ad valorem, spesifik ve karma olarak üç şekilde ayrılmaktadır. Gümrük tarifesini uygulayan ülkelerin ekonomilerinde çok sayıda etkileri bulunabilmektedir. Bahsi geçen etkiler ise, yerli ekonomin yaşanan dış rekabet etkilerinden korumak, devlet hazinesine gelir sağlaması, ithalatın azalması yolu ile ülkeden çıkan döviz miktarının azalması ve gelirin üreticiden tüketiciye yönelmesini sağlaması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Dinler, 2005: 505-506).

1.1.2. Gümrük Tarifelerinin Amaçları

Gümrük tarifelerinin konulmasında iki temel amacı vardır. Bu amaçlardan ilki devlete gelir sağlamak iken diğer amacı uluslararası ticaret ortamında yerel üretimi korumaktır. Tarifelerin konulmaya başlandığı ilk zamanlarda amaç sadece gelir sağlamaya yöneliktir. Gelir sağlama amacı ülke içerisinde üretilmeyen bir malın ithalatına gümrük vergisi konulması ile sağlanmaktadır. Fakat artık gümrük tarifelerinin konulmasındaki amaç yerel ekonominin korunmasına yöneliktir. İthal olarak yurtiçi piyasasında satılacak olan malın fiyatı gümrük tarife oranı kadar artmaktadır. Bu şekilde yapılan sınırlama ile yerel üretim korunmuş

olmaktadır. Günümüzde AB ülkelerinin gümrük tarifelerinden sağlanan gelire ihtiyacı olmadığı nettir. Fakat üçüncü dünya ülkelerinden gelen mallara ise ortalama bir gümrük tarifesi uygulanmaktadır. Daha çok tarımsal ürünlere yönelik yüksek vergi oranı uygulanmaktadır. AB üyeleri burada sağlanan gelir kendi ülke bütçelerine değil AB ortak hazinesine aktarılmaktadır ve yürütecekleri işlerde bu bütçeden kullanılmaktadırlar. Bu şekilde konulan gümrük tarifeleri de korumaya yöneliktir (Çelik, 2004: 157).

1.1.2.1. Devlet Hazinesine Gelir Sağlamak

Gümrük vergisi, devletin kolay bir şekilde gelir sağladığı ve dış ticaret politikalarında kullanılan en eski araçları arasında yer almaktadır. Önemli özellikleri kolayca elde edilir ve kısa zamanda istenilen tutara ulaşılabilir olmasıdır. Kolay ve kısa zamanda ulaşılabilir olması gümrük kapılarındaki memurlarca tahsil edilmesi ile ilgili ve aynı zamanda tahsil maliyetini düşük olmakta böylece devlet hazinesine aktarılmaktadır. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerin önemli gelir kaynaklarından başta gelen hazine geliridir. Gümrük vergilerinin etkili bir gelir kaynağı olmasını sağlamak için tüketimi geniş olan mallara uygulanmalı ve tüketimi azalmayacak şekilde olmasına ise dikkat edilmelidir yoksa vergi gelir azalmasına neden olacaktır (Karlık, 2009: 395).

Dış ticarete konu olan gümrük vergilerinin kolay elde edilmesi ve maliyetinin düşük olması sebebiyle vergi hasılatı diğer vergilere göre yüksektir. Burada yer alan vergiler dünyadaki ülkelerin önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasının finansmanı sağlayıcı önemli gelir kaynağı başında geldiği bilinmektedir. Yani yurt içinde ekonomik faaliyetler dolayısıyla sağlanamayan vergiler, ithalat ve ihracata konulan vergiler ile karşılanmaya çalışılır. Gelişmekte olan ülkeler yerel sanayi korumak amacıyla çoğunlukla ithalat üzerinden vergiler alınmakta ve bu vergiler yüksek oranlıdır. Ayrıca az gelişmiş olan bazı ülkeler gelişmiş olan ülkelerin sanayileri için önemli olan bazı hammaddeleri üretmektedirler ve bu şekilde de ihracat üzerinden uygulanan vergiler ile gelir sağlamış olmaktadır. Bu üretilen hammaddelerin talep esnekliği yüksek olması dolayısıyla ihracatta bir azalmaya neden olmamaktadır (Kolçak, 2013: 191-192).

1.1.2.2. Milli Ekonomiye Milli Rekabete Karşı Korumak

Vergiler, dışarıdan gelen malların fiyatlarını artırmakta ve yurt içindeki yerli üreticileri bu sayede dış rekabetten korumaktadır. Tarife ve koruma arasındaki bağ, tarifelerin ithalatı hangi ölçüde sınırladığına bağlıdır. Yani tam bir korumadan olması istenirse, yurt içindeki ve

yurtdışındaki yabancı üreticiler arasında var olan marjinal maliyet farkı kaldırmak gerekmektedir. Şöyle ki tarifeyle kısmi koruma düşünülüyorsa, vergi oranı marjinal maliyet farkının hemen aşağısında belirlenmelidir. Kısmi korumada ülkeye bir miktar malın girmesine izin verir ve bu sayede devlet kısmi bir ithalat yaparak gelir sağlamış olur (Karluk, 2009: 395). Ülkelerin yerel üretimi dış ticarete rekabetten korumak üzere tarife ve ithalata kota koyarak, yeni kurulmuş olan endüstrileri korumak için ise ihracat yapılması amacıyla üretilen mal ve hizmetleri dışarı ülkeler tarafından yapılacak ithalat üzerine yüksek oranlı vergi uygulanabilir. Ve ülkede yeni endüstrilerce üretilen yeni malların dış ticarete rekabet edebilmeleri için farklı vergiler ve sübvansiyonlarla desteklenmektedir (Seyidoğlu, 2013: 210).

Ekonomide tutunmaya çalışan sanayi dallarını korumak üzere tarife ve tarife dışı engeller koyarak ticareti savunma için atılan adımlardır. Önceden bu koruma işlemi ithal ikame politikası ile yapılırken, günümüzde yeni oluşmaya başlayan ya da sanayisi zayıf olan ekonomileri korumak adına ithal mallara maliyetlerini artıracak tarifeler konulabilmektedir. Aynı zamanda yurtiçi işletmelere vergi iadesi, vergi indirimi, vergi erteleme ve ucuz kredi gibi başka devlet desteği de sağlanabilir. Bu durumda etkin olamayan yurtiçi işletmeler devletinde desteği, yabancı işletmeler ile rekabet edebilme gücünü sağlayarak yerel üretimini ve istihdam hacmini artırması mümkün olacaktır. Bu politikanın uygulanıyor olması ise ne kadar sağlıklı olduğu konusu tartışmalıdır. İlk sorun ekonomide tutunmaya çalışan sanayilere yönelik yapılan sübvansiyonel destek devlet için fazladan bir giderdir. Bu sanayi yapılan sübvansiyonel destek neticesinde olumlu bir gelişme göstermediğinde kullanılan kaynaklara boşa harcama yapılmış olunacaktır. İkinci sorun ise bu sanayi için yapılan sübvansiyonu ve ithal ikame edilmesi durumu kalite bakımından düşük malların üretilmesine ve iktisadi olarak gelişmenin ise istenilen ölçüde gerçekleşmiyor olmasına neden olur (Gökmen, 2013: 19).

1.1.3. Gümrük Tarifelerinin Çeşitleri

Gümrük tarifeleri spesifik ve ad valorem olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca bunların birleşiminden oluşan karma vergilerde vardır. Ad valorem vergiler ithal edilen malın değeri üzerinden yüzde olarak alınır. Spesifik vergiler ithal edilen malın fiziki birimleri başına sabit miktarlarda tahsil edilir. Eğer ithal bir otomobilin Cost-Insurance Freight (CIF) fiyatı üzerinden yüzde 50 oranında vergi alınırsa, bu ad valorem bir vergidir. Eğer vergi ithal edilen her bir otomobil başına 5 milyon olarak tahsil edilirse bu spesifik vergi türü olur (Karluk, 2009: 331). Başka bir örnek verecek olursak ithal edilecek bir tane 72 ekran televizyonun gümrük tarife fiyatı 200 TL olarak belirlenebilir ve bu spesifik tarifeye örnek iken, ithal edilecek olan 72 ekran

televizyon değeri 950 TL, gümrük tarifesi de %30 oranında ise bu televizyona ait gümrük vergisi fiyatı $950 \times 0,3 = 285$ TL değerinde olur. Bu ise ad valorem gümrük tarifesine örnektir. (Ertek, 2009: 467).

1.1.3.1. Spesifik Gümrük Tarifeleri

Spesifik vergiler, eşyanın özelliğine göre hacim, adet ve ağırlık gibi fiziksel birim değeri üzerinden belli bir miktarda vergi alınmasındaki uygulama spesifik vergi tarifesi denir. Spesifik vergilerde, malın kalitesi göz önünde bulundurmadığından yani aynı oranda vergilendirildiğinden sakıncalıdır (Özaydınlık, 2012: 5). Spesifik vergiler kolay olarak toplanan ve standart mallarda kolayca uygulanan vergidir. Fakat ithal edilen malların fiyatları arttığında koruma etkisi azalacaktır; ithal edilen malların fiyatları düştüğünde ise koruma etkisi artacaktır (İyibozkurt, 2001: 171). Şu şekilde uygulama açısından kolay olan spesifik tarife dezavantajı ithal edilecek olan ürünün dünya piyasasındaki fiyatının yükselmesiyle spesifik vergi ürünün değerindeki payı ve bu noktada da ürünün yurtiçindeki üretime sağlamış olduğu koruma etkisi azalmaktadır. Şöyle bir örnek açıklayıcı olacaktır, araba ithalatına uygulanacak vergi miktarı 2 milyar TL olan spesifik verginin ithal edilen arabanın değeri içindeki payı, ithal edilen otomobilin fiyatı dış piyasadaki enflasyon sebebi ile 20 TL'den 30 milyar TL ve 40 milyara kadar yükseldiğinde, verginin payı da %10 iken %6,6 ve daha sonra da %5'e düşmektedir ve bu durumda spesifik vergi yurtiçindeki üreticiyi koruma etkisi azalmaktadır. (Ünsal, 2005: 296).

1.1.3.2. Ad- Valorem Gümrük Tarifeleri

Vergi oranlarının belirlenmesinde yüzdelik oranların kullanıldığı ve matrah da eşyanın değerine göre belirlendiği tarifeye ad-valorem tarife denilmektedir. Ad-valorem vergisinin faydaları, gümrük vergilerinde adaleti sağlayabilmesi, enflasyonda dış koruma sağlaması ve matrahtaki değişiklikleri takip edebilmesidir. Sakıncaları ise eşyanın değerinin belirlenmesinde yaşanan güçlülüdür. Ülkemizde eşyaların değerinin belirlenmesi adına 12 Şubat 1994 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Cenevre Kıymet Kodu ile kıymet tespiti usulünü benimsemiştir (Özaydınlık, 2012: 5). Ad-valorem vergiler standart mallarda uygulandığı gibi standardı olmayan mallarda da uygulanmaktadır. Nedeni ise ad-valorem vergi uygulamalarında küçük bir kalite farkları dahi göz önünde bulundurulmaktadır. Ad-valorem gümrük tarifelerinde ise koruma etkisi değişiklik göstermemektedir. Bu tarifede değerlendirme yapılırken güçlüklerle karşılaşılacaktır bu durumun giderilmesi için ise gümrük değerlemesi yapılmaktadır

(İyibozkurt, 2001: 171). Spesifik tarife göre uygulanması açısından daha zor olan ad-valorem tarifenin en önemli avantajı, ithal edilen malın dünya fiyatı yükseldikçe tarifenin malın değeri içindeki payının ve buna bağlı olarak da malın yurtiçi üretimine sağladığı korumanın azalmamasıdır. Örneğin araba ithalatına uygulanan %10 haddindeki bir ad-valorem tarifenin ithal arabanın değeri içinde payı, ithal arabanın fiyatı dış alemdeki enflasyon nedeniyle 20 milyar TL'den 30 milyar TL düzeyine yükselince değişmez (%10) ve buna bağlı olarak da ad valorem tarifenin yurt içindeki üreticilere sağladığı koruma aynı kalır (Ünsal, 2005: 296).

Standart ürünler yerine kalite ve değişim aralığı fazla olan ürünlere daha çok uygulanan ad-valorem tarife, ürünün ihracatçı ülkede sahip olduğu değere veya ithalatçı ülkede sahip olduğu değer baz alınarak hesaplanabilir. Ad-valorem verginin ürünün ihracatçı ülkede sahip olduğu değer üzerinden hesaplanmasına Free On Board (FOB) değerleme (free on board valuation), ithalatçı ülkede sahip değer üzerinden hesaplanmasına ise CIF değerleme (cost-insurance freight valuation) denir. CIF değerleme ürünün FOB değerinin yanı sıra nakliye ücreti ile sigorta ücreti gibi ulaştırmaya ait masrafları içine alır (Ünsal, 2005: 297).

1.1.3.3. Karma Gümrük Tarifesi

Karma gümrük vergileri çoğunlukla hammaddesi vergilendirilmiş olan mamul halindeki mallar vergilendirilmektedir. Bu bakımdan hammadde üzerine konulan kısmı gümrük vergisinin spesifik tarifeye eşittir. Malın değeri üzerine konulan kısmı ise ad-valorem tarifiedir. Ek olarak alınmış olan ad-valorem vergiler ise ekonomide alınan sanayi dalına yönelik koruma oranını gösterir. Dünya genelinde ad-valorem vergi tarifesi uygulanmaktadır. Kanada ve ABD de spesifik vergi tarifesi uygulanırken Avrupa Birliği ve Türkiye de ad-valorem tarife uygulanmaktadır (Çelik, 2004: 158-159).

1.1.4. Tarife Sınıflandırılması

Bir eşyanın gümrük vergisinin oranı belirli bir fona tabi olup olmadığı belirli bir kuruluşun izin veya onayına tabi olup olmadığı ve koruma ve gözetim gibi ticari önlemlerin dış ticaret önlemlerine uygunluğu ve aynı zamanda ticari istatistiklerin takip edilmesi Gümrük Tarife Pozisyonu ile tespit edilmektedir (İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği, 2020:1).

Gümrük tarife pozisyonu uluslararası eşya sınıflama sistemi denilmektedir. Türk Gümrük tarife cetvelinin temelini "Armonize mal tanımı ve kodlama sistemi" oluşturur. Armonize Sistem Sözleşmesi olarak da ifade edilen bu sistem Gümrük İşbirliği (Dünya Gümrük

Örgütü) tarafından hazırlanmış ve üye olan ülkeler tarafınca kabul edilmiş ve uygulamaya başlanmıştır. Hazırlanan sınıflamada ilk altı rakamı Dünya Gümrük Örgütüne (DGÖ) üye olan bütün ülkeler için ortaktır. Bütün dış ticaret işlemleri ve düzenlemelerinde kullanılmakta ve ortaya bir sorun anlaşmazlık çıktığında DGÖ sonuçlandırmaktadır (Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2020:1).

Gümrük işlemleri ve dış ticaret işlemlerinde malların sınıflandırılma işlemi ve bu sınıflandırma belirli bir sistem çerçevesinde yapılmasına gümrük nomanklatürü olarak ifade edilir ve bu sistem bünyesinde hazırlanmış olan eşyaların bilgilerine kolayca ulaşmasını sağlayan araca ise tarife cetveli denilmektedir. Uzun yıllarca kullanılan Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Sınıflandırması (STIC), ABD merkezli TSUS Gümrük Nomanklatürü ve Brüksel Tarife Nomanklatürü olmak üzere uygulama alanı bulan üç tür sınıflandırma kullanılmıştır bu üç tür uygulana tarife sınıflandırma arasında çıkan karışıklığı önlemek üzere, 14.06.1983 tarihinde Belçika' başkenti Brüksel şehrinde Armonize Mal Tanıtımı ve Kodlama Sistem Hakkında Uluslararası Sözleşme, imzalanarak GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)'a taraf olan ülkelere Brüksel Sistemi kabul edilmiştir. 01.01.1988 tarihinde yürürlüğe girmesiyle uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye 1952 yılından itibaren uygulamakta olduğu Brüksel Nomanklatürü'nü 1983 tarihinde imzalanmış olan uluslararası sözleşmeye taraf bir ülke olarak uygulamaya devam edeceğini şeklinde teyit etmiştir (Dölek, 2013: 104).

Armonize Sistem Nomanklatüründe, 21 Bölüm, 96 Fasıl (77 inci fasıl daha sonra gerektiğinde kullanılmak üzere, 98 ve 99 uncu fasıllar ise akit taraflarca özel amaçlarla kullanılmak üzere saklı tutulmuş), toplam 99 Fasıl başlığından oluşmaktadır (Yılmaz vd, 2017: 100).

Gümrük genel tebliğ madde 4 (Sayı: 30994 (2. Mükerrer)) 30 Aralık 2019 Pazartesi.) (Resmi Gazete, 2019):

- a) Açıklama Notları: Bu Tebliğin ekinde yer alan Açıklama Notlarını,
- b) Alt Pozisyon: Pozisyon numarasından sonra gelmek üzere iki rakamın eklenmesiyle ve kendinden önce gelen dört rakamla birlikte oluşan altı basamaklı sayı gruplarını,
- c) Alt Pozisyon Notu: Alt pozisyonlara ilişkin açıklamaları,

ç) Armonize Sistem (AS) İzah namesi: Uyumu sağlanmış (Armonize) Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Hakkında Uluslararası Sözleşme eki Armonize Sistem Nomanklatürü İzah namesini,

d) Bölüm: Birbirine benzeyen aynı nitelikteki eşyayı veya çoğunlukla aynı hammaddeden eşyayı içine alacak şekilde oluşturulan fasılları içeren grupları,

e) Bölüm Notu: Bölümlerde geçen bazı tabirlerin ne anlama geldiği, ilgili bölümde bir eşyaya yapılan bir atfın hangi tür eşyayı kapsadığı, hangi eşyanın sadece ilgili bölümde yer alabileceğini ve eşyanın bu bölümde yer alabilmesi için hangi şartların gerektiği, hangi eşyanın o bölüme dahil olmadığı hakkında bilgi veren, bölüm başlıklarından sonra yer alan açıklamaları,

f) Ek Not: Armonize Sistem Bölüm, Fasıl ve Alt Pozisyon notları ile birlikte, Türk Gümrük Tarife Cetvelinin hazırlanmasında esas alınan ve pozisyon ve alt pozisyonlara ilişkin açıklamalar getiren Avrupa Birliği Kombine Nomanklatürü Notlarını,

g) Fasıl: Bölümlere göre daha alt düzeyde ve birbirine daha çok benzeyen aynı nitelikte eşyayı içine alan, altı basamaklı rakamdan oluşan Armonize Sistem Kodunun ilk iki rakamıyla ifade edilen kısımları,

ğ) Fasıl Notu: Fasıl başlıklarından sonra gelmek üzere fasıllarla ilgili açıklamaları,

h) Genel Yorum Kuralları (GYK): Türk Gümrük Tarife Cetvelinde yer alan tarifenin yorumuna ilişkin genel yorum kurallarını,

ı) Pozisyon: Fasla ilişkin ilk iki rakamdan sonra gelen iki rakamla birlikte dört basamaklı rakamla ifade edilen, eşyanın ilgili faslın kaçınıcı sırasında olduğunu gösteren sayı gruplarını, ifade eder.

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyon numarası, aşağıdaki tabloda da belirtildiği üzere her bir eşya için belirlenmiş olup 12 rakamdan oluşmuştur. İlk altı rakamın evrensel olduğu, daha sonra sırası ile birlikte iki rakam Türkiye'nin de tarafı olduğu Avrupa Birliği Kodu' nu temsil etmektedir. Sonraki iki rakamın ülkemizin eklediği vergilerin uyum sağlaması üzerine açılan basamaktır buna da milli alt açılım kodu denilmektedir, son iki rakamın ise istatistik kodu olduğu ifade edilmiştir (Altuntaş, 2018: 52). İlk iki kodda malın hammadde şeklinde olduğu bölümdür sonraki iki bölümde ürünün işlenmiş mamul haline geldiği daha sonraki iki bölüm ise eşyayı biraz daha spesifik olarak tarif edilen bir alt grup şeklinde gösterilir. Avrupa birliğinin

bu Altı evrensel bölüme iki bölüm daha eklemesiyle 8 basamaklı kombine nomanklatür kullanırlar, ülkemizde farklı vergi uygulamalarının yansıtmak üzere iki basamak ekleyerek 10 basamaklı milli alt açılım kodu kullanmaktadır. Buna ek olarak ise istatistik kodlarını göstermek üzere iki kod daha ekleyerek 12 basamaklı kod ili sistem oluşturulmuştur.

Tablo 1. Türk Gümrük Tarife Cetvelinin Yapısı

TÜRKÇE	ÖRNEK	İNGİLİZCE
Bölüm	-	Section
(2 haneli kod) Fasl -	84	Chapter
(4 haneli kod) Pozisyon -	84.01	Heading
(6 haneli kod) Alt Pozisyon -	8401.20	Subheading
(8 haneli kod) AB Kombine Nomanklatür - CN	8401.20.00	6 haneli koddan sonra her ülke kendi ihtiyaçlarına göre sınıflandırma kodlarını yapmaktadır.*
(10 haneli kod) Milli alt açılım kodu	8401.20.00.10	
(12 haneli kod) Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP)	8401.20.00.10.15	

Kaynak: TradeAtlas, 2020.

Örneğin, ABD, AB, Kanada ve Çin’de ürünler en detay bazda 10 haneli kodla, Türkiye 12 haneli kodla, Hindistan 8 haneli kodla, Japonya ve Moldova 9 haneli kodla sınıflandırılmaktadır.

Özetle gümrük tarifesinin sınıflandırmasıyla, uluslararası ticarete katılmış olan her ülkenin hangi ülkelere ne tür mal aldığını ne kadar miktarda aldığını; hangi ülkelere ne tür malı ne kadar sattığını; dış ticaretteki parasal büyüklüğünün ne kadar olduğunu dış ticarete elde ettiği vergi gelirini bilmek isteyecektir. Bu yüzden uluslararası ticaretin başlamasından bugüne ticarete malların sınıflandırılması yönünde ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya ticaretin ilk dönemlerinde vergiye tabi olan mallar ve muaf malların için alfabetik bir liste oluşturularak basit bir sınıflandırma yeterli olabilmekteydi. Ticarete konu olan malların farklılaşmasıyla alfabetik listelerde artmıştı. Zamanla farklı mallar üzerinden farklı oranlarda vergi alınmaya ve farklı vergi muafiyeti uygulanmaya başlanmıştı. Bu gelişmelerle artık alfabetik şekilde oluşturulan vergiye dayalı listeler kullanışsız hale gelmiştir. Ürünün yapısına ve işleyiş yönüne

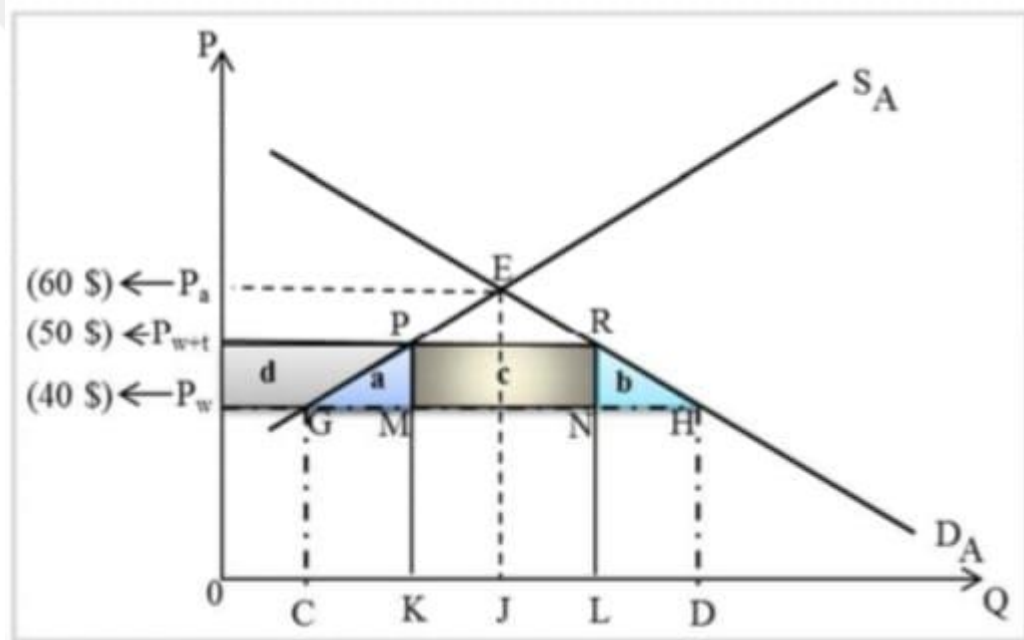
göre sınıflandırma yapılarak sistemler geliştirilmiştir (Tarife Mevzuatı, 2020:1). Bu sistemlerin geliştirilmesi çıkan karmaşıklıkla ortadan kaldırma yönünde yardımcı olmaktadır.

1.1.5. Gümrük Vergilerinin Ekonomik Etkiler

Gümrük tarifelerinin ekonomiye yönelik etkileri mikro ve makro olarak iki açıdan ele alarak değerlendirilir.

1.1.5.1. Mikro Ekonomik Etkileri

Gümrük tarifelerinin mikro ekonomik açılarından değerlendirildiğinde üretime olan etkisi, tüketime olan etkisi gelir etkisi koruma etkisi ve yeniden dağıtma yani bölüşüm etkisi Şekil 1'deki grafikte ve ayrı başlıklarda incelenecektir.

Şekil 1. Tarife Uygulamalarının Yarattığı Refah Etkileri

Kaynak: Çelik (2004), Sayfa: 159

1.1.5.1.1. Üretim Etkisi

Tarife nedeni ile ülke içindeki fiyatı artan mal yerli üretiminde artmasına sebep olmasındır. Ülke sınırlarında arz esnekliği fazla olan malın üretimi de aynı miktar da artacaktır. Serbest ticaret yanlıları, üretim etkisini gümrük duvarlarının gerekçesiyle fazla maliyetle üretim yapıldığını ve bunun da kaynakların israfı olarak nitelendirirler (Çelik, 2004: 159).

Üretim etkisi, ithal edilen mallara uygulanan tarifeler nedeniyle fiyatların yükselmesi ithalata rakip olacak yerli üretici dış piyasada oluşacak rekabetten koruması yönünün ortaya çıkmasına denilmekte olup bu uygulama ile de yurtiçi üretimi artış göstermesine neden olur. Bu etkiye başka bir ifade ile koruma etkisi denilmektedir. Serbest ticaret fiyatı P_w üzerine uygulanacak t kadar tarife ile yurt içi fiyatı P_w fiyat düzeyinden P_{w+t} fiyat düzeyine yükselecektir fiyatın yükselmesiyle yerli üretici üretim düzeyinin OC miktarında OK miktarına çıkaracaktır. Tarife uygulandığında üretimde oluşacak etki arz esnekliğinin ne kadar esnek olup olmamasına bağlıdır, yani arz eğrisinin esnekliği ne kadar fazla ise, tarifelerin oluşturduğu yurt içinde yaşanacak artış etkisi de o düzeyde yüksek olacaktır. Marjinal firmaların piyasaya girmesini sağlayan tarifeli fiyat aynı zamanda üretim artışını da destekleyen fiyattır. Fakat tarife sonrası oluşacak yurt içi fiyat düzeyi dünya fiyat düzeyinde yüksek olması nedeniyle bu fiyat düzeyinden üretim yapmak isteyen firmalarda piyasaya girmesi, Bilhassa tam istihdam sahip olan ekonomide kaynaklarını daha etkin kullanacağı sektörden bu uzmanı olmadığı sektöre kaynaklarını aktardığına kaynakları etkin kullanmamış ve kaynakları israf etmiş olacaktır. Buna da gümrük tarifelerinin olumsuz sonucu olarak toplumsal üretim kaybı denir şekilde de a alanı ile gösterilir (Emsen, 2014: 17).

1.1.5.1.2. Tüketim Etkisi

Gümrük vergisi nedeniyle iç piyasada fiyatların artış göstermesi yerli üretimi teşvik ederken diğer taraftan ithal edilmiş olan malların pahalılaşması nedeniyle tüketim kısılmasıyla tüketicinin bolluk ve rahat içinde yaşamasında kısılmış olacaktır. Yani fiyatların artmasıyla birlikte mala yönelik talep azalmakta ve tüketim kısılmaktadır. Bu nokta tüketim etkisi göstermektedir (Özaydınlık, 2012: 5).

Gümrük tarifesinin uygulanması ile yurtiçinde fiyat düzeyi artacaktır buda hem yurtiçindeki üretimi teşvik etmekte hem de yurtiçi talebi azaltıcı etkiler göstermesine neden olmaktadır. Yurtiçinde uygulana t düzeyindeki tarife ile fiyat genel düzeyi P_w 'den P_{w+t} 'ye yükselmekte ve malın yönelik tüketim miktarı da OD 'den OL 'ye düşer. Bu düşüş ülke içerisindeki tüketimi LD kadar bir azalma meydana getirir bu da toplum içerisinde tüketici refahında bir azalmayı göstermektedir. Tüketim refahında meydana gelen bu azalış grafikte b alanı ile gösterilmekte ve bu azalışa tüketim etkisi veya tüketim kaybı da denilmektedir (Emsen, 2014: 18)

1.1.5.1.3. Gelir Etkisi

Gelir etkisi, gümrük vergisi dolayısıyla tahsil edilmiş olan gelirleri ifade etmektedir. Devletin açısında önemli gelir kaynağını ifade etmektedir. Toplam gelir vergisinin bulunması ithalat miktarı ile kişi başına düşen vergi miktarının çarpılmasıyla bulunmakta devletin ise tarifeden gelir etmesi için gümrük tarifelerinde, ithalat hacmini sıfıra indirecek kadar olamaması uygun olur (Çelik, 2004: 159). Gümrük tarifeleri, eğer ithalat hacmi çok düşük seviyelere kadar yani sıfıra kadar düşük seviyede olmadığı sürece devlete gelir sağlayacaktır. (Seyidoğlu, 1999: 135)

Gümrük tarifeleri sıfıra çekilmediği yani tam liberal ekonomiye ait dış ticaret rejiminin uygulanmadığında, ithal edilen mallar dolayısıyla ülkeye ait hazineye gelir sağlamaktadır. Grafikte dünya fiyatı üzerine konulan tarife sebebiyle hazineye gelir sağlanan kazanç c bölgesi ile gösterilmektedir. Bu sağlanan gelir, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler için kamu gelirleri içerisinde önemli geliri kaynağını durumundadır. Artık liberalleşerek değişim gösteren ekonomi ile buna yardımcı olan Gümrük Tarifeleri Genel Antlaşması (GATT) ile 1995'ten sonraki dönemde tanımlanmasıyla Dünya Ticaret Örgütü (WTO) paralelinde, tarife düzeylerinin giderek aşağıya doğru çekildiği bilinmektedir. Bu yüzden tarifeler nedeniyle hazineye gelir aktarma etkisi azaldığı söylenebilir (Emsen, 2014: 18).

1.1.5.1.4. Yeniden Dağıtım Etkisi (Bölüşüm Etkisi)

Yeniden dağıtım etkisi, İthal edilen malların fiyatları artması sonucu ortaya çıkan üretici rantını yansıtılmasıyla, geliri yeniden dağıtım ve bölüşümü şeklinde ifade edilmektedir (İçke, 2010: 232-321). Yani gümrük tarifeleriyle fiyatı yükselen mallarla üretim artmış ve yeni üreticiler girmiş piyasaya normalin üstünde fiyattan malları satarak kar elde etmeye başlamışlar. Tüketiciler ise fiyat artışıyla birlikte daha yüksekte ödemeye başlarlar burada da tüketicilerden üreticilere yönelik bir yeniden dağıtım olduğu görülmektedir.

Gümrük tarifelerin yarattığı bir etki de ulusal gelirin tüketici kesiden üretici kesime doğru aktarılması olan bölüşüm etkisidir. Tüketici kesimden üreticiye aktarılan ve bölüşüm etkisi olarak ifade edilen etki şekilde d alanı ile gösterilmektedir. Bu etkiyi açıklayacak olursak, tam rekabet koşullarının sağlandığı ekonomide piyasa dengesi, o ekonomide verimliliği açısından en düşük maliyete sahip firmanın maliyetinin piyasa fiyatına eşitlenerek sağlanmış olur. Verimliliği açısından en düşük olan firmaya marjinal firma olarak da ifade edilir. Bu firma kendisini ekonomide tutunmaya yetecek düzeyde bir kara yani normal bir kara sahip olması ile

sağlar. Marjinal firma verimlilik açısından en son sırada yer almaktadır, Marjinal altı firmalar ise (daha verimli olan firma), etkinlik açısından normal karlarından farklı olarak ek normalüstü bir kar elde etmiş olurlar. Elde edilen bu kara ise üretici rantı olarak ifade edilmektedir. Üretici rantı ifadesi gelirin tüketicilerden yurtiçindeki üreticilere aktarımıdır. Şekildeki grafiğe göre ekonomideki üretim miktarı 0C iken (tarife öncesi fiyatların P_w olması), marjinal firmanın üretici rantı sıfırdır. Tarife nedeni ile fiyatlar P_w den P_{w+t} 'ye çıkınca, firma fiyatın artmasıyla bir üretici, rantı kazanmaya başlar. Ekonomiye giren her firma da verimliliği ölçüsünde normal kar elde edecektir. Ancak piyasaya yine en son giren firmaya ait marjinal maliyet piyasada fiyatına eşit olacaktır. Tam bu noktada ekonominin dengesi yeniden sağlanmış olur ve marjinal firma için normal üstü kar sıfıra eşit olacaktır. Bu bakımdan gümrük tarifesi fiyatları P_w den P_{w+t} 'ye artırmasıyla üreticilerin sağlamış oldukları toplam rant geliri d alanı ile gösterilir (Seyidoğlu, 2006: 756-757).

1.1.5.1.5. Koruma Etkisi

Ülkeler yaptıkları dış ticarete öncelikle ithal mallarda ülke içerisindeki yerli üreticileri korumaları önemlidir. İthal edilerek yerli piyasaya giriş yapan malların, yerel üreticiyi koruyan ve üretim yapmasını engel etmeyecek şekilde bir ithalat yapılmalıdır. Yoksa yerli üretici piyasada bir yere sahip olamayacağı gibi rekabet gücünde azalacaktır ve bununla birlikte piyasada sıkıntılara yaşayabilir. Ek olarak konulan gümrük vergisi ile yurtiçi üretimde bir artışın yaşanmasının yanında tüketimi de azalması ile dış ticarete açıkların kapanmasına olanak sağlamaktadır. Bu durum ile piyasa iç dengesinde uzun bir sürede daha ucuza mal üretilmesinin yanında tüketicilerinde bu mal gruplarında kendi ülkeleri içerisinde ucuz bir fiyatla sahip olabilmeleri olanağı ortaya çıkmaktadır (Altuntaş, 2018: 34).

Gümrük tarifesinin koruma etkisi, ülke ekonomisine mutlaka olumlu sonuçlar doğuracaktır. Fakat ülke ekonomisi tarafından bir kayıp yaşayabilir. Aşırı koruma durumunda gümrük duvarlarını kendilerine sığınak olarak gören firmalar kazanç ve fayda sağlamaktan uzak bir faaliyet sürdürmeye neden olabilirler (Özaydınlık, 2012: 5).

1.1.5.1.6. Dış Ticaret Hacmi Etkisi

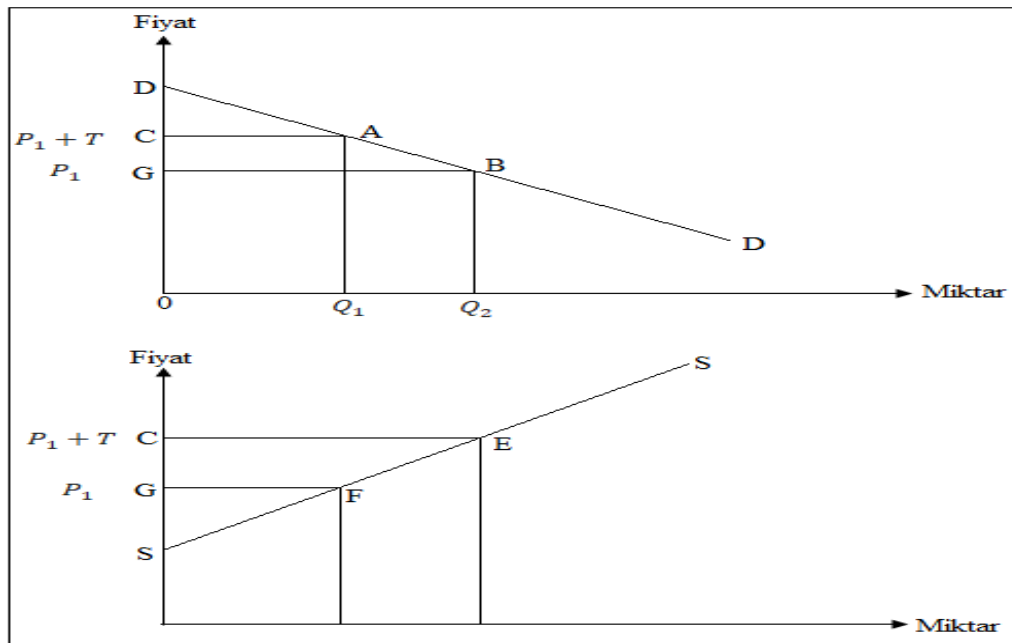
Bir mal için gümrük tarifesi getirildiğinde, o malın ülke içindeki satış fiyatı konulan tarife kadar artacağı nedeniyle ithalat miktarında bir azalma meydana gelir. İthalat miktarındaki oluşacak azalmanın miktarı ise ithal edilecek malların talep esnekliğine bağlıdır. Esnekliğin birden büyük olduğu durumda ithalattaki azalma oranı konulan gümrük vergisi oranından daha

fazla olacaktır. Tam tersi olduğunda bu oran daha az olacaktır. Tarife öncesi ithalat miktarı ile tarife sonrası ithalat miktarı arasında oluşan farka dış ticaret hacim etkisi denmektedir (Çelik, 2005: 212).

Gümrük tarifesinin uygulanmasını oluşturan maddeler arasında ödemeler bilançosunda oluşan açıkları kapatmakta yer almaktadır. Tarife uygulamadan ülkenin ithalatı CD kadarken tarifenin uygulanmasıyla ithal edilen mal KL kadar olmuştur. Tarifenin uygulanmasıyla yurtiçindeki üretim miktarı CK kadar artış gösterirken yurtiçi tüketim LD kadar azalma olmuştur. Üretim miktarının artması tüketim miktarının azalması dış ticaret etkisini göstermektedir şekilde a ve b alanların toplamı ile gösterilmektedir (Emsen, 2014: 18).

1.1.5.1.7. Tüketici ve Üretici Rantı Üzerindeki Etkileri

Tüketici rantı bir mal için tüketicinin ödemeye razı olduğu fiyat ile piyasada oluşan yani gerçekte ödemiş olduğu fiyat arasındaki pozitif farka denir. Tüketicilerin her mal için ödemeye razı olduğu fiyat nasıl farklı ise üreticilerinde istekleri bu yönde olup bir mal için satmak istedikleri fiyat farklı olacaktır. Üretici rantı, Üreticilerin bir mal için satmaya hazır oldukları fiyat ile piyasada oluşan yani gerçekte satmış oldukları fiyat arasındaki olumlu fark şeklinde tanımlanmaktadır. (Özer, 2005: 129-130).

Şekil 2. Gümrük Tarifelerinin Tüketici ve Üretici Rantı Üzerindeki Etkileri

Kaynak: Özdemir ve Delice (2012), Sayfa: 164

Grafikte de görüldüğü üzere, tüketici rantının oluştuğu bölge malın denge fiyatından başlamak üzere talep eğrisinin altında kalan alan olarak gösterilirken, üretici rantı ise malın denge fiyatından başlamak üzere arz eğrisinin üzerinde kalan bölge olarak gösterilmektedir. İthal Edilen mal üzerine T miktarı kadar konulan gümrük vergisi tüketici rantında bir azalış meydana getirmektedir Üretici rantında ise getirilen gümrük vergisi ile bir artış olduğu şekilde görülmektedir. Yani Şekil 2’de dünya fiyatları P_1 olarak gösterilmektedir. Gümrük tarifeleri konulmadan önce dünya fiyatları P_1 ve tüketicinin talep ettiği mal miktarı ise $0Q_2$ kadardır. Oluşan tüketici rantı alanı ise DGB üçgeni kadardır. Fakat gümrük tarifesinin uygulanmasıyla birlikte fiyatlar t kadar artmış yeni uygulanacak fiyat ise P_{1+T} olmuştur fiyatların artmasıyla talep edilen miktarda azalarak Q_2 ’den Q_1 ’e düşmüştür. Yeni oluşan Tüketici rantı alanı ise DCA üçgeni kadardır. Gümrük tarifesinin uygulanmasıyla birlikte tüketici rantı azalmaktadır. Tüketici rantının oluşan bu kayıp GCAB alanı ile gösterilmektedir Üretici rantını ise Şekil 2 bakarak incelendiğinde; malın satılmak istendiği fiyat dünyada fiyatlarıyla aynıyken oluşan üretici rantı SGF üçgeni alanı kadardır konulan gümrük tarifesiyle birlikte yeni oluşan üretici rantı alanı CES kadar olmuştur. Gümrük tarifi nedeniyle üretici rantında yaşanan bu değişiklik tüketici rantı tersine bir artış olduğu görülmektedir. Oluşan Artış GCFE yamuğu kadardır. Sonuç olarak değerlendirilen Şekil 2’de de görüldüğü üzere gümrük tarifelerinin uygulanmasıyla fiyatlarda yaşanan artışla birlikte gelirden meydana gelen artış tüketicilerden üreticilere yönelik bir dağılım sağlanmaktadır. (Özdemir ve Delice, 2012: 164)

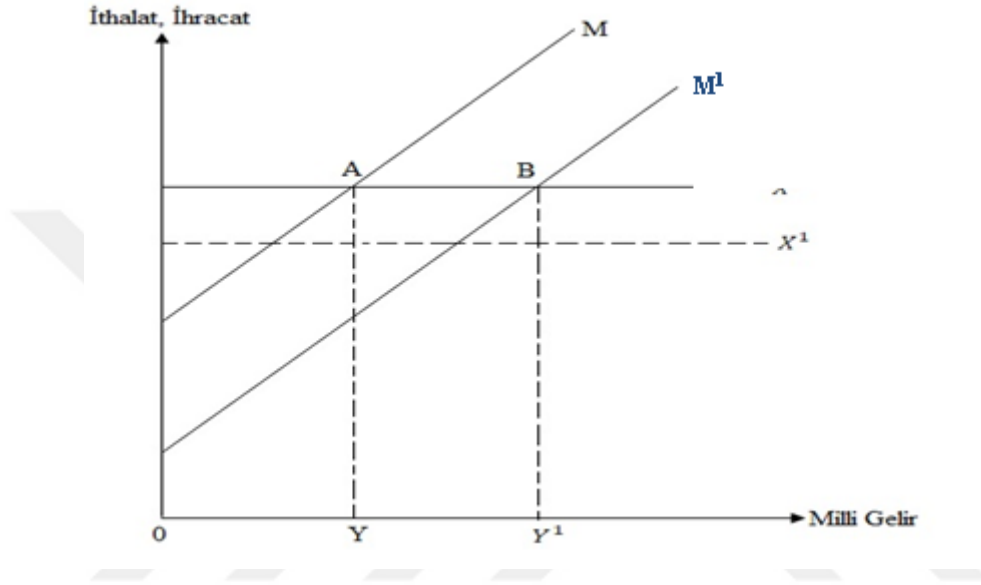
1.1.5.2 Gümrük Tarifelerinin Makroekonomik Etkileri

Gümrük tarifelerinin makro açıdan değerlendirildiğinde, tarife konulmasıyla birlikte üreticiler üretimi artıracak böylece yurt içindeki üretimine özendirerek tüketicilerin taleplerini yurtdışı değil yurt içi mallara yönlendirilmesine sebep olmaktadır. Böylece yurt içindeki mallara yönelik artan taleple birlikte ülkenin toplam hasılası artmada ve dolayısıyla milli geliri artmış olmaktadır. Milli gelirden meydana gelen bu artış istihdam düzeyini artırır ve buna bağlı olarak da işsizliğin de azalmasına neden olur. Diğer yandan gümrük tarifelerinin ithalatı kısımasıyla döviz çıkmasına engel olmakta ve bu nedende dövizde tasarrufu sağlanmış olup dış ödemeler bilançosundaki açık kapatma rolünü üstlenmiştir (Özdemir ve Delice, 2012: 163-164).

Gümrük tarifeleri; ithalatı kısıp, ithal ikamesi sanayileri geliştirerek yurt içi harcamaları artıracığından, milli gelir seviyesini yükselmesi söz konusudur. Açık bir Ekonomide milli gelir seviyesi harcama ve kulamla yönünden;

$$Y=C+I+X$$

$Y=C+I+S+M$ şeklinde yazılabilir. (Y = milli gelir, C = tüketim harcamaları, I =yatırım, S = tasarruf, X = ihracat, M = ithalat). Bir ekonomide, bilindiği üzere, $I=S$ dir. Dolayısıyla, milli gelir denge seviyesini etkileyen X ve M olmaktadır. Yani $X=M$ halinde, milli gelir denge seviyesine ulaşacaktır. İthalat ve ihracatın değişmesi ile milli gelirin alacağı setri şekil yardımıyla göstermek mümkündür.

Şekil 3. Tarifelerin Makro Etkisi: Milli Geliri Yükseltmesi

Kaynak: İyibozkurt, 2001, Sayfa: 191

Şekil 3'de X ve M 'nin kesişme noktası A 'nın belirlediği milli gelir seviyesi OY 'dir. Fakat ithalat M 'den M^1 'e inerse, milli gelir seviyesi de OY 'den OY^1 'e yükselecektir.

Eğer diğer ülkede misilleme yapıp ithalatına gümrük tarifesi uygulanırsa, ülkenin ihracatı X 'den X^1 'ne inebilir. Böylece, milli gelirden eski seviyesinde OY 'de kalabilir. (İyibozkurt, 2001: 191)

Gümrük tarifelerinin makroekonomik etkisine özetlendiğinde başlıca üç etkisi göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi dış ödemeler bilançosunda görülmektedir. Gümrük tarifelerinin ithalatı kısıtladığı ölçüde, ülkenin döviz dolayısıyla yapılan giderlerinden tasarruf sağlayıp ve dış ödemeler bilançosunda oluşan açığı kapatıcı etki yapar. İkincisi ise yurt içindeki üretim arttığı sürece milli gelirden de artış meydana gelecektir. Milli gelir ise istihdam seviyesini artırır işsizlik sayısını azaltmaktadır. Üçüncü, dış ticaret sınırlarına tarife koymuş olan ülkeler

lehine değişecektir. Bunun için ise arz ve talep esneklerinin yüksek olması gerekir (Çelik, 2004: 177). Bu başlıca üç etkinin yanında diğerk etkileri de aşağıda açıklanmıştır.

1.1.5.2.1. Ödemeler Bilançosu Üzerindeki Etkiler

Bir mal üzerine gümrük tarifesi konulduğunda o malın ithalat miktarında azalma meydana gelecektir. Bu durumun gerçek olması ithal edilen malın yurt içindeki talep esnekliğinin sıfırdan büyük olması ile olacaktır. Esnekliğin sıfır olduğu durumda konulacak gümrük tarifesi ne kadar olursa olsun ithalat fiyatında bir değişiklik olmayacaktır. Esnekliğin sıfır olma durumu ise istisnaidir. İthalat miktarında oluşacak azalma, ülke dışına çıkacak döviz miktarının da azalması anlamına gelir. Bu noktada ödemeler bilançosunda bir açık var ise bu açıklar azalmış olacaktır. Fakat ödemeler bilançosunda fazla bir durum varsa bu fazla durum daha da artmış olur. Ödemeler bilançosundaki açıkların kapanması olumlu bir etki iken fazla olması ise her zaman olumlu etki sağlayacağı söylenemez (Çelik, 2012: 179).

1.1.5.2.2. Dış Ticaret Hadleri Üzerindeki Etkileri

Gümrük tarifeleriyle ticaret hadlerini tarifeyi koymuş olan ülkenin lehine doğru değişmesi durumunu ifade eder. Dış ticaret hadleri ise ülkenin ihracat yaptığı fiyatların ithalat yaptığı fiyatların oranlanmasıdır. Tarifelerin dış ticaret hadlerine olan etkisinin ülke lehine değiştirmesi durumu ithalat fiyatların düşürölmesi ya da ihracat fiyatların artırılması ile gerçekleşebilir. Bu etkinin oluşabilmesi için ekonomik bağlamda büyük güce sahip bir ülke ile olur. Çünkü büyük ithalat yapan ülke, tarifeleri artırıp yapılacak ithal mala yönelik talep kısıtlaması gittiğinde, malı satacak ülke yabancı pazar bulmakta zorlanabilir. Pazar bulamayan bu yabancı ülke elinde kalan mallarını tarifesini artıran ülkeye satabilmek için ihracat fiyatlarını azaltmaya gidebilir. Örneğın Brezilya'nın üretmiş olduğu kahvenin önemli alıcılarından biri de ABD'dir. ABD Brezilya'dan kahve ithalatı yaparken üzerine tarife koyduğunda Brezilya'nın üretmiş olduğu kahve elinde kalacaktır. Böyle bir durumda Brezilya fiyatlarında bir düşürmeye giderek stoklarında beklettiği kahveleri yeniden ABD piyasasında satış yapmayı deneyebilir. (Seyidoğlu, 2006: 757)

1.1.5.2.3. Fiyatlar ve Piyasa Üzerindeki Etkileri

Ülkelerin gümrük tarife koymasıyla her zaman yurt içi üretimde artış meydana gelmeyebilir. Bunun olabilmesi için yeterli miktarda sermaye ve girişimcilik gücünün var olması gereklidir. Yurt içerisinde yeni yatırımlar yapabilmek için yeterli düzeyde sermaye ya

da bunların ithal ederek sağlamak için ise yeterli düzeyde döviz rezervine sahip olmak gerekir. Eğer bunlar sağlanmıyorsa üretimde de bir artış olamayacaktır. Üretim artmadığında ise yurtiçindeki malların fiyatları artmaya başlayacak ve ülkede enflasyon oranı yükselecektir. Ekonomi de tekeli yönelimler başlayarak kaynaklarda israf artış gösterecektir. Gümrük tarifelerinde genel olarak lüks malların ithalatına diğerlerine göre daha yüksek oranda konuluyor. Bu noktada ithal edilecek lüks malların yurt içi fiyatları artacak ve lüks malların yurtiçindeki üretimi karlı hala dönüştüğünden lüks malların üretimi artış gösterecektir. Bu durumda kaynakların büyük bir miktarı lüks malların üretimi için kullanılacaktır. Sonuç olarak, yoksul kesimin tüketmiş olduğu zorunlu malların fiyatları düşük olduğu için üretimi azalacaktır. Gümrük tarifeleri ile lüks olan malların fiyatları yüksek olması nedeniyle özendirilmiş, zorunlu malların fiyatları düşük olması ise üretimini caydırmıştır (Çelik, 2012: 180).

1.1.5.2.4. Milli Gelir ve İstihdam Artışı Üzerinde Etkiler

Gümrük tarifeleri nedeniyle yabancı malların fiyatı yükselecektir ve bu yükselmeyle toplam talep yurt içi üretilen mallara kayacaktır. Bu talep artışıyla çarpan mekanizmasının etkisiyle ekonominin tümüne yayılır dolayısıyla da milli gelir artış göstermektedir. Aynı zamanda talep artışı nedeniyle kullanılmayan kaynaklarda üretime katılacağından istihdamda artış meydana gelecektir. Bunların olabilmesi için ülkenin gümrük vergisinin artırması konusunda serbest olması ve ise diğer ülkelerin de misilleme yapmaması gerekir. Milli geliri artıracak ve işsizliğin önlenmesini sağlayacak doğrudan yapılabilecek yöntemleri bulunmaktadır (para ve maliye politikası). Bu yöntemler yerine gümrük tarifelerinin kullanılıyor olması toplumun önemli miktarda maliyet yüklenmesine sebep olabilir (Doğan, 2016: 80-81).

1.1.5.2.5. Gelir Dağılımı Üzerine etkisi

Bir ülkeye ait ekonominin genelinde gelir dağılımı gümrük tarifesini koyarak değiştirilebilir. Şayet lüks malların ithalatı üzerine yüksek oranda gümrük tarifesini konular zorunlu ve yoksul kesimin tüketmiş olduğu malların üzerine konula tarife düşük ya da gümrük tarifesini hiç konulmaz ise zengin olan kesimden fazla vergi alınmış olunur. Buna ise varlıklı kesimden yoksul kesime doğru bir gelir aktarımı olarak ifade edilir. Bu durumun tam tersi ile varlıklı kesim daha da çok varlıklı yapabilmek için de uygulanabilir. Gelir adaletinde bir bozulmaya neden olan bu uygulamaya, küçük sermayeler birleştirilerek tek elde toplanır ve

ülkede zengin bir kesim oluşturarak üretime yatırım yapacağı düşüncesi ile başvurulmaktadır. (Çelik, 2012: 181).

1.1.5.2.6. Bütçe Geliri Üzerine Etkiler

Gümrük tarifeleriyle devlet hazinesine gelir sağlanmaktadır. Bütçe açığının var olduğu ülkelerde bu açıkların kapanmasında etkileri görülmektedir. Devlet bu sahip olduğu gelirler ile daha fazla alanda sosyal hizmet sunmaktadır. Bunlar altyapı bayındırlık sağlık eğitim gibi birçok alanda hizmette bulunur. Fakat gümrük tarifelerinde gelir elde amacı artık ikinci planda kalmıştır. Önceden İlk planı gelir elde etmek olan gümrük tarifelerin birinci amacını yurt içi ekonominin dış rekabet karşında koruması almıştır. Eğer gelir sağlamak üzere gümrük tarifesi konulur ise ithalat miktarı sıfıra düşebileceği gibi hiç de gelir sağlanmayabilir (Çelik, 2012: 182).

1.1.6. Dış Ticaret Hadleri ve Optimum Tarife

Gümrük tarifesinin konulmasıyla birlikte dış ticaret hadlerinde meydana gelen değişimle tarifenin etkisini ve bu durumun ülkelerin en yüksek ticaret faydayı sağlayacağı optimum tarife aşağıda açıklanmıştır.

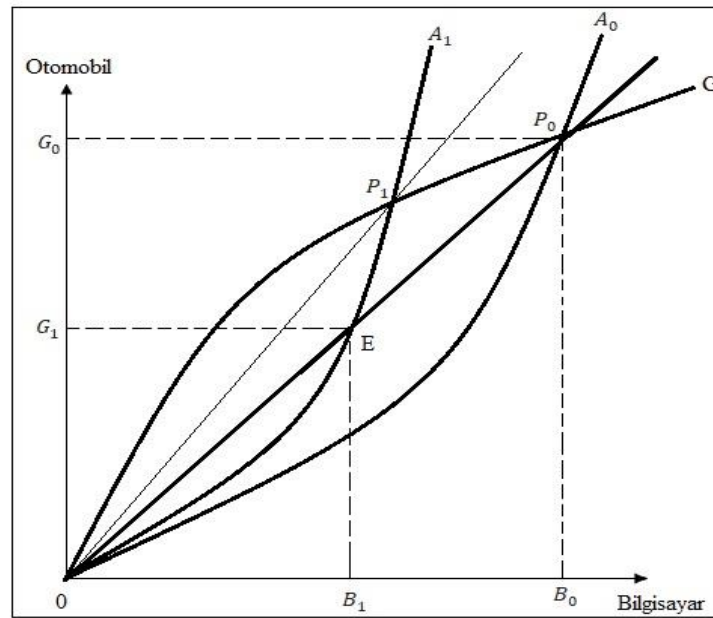
1.1.6.1. Ticaret Hadleri Etkisi

Dış ticaret haddi en geniş tanımı ile ihracat fiyat endeksi ile ithalat fiyat endeksi arasındaki oran şeklinde tanımlanabilir. Ayrıca dış ticaret haddi, iki ülke arasındaki üretim imkânları eğrisi ile tüketim kayıtsızlık eğrisinin teğet olduğu noktadan geçen paralel fiyat doğrularının belirttikleri değişim oranıdır (Aydoğmuş ve Diler, 2006: 91).

Gümrük tarifelerinin konulmasıyla fiyatlarda meydana gelen değişiklikler ticaret hadlerini etkilemektedir. Şöyle düşünülmekte, tarifelerle birlikte ihracatçı ülkenin fiyatlarının düşmesi nedeniyle ithalatçı ülke lehine de ticaret hadlerinde değişim olmaktadır. Bu durumu ihracatçı ve ithalatçı ülkelerin arz ve talep yardımıyla incelemek doğrudur (İyiboçkurt, 2001: 181). Gümrük tarifesini uygulayan ülkede ticaret haddinde iyileşmeye sağlayarak ülkenin refahı konusunda olumlu etkiler oluşturur. Tarifelerin ticaret hadlerin de olumlu yönde yapmış olduğu etki, ülkenin dış ticaretten elde ettiği kazancın artış göstermesine neden olur. Bir ülkenin ticaret haddindeki düzelme bir diğer ülkenin ticaret haddinin kötüleşmesiyle mümkün olur. Başka bir ifade ile belirli bir büyüklüğü olan pastadan alınmış olan fazla pay diğerlerinin daha az pay

almasına sebep olur. Tarifelerin ticaret hadleri üzerindeki etkilerini göstermenin sağlayan etkili yol teklif eğrilerin kullanmakla olur (Karluk, 2009: 345).

Ticaret hadlerinin gümrük tarifesini nedeniyle etkisi Teklif eğrileri kullanılarak grafikte açıklanacaktır. Örneğimizde ABD ve Almanya ülkeleri baz alınacak ve mallar ise Bilgisayar ABD'nin Otomobil ise Almanya'nın ihraç malı olmaktadır. Ülkeler arası yapılan ticarete oluşan denge iki ülkeye ait teklif eğrilerinin kesiştiği P_0 noktasında gerçekleşmektedir. Grafikte de görüldüğü üzere, ABD Almanya'ya OB_0 miktarında bilgisayar ihraç edip bunun karşılığında ise OG_0 miktarında otomobil ihraç etmektedir. P_0 noktasından geçen OP_0 doğrusuna ait eğim (OG_0/OB_0) bilgisayarın otomobil cinsinden fiyatı belirlenmiş olacaktır. Bu da ABD'nin dış ticaret haddini göstermiş olmaktadır. (Seyitoğlu, 1999: 140).

Şekil 4. Tarife Ticaret Had Etkisi

Kaynak: Seyidoğlu, 1999, Sayfa: 140-141

ABD'nin otomobil üzerine tarife koyması varsayımı altında yeni denge fiyatı ve ticaret hacminde meydana gelen değişimi şu şekilde olduğu görülmektedir. Gümrük tarifesinin konmasıyla birlikte teklif eğrisi OA_1 şeklinde sola kaymakta ve yeni denge fiyatı ise P_1 olmuş ve bu noktada da ticaret hacminde bir daralma olduğu görülür yani ticaret hadleri OP_1 şeklinde ABD'nin lehine bir sonuç doğurmaktadır (Seyitoğlu, 1999: 140-141).

Grafikte de görüldüğü üzere ABD, gümrük tarifesini koymasıyla uluslararası piyasadaki monopolcü ve monopsoncu durumdan yararlandığı ve ticaret hadlerini ise yükseltmiştir. ABD

Monopolcü olduğu mal bilgisayar Monopsoncu olduğu mal ise otomobil piyasasıdır. Tarifenin konulmasıyla ticaret haddindeki yarattığı etki şöyle işlemektedir; Tarifenin konulmasından sonra ilk olarak ticaret hacminde yapmak istediği OP_0 dan OE ye düşürmektedir. Başka bir ifade ile ABD'nin bilgisayar ihracat arzı B_0B_1 kadar, otomobil ithalat talebi de G_0G_1 kadar azalmaktadır. Böylelikle uluslararası piyasada ortaya bilgisayar kıtlığı ve otomobil bolluğu çıkmaktadır, grafikte de görüleceği üzere OP_1 'in OP_0 'a göre daha dik olması fiyatının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Seyitoğlu, 1999: 140-141).

Büyük ülkeler monopolcu ve monopsoncu gücüne dayanarak faaliyet gösterirken küçük ülkeler ise tam rekabet piyasası etkileri altında çalışmaktadır. Bu nedenle küçük ülkeler fiyatları etkilemezler. Bu durumu mevcut grafik üzerinde açıklanabilir. Yani ABD küçük bir ülke olduğunu varsayarsak, en başta OA_0 bu ülkeye ait teklif eğrisi olarak gösterilmekte, OP_0 ticaret hadleri doğrusu ise hem de karşı ülkenin teklif eğrisi olmaktadır. Gümrük tarifenin konulmasıyla ABD'nin teklif eğrisi sola doru kayarken dış ticaret hacmi ise OP_0 'dan OE 'ye düşecektir, fakat dış ticaret hadleri değişmeyecektir. Yabancı teklif eğrisi grafikteki gibi doğrusal olduğu sürece ticaret hadleri sabit kalacaktır (Seyitoğlu, 1999: 140-141).

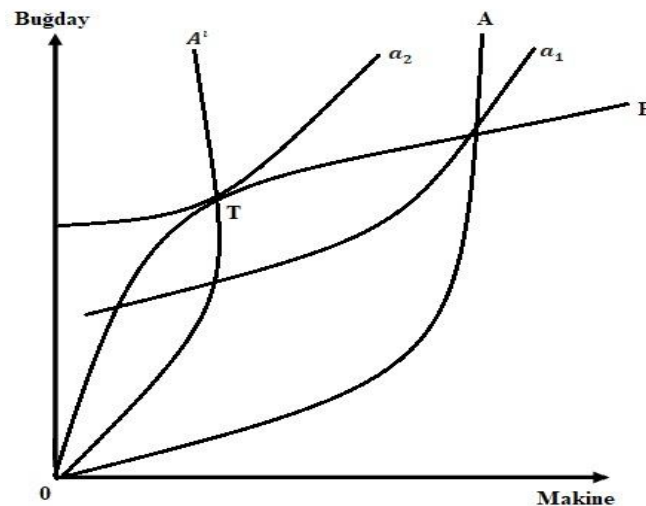
1.1.7.2. Optimum Tarife

Gümrük tarifesinin konulmasıyla birlikte ticaret hacminde bir daralma gerçekleşmekte ve bu daralmayla oluşan olumsuz durumu ticaret hadlerinde meydana gelen iyileşmeleri en yüksek seviyeye çıkaran tarife oranına optimum tarife denir (Seyitoğlu, 1999: 141). Bir ülkede tarife koyulduğunda dahi refah seviyesinin artış göstermesi mümkün müdür? Sorusuna açıklayabilmek için o ülkenin dünya piyasasında etkili bir mal üretin ve bu malı satan veya büyük bir ülke olarak geçerli sayılarak incelendiğinde bu ülke monopol gücünü kullanarak dış ticaret haddinde lehinde bir değişim sağlayabilir. Tarifesi koymuş olan A ülkesi pazardaki sahip olacağı gücün belirleyicisiydi, ülke içerisindeki arz ve talep eğrilerinin, başka ülkelerdeki konumları ile beraber değerlendirmiş oldukları konumlarıdır. Yani, dış ülkedeki elastik talebine karşılık, Ülke içerisindeki arzın bir tıkanıklık yaşamadan devamlılığını sağlamada etkilidir. Monopol güce sahip ülke tarife koyduğu zaman, dış ticarete hadlerinde lehinde bir değişim yaşanmaktadır. Ancak dış talebin esnekliği dolayısıyla dış ticaret hacminde bir daralma oluşmaktadır. Net refah etkisi ise bu iki etkiden hangisinin ağırlığı fazla ise ona göre değişmektedir. Ülke optimum tarife belirlerse net refah etkisini de pozitif olmasını sağlayabilir (Küçüksoy, 2010: 144) Ülkenin teklif eğrisi tam esnek olası durumunda, karşı ülkenin tarife uygulayarak ticaret hadlerin lehine çevirmesi yani ülkenin bir üst farksızlık eğrisine geçmesi

olanaklı değildir. Biraz esnek olması durumunda ülkenin refahını artırma durumunun olabilmesi optimum tarife ile mümkündür. Karşı ülkenin teklif eğrisinin esnekliği bir ise optimum tarifede sonsuz olmaktadır. Ülkeler kendi ürünleri için tarife koyan ülkelere misilleme yaparak ve bu yolla optimum tarifeyle ulaşmayı düşünürler bunun sonucunda ise ülkeler birbirleri ile ticaret savaşına önünü açarlar (Karluk, 2009: 350). Optimum tarifenin etkin olabilmesi için ülkelerin misilleme yapmaması gerekir ancak öyle etkin olabilecektir.

Optimum tarife, grafiksel olarak teklif eğrileri ve kayıtsızlık eğrileri aracılığı ile açıklanabilir. (Şekil 5). OA ile OB, A ve B ülkelerine ait teklif eğrilerini göstermektedir. İlk serbest kesişme noktasında A ülkesi, a_1 no'lu ticaret kayıtsızlık eğrisine ulaşmıştır. Acaba optimum tarife ile bu daha iyi duruma getirebilir mi?

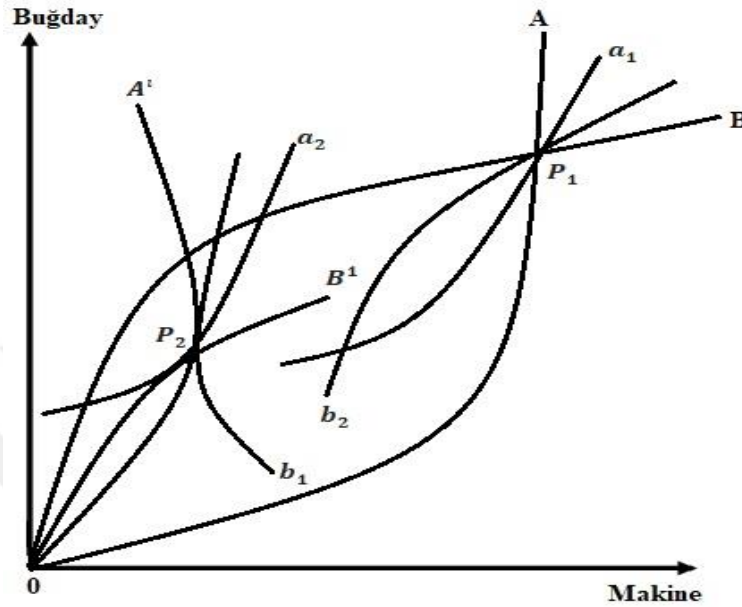
A ülkesine ait olan teklif eğrisini, a_2 ile izah edilen kayıtsızlık eğrisi en yüksek ticaretin yapıldığı eğridir ve B ülkesine ait olan teklif eğrisine teğet olarak geçeceği şekil de bir tarife uygulayarak yukarı kaydırmalıdır. (Şekilde T noktasından geçen OA' teklife eğrisi). B ülkesine ait teklif eğrisi üzerinde A ülkesinin en fazla kazançlı çıkacağı yer T noktası ve a_2 kayıtsızlık eğrisidir. Bu durumda B noktası üzerindeki T noktasında her iki ülkeyi de ticarete çekecektir çünkü ikisinin de en kazançlı çıkacağı noktadır. Yani T noktası B eğrisi üzerinde yer alması sebebiyle sadece bu noktada denge var diğer noktalarda sağlanamamıştır. Görülüyor ki optimum tarife uygulamasıyla hem A ülkesi ticarete etkin hem de B ülkesi ticarete katılmıştır (İyibozkurt, 2001: 184).

Şekil 5. Tek Ülke Açısından Optimum Tarife

Kaynak: İyibozkurt, 2001, Sayfa : 184

Bu noktada baktığımızda sadece bir ülke olarak ele alınmaktadır. Halbuki bazı iktisatçılara göre optimum gümrük tarifesi ile iki ülkenin yapmış olduğu misillemelere karşın ortak bir gümrük tarife noktası bulunduğunu belirtmektedirler. Şekil 6 aracılığı ile bu durumu görülebilmektedir (İyibozkurt, 2001: 184).

Şekil 6. İki Ülke Açısından (Karşılıklı Misilleme Olduğu Durumda) Optimum Tarife

Kaynak: İyibozkurt, 2001, Sayfa : 184).

Şekil 6'da A ülkesine ve B ülkesine teklif eğrileri ait 0A ve 0B eğrileri ile gösterilmektedir. Uluslararası ticaret de denge noktasında oluşan fiyat P_1 'dir. Ülkelerin birbirlerine misilleme yapmasıyla gümrük tarifeleri oluşan teklif eğrileri 0A' ve 0B' dir. Bu nokta da optimum tarife olabilmesi için A ve B ülkesine Ait kayıtsızlık eğrileri olan a ve b eğrileri bunların teğet olduğu noktadan geçmesi gerekmektedir. Ve bunu sağlayan nokta ise P_2 noktasıdır. Yani optimum tarife sağlanmış olmuştur. Şekilde de görüldüğü gibi ticaret hacminde azalma meydana gelmiştir (İyibozkurt, 2001: 184).

B ülkesi ticaret hadlerini önceki haline getirememiştir. Bu yüzden b_1 kayıtsızlık eğrisi b_2 kayıtsızlık eğrisinin altında yer almakla birlikte ülkenin refah durumu da uluslararası ticaretteki önceki durumuna göre düşük olduğu görülmektedir. A ülkesinde ise yapılan misillemeye rağmen a_1 kayıtsızlık eğrisinin daha üzerinde yer alan a_2 kayıtsızlık eğrisinde yer almakta, yani uluslararası ticarete refah düzeyi artmış olduğu görülmektedir. Bu durumda A ülkesinin monopsonist gücünün var olduğu anlaşılmaktadır (İyibozkurt, 2001: 184).

2. BÖLÜM

DIŞ TİCARET VE TİCARET SAVAŞLARI

2.1. Dış Ticaret

Dış ticaret ülkeler arasında ihtiyaç olunan mal ve hizmetlerin karşılıklı olarak alım satımı belli bir bedel karşılığında yapılmasına denilmektedir. Ülkeler arasında yapılan ticaretin geçmişteki ilk amacı gelir sağlamakken artık bu amaç daha öncelikli hale gelen koruma amacıyla hareket etmektedir. Ülkelerin koruma amacı ile yapmış oldukları önlemler sonucu bu önlemler tarife artışı kısıtlamalar ile yapılmaktadır ve bunlar karşılıklı misilleme şekline dönüştüğünde bir savaş halini almaktadır. Ekonomilerini korumak adına yapılan bu savaşlar ticaret savaşı adını almıştır.

2.1.1. Dış Ticaret Tanımı ve Kapsamı

Ticaret, taraflar arasında belirlenen bir miktar para karşılığında ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin alım ve satımları şeklinde oluşmaktadır. Ticaret ikiye ayrılmaktadır bunalar iç ve dış ticaret olmak şeklindedir (Şerefli, 2016: 137). İç ticaret ülke içinde yapılan mal ve hizmet alım satımı şeklinde oluşmaktayken dış ticaret; bir ülkede mevcut özel ve kamu sektöründe varlığını devam ettiren kişi ya da kuruluşların yabancı olan ülkelerle yapmış oldukları mal yahut da hizmete yönelik alım satımı şeklinde ifade edilmektedir. (Öz, 2008: 33).

Dış ticarete neden olan sebeplerin en önemlisi bazı malların ülke içerisinde hiç üretilmemiş olması veya ülke içerisinde üretilen bu malların ihtiyacı karşılama durumu olmayışından kaynaklanmakta olması, ülkenin fazla üretmiş olduğu malların satmasına, kendisinin ihtiyacı olduğu malları ise almasını sağlamaktadır. Dış ticarete oluşmasının diğer bir nedeni ise ülkelerin üretmiş oldukları malların farklı maliyet fiyatlarına sahip olmasıdır. Ülkeler bu durumda ise pahalı ürettikleri malları başka ülkeden temin ederken, ucuza üretmiş oldukları malları ise satmak isteyeceklerdir. Bu durum ise yurt içinde oluşacak üretim maliyetlerinin dış alıma yansımaları ve kaynakların etkin kullanılmasını göstermektedir (Özden, 2014: 58).

Dış ticaret politikası ise, devletlerin ülkenin ticaretini sınırlandırmak veya özendirmek üzere yaptığı düzenlemeleri içine almaktadır. Dış ticaret politikasının tanımı ise “Ülkenin dış ticaretini belirlenen hedefler doğrultusunda düzenlemek amacı ile alınan önlemler bütünü bu

şekildedir. Dış ticaret politikasının temelde iki amacı bulunmaktadır bunlar serbest dış ticaret politikası ve koruyucu dış ticaret politikası şeklindedir. Bu iki politikadan dış ticaret işlemlerinden hiçbir devlet engelini olmayışı şeklindeki klasik anlamda dış ticaret teorisine dayanan serbest dış ticaret politikasıdır sanayi devrimi ile birlikte bunu ilk gerçekleştiren ülke İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinde 20. yy. başına kadar uygulamıştır. Sanayi devrimine sonradan gerçekleştiren Almanya'nın koruyucu dış ticaret politikası uygulaması diğer Avrupa ülkelerine de bu politikayı kullanma zorunluluğu hissettirmiştir (Dinler, 2002: 501).

İkinci dünya savaşı sonrasında dünya ticaretinde meydana gelen değişmelerle birlikte ticarete serbestleşme düşüncesi hız kazanmaya başlamıştır. Dış ticaret unsurları dış satım olarak ihracat ve dış alım olarak ithalat şeklindedir. Ancak geniş anlamda dış ticareti etkileyen unsurlar sadece ithalat ve ihracat olmayıp, sosyal, siyasi ve toplumların kültürel yaşamları ve teknolojik gelişmişlik seviyelerini de dış ticareti etkileyen unsurlara ilave etmek gerekmektedir. Ülkelerin söz konusu unsurları sağlamada çeşitli doğal kaynak, bilgi ve teknolojik yeterliliğinden doğan farklarından kazanç sağlamak için gerçekleştirilen faaliyetlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda dış ticarete ülkelerin elde edeceği fayda ve refah seviyelerinin yükselmesi önemli bir faktör olmaktadır (Köksal, 2016: 3).

2.1.1.1. İhracatın Tanımı ve Türleri

İhracatın geniş olarak tanımı, bir ülkenin sınırları içerisinde üretilen ya da yurtdışından herhangi bir ülkeden satın alınmış olan ürünlerin yurtdışına veya yurtiçi serbest dolaşım bölgesindeki satışı ve bu satış ile elde edilecek bedelin yasal süre içerisinde herhangi bir banka aracılığı ile belirlenen yabancı paranın Türk Lirasına dönüştürülüp tahsil edilme sürecine denilmektedir (Avcı, 2015: 3). Dar anlamdaki tanımı ise yurt içindeki mal veya hizmetlerin yurt dışına satılması şeklinde ifade edilebilir (Ünver, 2008: 3).

İhracatın diğer bir tanımı ise işletmeler tarafından üretilen mal ve hizmetlerin yabancı ülkelerin pazarlarına sunması ve neticesinde satmasında denilmektedir (Koşar,2018: 19). İhracat birliklerinin belirtmiş olduğu ihraç ürünleri mallarını üretecek olan işletmelerin bu birliklere üye olmaları lazımdır. Bu birliğe üye olmayan ihracatçı mallarının ihracatın gerçekleştirilemez. İhraç edilecek malın kaliteli olması uluslararası standartlara uygun ve piyasa şartlarına yönelik biçimde üretilmesinden, ülke dışında tanıtım, reklam ve pazarlamasının yapılması ve ürünün satımının gerçekleştirilmiş olması ve en iyi ambalaj bulunmalıdır. Bunun yanında nakliye şeklinin belirlenmesi, ihracat yapan ülkenin kendi ülkesine ait dış ticaret

mevzuatını bilmesi ve buna uygun işlemleri zamanında gerçekleştirmesi ve ihracatı yapılacak ürünün zamanında istenilen yere ulaştırılması sürecini belirtilen aşamalardan geçmesiyle gerçekleşir (Kaya, 2009: 11-12).

Türkiye’de ihracat olgusu, ekonomide yaşadığı problemleri atlatabilmesi, halkın yaşam standartlarını yüksek seviyelere taşıyabilmesinin en önemlisi dünya ticaretinde önemli bir noktaya gelerek adından söz ettirebilmesi için vazgeçilmezdir. İhracat da dayalı bir kalkınma modelinde, ihracatı teşvik edici ve bunun yanında teknik yardım programları ekonomideki büyümeyi arttırmaya yönelik olarak ihracatta hem ülke içersin de hem de dışarıda karşılaşılabilecek olumsuz etkenlere karşı tasarlanmıştır (Koşar, 2018: 20).

2.1.1.1.1. Özellik Arz Etmeyen İhracat

İhracatı yasak olan ya da ön izin gerektiren malların dışında veyahut ta bir kayda bağlı olmadan yapılan ihracata özellik arz ettirmeyen ihracat denilmektedir. Bu ihracat türünde genel bir kısıtlama yoktur ve hiçbir kurumdan izin almasına gerek olmayan ihracat türüdür. Yani ihraç yapılması yasak olan mallar ile önceden izin alınması gereken mallardan hariç kaydı gerek olmayan mallara yapılan ihracat ve bu ihracatta mallar için herhangi bir kısıtlama olmadığı gibi kurum ya da kuruluşlardan izin almaya gerek olamayan ihracat türüdür (Ünver, 2008: 6).

Türkiye de İhracatın yaygın olarak yapılan türü özellik arz etmeyen ihracatıdır. İstisnai durumların dışında ihracat için yapılacak ödemenin süresi 180 gündür. Fakat Özellik arz etmeyen ihracat için belirlenen bu süreyi geçmektedir (Köksal, 2016: 6).

İhracatçılar, özellik arz etmeyen ihracat türünde, ihracat birliklerine onaylatmış oldukları gümrük beyannamesi ile birlikte, ihracat yapılacak gümrük idaresine başvurumaktadırlar (İyibozkurt, 2001: 498). Böyle ihracat işlemi başlamaktadır.

2.1.1.1.2. Kayda Bağlı İhracat

Kayda bağlı ihracatta mallar, Müsteşarlık tarafından yayımlanacak tebliği ile belirlenmektedir. Kayda Bağlı Malların Listesi içerisindeki malların ihraç edilmesinden önce gümrük beyannamelerinin İhracatçı birlikleri Genel Sekreterliği tarafından kayda alınması gerekmektedir. Gümrük genel sekterliği tarafından kayda alınan malların gümrük idarelerine sunulması sekreterliğin onaylanma sürecinden itibaren uzatılma olmadan otuz gündür. Fakat ülkemizin ihraç mallarına yönelik miktar kısıtlaması uygulayan ülkelere bu yapılan kısıtlama bünyesindeki malların ihracına yönelik kayıt meşruhatı düşülerek onaylanmış gümrük

idarelerine sunulacak gümrük beyannamelerinin sunulma süresi otuz günden da az ya da daha uzun olası Müsteşarlık tarafından belirlenebilir (Ertay Paçaman, 2010: 29-30).

Kayda bağılı ihracat ile ihraç edilen malların ekonomideki durumunu gözlemleyebilmek bu kayıtle birlikte yapılan anlaşmalar ve ülkemizin uyup uymadığını konusunda ülkenin ekonomisini gözetmek adına önemli ihracat türüdür.

2.1.1.1.3. Kredili İhracat

Kredili ihracat, özelliğı olan bir ihracat türüdür. İki ya da çok taraflı kredi anlaşmaları dışında kalmak şartıyla ihracat bedelini Türk Parasını Koruma Kanununda belirtilen süre dâhilinde ülkeye getirilmesini şeklindeki satışa denilmektedir. Kredili şekilde yapılacak ihracatta ilişkin başvurular malın türü, ödeneme şeklinin nasıl yapılacağı ve ödeme süresi ile ilgili bilgileri içeren satış sözleşmenin kendisi ile Türkçe çevirisi ihracatçı birliklere yapılmaktadır. Kredili ihracat şeklinde bir ihracat yapabilmek için ihracatçı birliklerinden izin almak şartı vardır (Cengiz, 2010: 13). Kredili ihracat talepleri eğer ihracat kapsamında bulunan mallar için Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)'nin onayını aldıktan sonra kapsamın dışında ise sözleşmede yer alan maddelere çerçevesinde ihracatçı birlikleri tarafından sonuçlandırılmaktadır. Bu şekilde yapılan ihracat talepleri, ihracatçı birlikleri tarafından kabul etmesiyle dayanıksız olan tüketim malları için 2 geriye kalan yatırım malları için ise 5 yıl kredi açabilmektedir (Köksal, 2016: 10).

2.1.1.1.4. İthal Edilmiş Malların İhracatı

İthalat rejimi çerçevesinde ithal edilmiş ve vergileri ödenmiş bulunan yabancı menşeli yeni veya kullanılmış malların ihracı özellik arz etmeyen ihracat kapsamında yapılır. Ancak, ihracatın desteklenmesine yönelik mevzuat yatırım mevzuatı ile Gümrük mevzuatının mahrecine iade hükümleri saklıdır (İyibozkurt, 2001: 499).

Piyasaya yeni girmiş ya da kullanılan bir malın ihraç edilmesinde uygulanan esaslar gümrük mevzuatına göre yapılmaktadır. İhracatın desteklenmesi üzerine konulan kanunlar gümrük kanunlarınca düzenlenen kurallara göre mallar için belirlenen vergiler yatırılmadan ülkesine geri gönderilemez ve aynı zamanda kendi ülkesinde de satış yapamaz. Bununla birlikte yasal yollar ile Türkiye 'ye ithal edilmiş ve vergileri ödenmiş mallar ihraç edildiğinde bu malların hangi ülkenin olduğuna dair belge (Menşe Şehadetnamesi) verilmemektedir (Köksal, 2016: 8). Bir başka ülkeden ithal edilen malların başka bir ülkeye ihracı sırasında bu malların

hangi ülkeye ait olduğuna dair bilgi verilmemektedir. Ancak AB ülkeleri ya da Türkiye'nin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkeler ile yapılacak ihracatta, ATR ya da EUR-1 belgesi düzenlenmesi ile gümrük idarelerine vize ettiriyor olması gerekir (Ünver, 2008: 10)

2.1.1.1.5. Konsinye İhracat

Kesin satış işlemi daha sonra yapılmak üzere aracılara, komisyonculara malların gönderilmesinden sonra alıcılara kullanılmak üzere satışının yapılması şeklindeki ihracata denilmektedir. Yani malın yurt dışında aracı ya da komisyoncu aracılığı ile ithalatçıya tanıtılması kullanılarak daha sonra satışının gerçekleştirilmesi işlemidir (Akbinar Dikici, 2020: 6). Konsinye ihracat için gerekli olan başvurular ihracatçı birliklerinin genel sekreterliğine yapılmaktadır. Bu ihracatta şeklinde ihracatçı kesin satış faturasının düzenlemeden önce malı yurtdışına satmak üzere göndermektedir. Gönderilmiş olan mal satıldıkça, ihracatçı satılan her mal için fatura düzenlemektedir. Konsinye olarak yurtdışına gönderilen mallar bir yıl içerisinde kesin satışı yapılması gerekmektedir. Belli durumlar için ise iki yıla kadar bu süre uzamaktadır. Bu süre içerisinde satılmayan mallar yurtiçine geri getirilmesi gerekmektedir (Cengiz, 2010: 14).

2.1.1.1.6. Serbest Bölgelere Yapılacak İhracat

Serbest bölge ihracatında, ülke sınırı içerisinde olmasına karşın, gümrük sınırları dışında gerçekleşip, ihracat mevzuatında yer alan hükümlere tabi olan ihracat türüdür. (Çelik vd, 2004: 14). Serbest bölge ifadesinin kelime anlamı, bir ülkenin sınırları içerisinde yer alan fakat gümrük sınırları dışında kabul görülen ve bu ülkede uygulanmış olan ticari ve ekonomik kanunların bir kısmının uygulandığı ya da hiç uygulanmadığı yer şeklinde ifade edilmektedir. Bu belirtilen bölgeler için sınai ve ticari faaliyetler yapılması için daha fazla imkân sağlanmaktadır. Serbest olarak ifade edilen bu bölgeler ihracat mevzuatına tabi olmakta ve bu bölge kurulan üretim merkezlerinden kurumlar vergisi ile gümrük vergisi alınmamaktadır (Köksal, 2016: 9) Serbest Bölgeler Kanunu'nun 6. Maddesi gereğince serbest bölgeler Türk gümrük hattının dışında sayılmaktadır.

Cengiz'in de belirttiği gibi, bu durumda, belirtilen bölgelere yapılan mal ve hizmet teslimatı çizilen gümrük hattını aşmış ve yurt dışına ihraç sayılmış olmaktadır. Şöyle ki Türkiye'den serbest bölgelerden herhangi birine mal taşınması yapıldığında bunu ihracat olarak belirtmek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde Türkiye'de var olan serbest bir bölgeden ihracatçıların başka bir ülkeye göndereceği mal da transit ticaret şeklinde ifade edilebilir. Şu

durumda ise önce Türkiye ‘den serbest bölgeye gönderilen mal iç piyasaya sürülmek istendiği durumda ise yapılmış olan bu işlem ithalat olarak kabul edilir ve aynı zamanda serbest dolaşıma giriş rejimine (ithalata) tabidir.

2.1.1.1.7. Bedelsiz İhracat

Bedelsiz ihracat, mevcut olan Kambiyo Mevzuatı içerisinde yer alan konuya ilişkin olarak ihraç edilen malın bedelinin ülkeye getirilmesi konusunda hiçbir zorunluluğun bulunmadığı ihracat türüdür. (Çelik vd., 2004: 16).

Yabancı misyon sahipleri, Türkiye’de çalışan yabancı kişiler, yurtdışına evini taşıma suretiyle gidecek olan Türk vatandaşları, geçici ya da daimî görevle yurt dışına giden devlet görevlileri, yabancı turistler ile yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının kendileri ile beraber götürmüş oldukları ya da gönderecekleri veyahut ta bu kişiler için gönderilecek eşya ya da taşıtlar bedelsiz olarak ihraç edilmiş olan malları içermektedir. Bedelsiz ihraç izinleri 90 günlük geçerlilik süresi mevcuttur (Ünver, 2008: 14)

İhracatı bedelsiz bir şekilde yapılabilecek mallar aşağıda gösterilmiştir (Avcı, 2015: 11).

- ✓ Tüzel veya gerçek kişilerin beraberinde götürecekleri/gönderecekleri hediyeler, numuneler
- ✓ Daha önce ihraç edilen malların parçaları veya garanti kapsamındaki ürünlerin yedek parçaları
- ✓ Ülkemize gelen yabancı turistlerin veya yurtdışında ikamet eden Türk vatandaşların beraberinde götürecekleri ya da gönderecekleri eşyalar
- ✓ Kamu kurum ve kuruluşlar, üniversite ve belediyelerin taraf oldukları anlaşmalar gereği gönderecekleri taşıt ve mallar
- ✓ Doğal afet durumlarında STK’ların (Sivil Toplum Örgütü) gönderecekleri insani yardım malzemeleri.

2.1.1.1.8. Ticari Kiralama Şeklinde İhracat

Malların belirli bir miktar kira karşılığında ve belirli bir süre kullanmak için geçici olmak üzere yurt dışına çıkarılmasına imkân tanıyan ihracat türüne denir. Bu ihracat türünde

süre 3 yılı aşmamak kaydıyla kira sözleşmesi şartlarına uygun bir şekilde ihracatçı birliklerince verilmektedir. Bu belirlenen süre belirli durumlar sebebiyle uzatılabilir. Böyle bir ihracatın bünyesindeki malın yurt dışında satışına yönelik talepler, ticari kiralama yolu ile yapılacak ihracat iznin bitiş tarihinde önce başvurmak şartıyla, DTM ihracat genel müdürlüğünce sonuçlandırılmaktadır. Ticari kiralama yöntemi ile yurt dışına gönderilmiş olan malların kira bedeli, izin verilen sürenin bitmesinden itibaren 30 gün içerisinde ülkeye getirilmesi gereklidir. Bu durumdaki ihracatta malın satışı kesin durumdaysa kesin olarak yapılan satış faturasının yapıldığı tarihten itibaren 30gün içerisinde satılan malın bedeli ülkeye getirilmesi mecburidir (Cengiz, 2010: 15).

2.1.1.1.9. Müteahhitlik Hizmetleri Şeklinde İhracat

Müteahhitler yurtdışındaki yapacakları müteahhitlik hizmetleri için ihracat yapabilmektedirler. Bu bağlamda yapacakları ihracatlar da müteahhitlerin ihracatçı birliklerine herhangi bir üye olunma şartı yer almamaktadır. Yurt dışında inşaat, montaj ve tesisat gibi işleri üstelenen müteahhitler bu işlerin yapmak üzere gerekli olan makine, inşaat için malzemeler ve araç ve gereçler bunların yanında yurt dışında çalıştırmış olduğu işçilerin tüketim ihtiyaçlarını ihraç edebilmektedir. Müteahhitler, yurt dışındaki yaptıkları müteahhitlik işleri için gerekli hammaddeleri demir, tuğla çimento kireç gibi malzemeleri ve işçilerin tüketim ihtiyaçlarını kesin şekilde ihraç etmekte olup makine ve teçhizat gibi malzemeleri geçici şekilde ihraç etmektedir (Cengiz, 2010: 17).

2.1.1.1.10. Yurtdışı Fuar ve Sergilere Katılım Yoluyla İhracat

Ülkeyi temsil etmede bulunacak yurtdışındaki fuar ve sergileri Dış Ticaret Müsteşarlığınca belirlenmektedir. Böyle yapılan ihracata yurtdışı fuar ve sergilere katılım yoluyla yapılan ihracat denilmektedir (Özkuk,2010:28). Uluslararası ticari fuarlara ve sergilere gerek ülkemizi temsilen ulusal düzeyde gerekse bireysel olarak katılacak firma ve kuruluşlarca yurt dışına gönderilecek bedelli veya bedelsiz mallar ile yurt dışında düzenlenecek bilim, sanat, kültür veya tanıtım amaçlı fuar/sergi, konferans, seminer gibi etkinliklere kişi veya kuruluşlarca gönderilecek bedelli veya bedelsiz malların yurt dışına çıkışıyla ilgili başvurular doğrudan ilgili gümrük idarelerine yapılır. Gümrük idareleri söz konusu malların yurt dışına çıkışı için yapılan talepleri ilgili mevzuat çerçevesinde inceleyip sonuçlandırır (İyibozyurt, 2001: 500).

Fuar ve sergilere katılmamak üzere yurtdışına çıkarılan mal ve eşyalar fuar veya sergilerin bitiş tarihinden başlayarak 90 gün içerisinde yurda geri getirilmesi mecburidir. Bu

eşyalar yurtiçine getirilmez ve yurt dışında satışı yapıldığında eşyaların satış bedelleri Türk Parasını Kıymeti Koruma Mevzuatı çerçevesinde yurda girişi gerçekleştirilir (Avcı, 2015: 8).

2.1.1.1.11. Bavul Ticareti

Türkiye de ikamet etmeyen, yurt dışında yerleşik kişilere Türkiye özel fatura ile yapılan satışlar “Bavul Ticareti” olarak adlandırılır (Aktaş, 2017: 31).

Bavul ticareti 1980’li yıllarla ekonominin liberalleşmesiyle birlikte Türkiye de beliren bir dış ticaret türü olarak ifade edilebilir. Yolcu birlikte getirmiş olduğu eşya şeklinde yapılmaktadır. Bu ticaret türünde küçük miktarlar ile yapılan ve dış ticaret hükümlerine tabi olmadığı ve bir ithalatçı ya da ihracatçı özelliği taşımadığından genel itibariyle bu yapılan ticaret kayıt dışı olarak özelliklerini içeren bir ticaret şeklidir. Bavul ticaretinde ülkemize yabancı bir mal girmesiyle gerçekleşebileceği gibi mal çıkması ile de gerçekleşebilmektedir. (Kırcı,2007:12). Rusya, Ukrayna gibi ülkeler Türkiye ye gelerek bavulları doldurarak mal götördükleri bilinmektedir. Bavul ticaretinin yapıldığı mevcut iki ülke arasında ekonominin gelişmesi, işletmelerin dış ekonomideki pazarlara açılması ve bunun yanında döviz gelirinin artması gibi avantajları da bulunmaktadır.

2.1.1.1.12. Transit Ticaret

Yabancı bir ülkeden satın alınan bir malın, transit olarak veya doğrudan başka bir ülkeye ihracı söz konusudur. İhracat yönetmeliğinde transit ticaret şu şekilde tanımlanmıştır; Yurt dışında veya serbest bölgede yerleşik bir firmadan ya da antrepodan satın alınan malın, ülkemiz üzerinden transit olarak veya doğrudan doğruya yurt dışında veya serbest bölgede yerleşik bir firmaya ya da antrepoya satılmasını ifade eder (Aktaş, 2017: 30).

Transit ticaret bünyesinde satın alınan ürünün, Türkiye üzerinden transit şekilde ya da direk olarak (Türkiye üzerinden geçmeksizin) bir başka ülkedeki ürünün alıcısına teslim edilebilir. Transit ticarete malın bedeli banka aracılığı ile yapılması mecburidir. Transit ticaret işlemlerinde alış faturalarında döviz satış kuru, satış faturalarındaysa döviz alış kuru uygulanmaktadır. Mal ve hizmet alışlarında düzenlenen bildirim Form (Ba) satışları için düzenlenen bildirim formu (Bs)’dir. Türkiye ‘de vergiye tabi olan firmaların transit ticaret yöntemi ile yurtdışından aldığı malların muhasebe işlemi alış faturasıyla satmış olduğu mallar için de satış faturası düzenlenmektedir (Baral ve Gürsoy, 2019: 22).

2.1.1.2. İthalat Tanımı ve Türleri

İthalat, başka bir ülkede üretilmiş olan malların, ülke içerisindeki alıcıların satın alma işlemine denilmektedir. İhracatın tersi bir durumdur ve ikisi birlikteyken dış ticaretteki dengeyi oluşturan ana kollarıdır (Kaya, 2009: 5). Bir başka tanıma göre ise ithalat, gümrük kurallarına uygun bir şekilde yabancı ülkelere ait malları ülke içerisine getirilmesi ve karşılığında ise kambiyo mevzuatı çerçevesinde yurt dışına transferi şeklinde tanımlanmaktadır (Akbinar Dikici, 2020: 8)

2.1.1.2.1. Bedelli İthalat

Bedelli ithalat, bir malın veya ekonomik değerin ithalatta yer alan ödeme şekillerinden birisiyle yurt dışına transfer edeceği dövizle yapmış olduğu ithalata denir. İthalat bedelleri; banka kaynaklarından, ithalatçıya ait döviz tevdiat hesaplarından, kredi kartından, kredilerden karşılanmak suretiyle ödenebilir (Yurdakul, 2014: 14).

2.1.1.2.2. Bedelsiz İthalat

Bedeli için döviz transferi yapılmadan yurt dışında elde edilen ve yurda getirilmesi mecburi olmayan dış kazanç ve tasarruflarla satın alınan bazı şahsi ve ticari mahiyette eşyanın yurda ithalidir. Bu ithalatta ödenmesi gereken bazı vergiler bulunmaktadır. Bu vergiler ithal anında gümrük idarelerince tahsil edilir (Kaya, 2009: 5).

Yurt dışında kazanılan döviz ve tasarruflarla alınan bedeli için yurt dışına herhangi bir döviz transfer işlemi gerçekleştirilmeyen fakat ithalatında zorunlu gümrük vergilerinin ödenmesini gerektiren ithalat işlemidir (Akbinar Dikici, 2020: 10).

2.1.1.2.3. Geçici İthalat

Geçici ithalatta, ihraç etmek üzere yapılmış olan ithalata denilmektedir. Malların serbest dolaşıma girmeyen vergilerin hepsini ya da bir kısmını muaf olacak şekilde ticaret politikasının önlemlerine ilişkin tabi tutulmadan yine ihraç edilmesine olanak sağlayan ithalat türüdür (Yurdakul, 2014: 17).

Hammadde, yarı mamul veya mamul maddenin yurtdışından yurda getirilmesi ve başka maddelerde kullanılmasıyla ya da kullanılmamasıyla başka bir yarı mamul ya da mamul haline getirilerek yurt dışına çıkarması şeklindeki ithalata denilmektedir. Bu ithalat türünde

işlemlerde, yurt dışına çıkarılacak olan mamul veya yarı mamul maddelerin üretimi neticesinde ambalaj şeklinde kullanılması düşünülen malların yurtdışından ilk madde ve malzeme ile beraber ülkeye getirilmesi geçici ithalat olarak sayılmaktadır (İzol, 2018: 46).

2.1.1.2.4. Ticari İthalat

Vergi numarasına sahip olan gerçek ve tüzel kişilerin yapmış olduğu ithalat türüdür. Kambiyo kanun hükümleri saklı kalmak şartıyla, ilgili kanun hükümleri kapsamında almaları gerekli olan belgelerle beraber direk olarak gümrük idaresine başvurarak yapılmış olan ithalata denilmektedir (Aktaş, 2017: 97).

2.1.1.2.5. Vergi Numarası Şartı Aranmayan İthalat

Kitap ve diğer yayın ithalatı yanı sıra ülkemizde açılan fuar ile sergilerde Müsteşarlıkça satışına izin verilmiş olan ürünlerin ithalatında vergi numarası şartı aranmaksızın yapılan ithalat olarak adlandırılır (Özkuk, 2010: 25-26).

2.1.1.2.6. İzne Bağlı İthalat

Ülkeye getirilmesi konusunda yürürlükteki kanunlar ile kayıt ve şartlara bağlanan ya da özel izne tabi tutulan malların ithaline “izne bağlı ithalat” denir (Bozdağ, 1996: 18)

2.1.1.2.7. Özelliği Olan İthalat

Özelliği olan ithalatta kanun ile kararnameler bünyesinde belli kuruluşların almış olacağı kararlara bırakılan mala yönelik yapılan ithalata denilmektedir (Özkuk, 2010: 24).

2.1.1.2.8. Özel Antlaşmalara Dayanan İthalat

Özel antlaşmalara dayanan ithalat ile ilgili işlemler aşağıda belirtilen esaslara ve müsteşarlıkça verilecek talimatlara göre yürütülür:

- a. NATO ithalatı için ilgili kamu kurum ve kuruluşlarca onaylanmış üç nüsha “müracaat mektubu ile gümrük idarelerine başvurulur. Gümrük idarelerince, söz konusu başvurular gümrük beyannamesine eklenir.
- b. NATO alt yapı projesinin sona ermesinden sonra, ilgili merci görüşü alınarak her türlü mali yükümlülüklerin ödenmesi kaydıyla mal, eşya, malzeme ve araçların ithalatçılarına bırakılması Müsteşarlığın iznine tabidir (Bozdağ, 1996: 19)

2.1.1.2.9 Kesin İthalat

İthalat Yönetmeliği'nin* 9. Maddesine Göre; Mali mükellefiyetleri teminata bağlanmak suretiyle geçici olarak yurda giren mallardan (ATA Karnesi kapsamında gelenler dâhil); Kesin ithalinin talep edildiği tarihte yeni ve kullanılmamış malların bedelleri ödenmek suretiyle kesin ithali (kısıtlayıcı hükümler saklı kalmak kaydıyla) gümrük idarelerince sonuçlandırılır. Bunun dışındaki tüm kesin ithal başvuruları;

- ♣ Biri asıl iki nüsha proforma fatura,
- ♣ Maddelerin yurda girişi sırasında düzenlenen geçici gümrük beyannamesi
- ♣ Harçlar Kanunu uyarınca gerekli harcın yatırıldığını gösteren makbuzun aslı ile birlikte Müsteşarlığa yapılır. Müsteşarlık uygun gördüğü talepleri, başvuru sahibine ve ilgili gümrük idaresine bildirir (Aktaş, 2017: 98).

2.1.1.2.10. Uluslararası Fuarlar Yoluyla Yapılan İthalat

Ülkemizde düzenlenen uluslararası fuar aracılığı ile gelen malların ithalatına denilmektedir, Fuarlar Dış Ticaret Müsteşarlığınca yayımlanır (Aktaş, 2017: 99).

2.1.1.3.Dış Ticarete Ödeme Şekilleri

Dış ticaret işlemleri yapılırken çeşitli ödeme şekilleri bulunmaktadır. Bu ödeme şekilleri peşin ödeme, akreditifli ödeme, kabul kredili ödeme, mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, konsinye satış ile ödeme yöntemleri bulunmaktadır. Bunlar aşağıda açıklanmaktadır.

2.1.1.3.1.Peşin Ödeme

İhracatçı ihraç etmiş olduğu malların karşılığı olan ücretleri malların tamamının veya bir kısmının ithalatçının eline geçmesinden önce ya alıcının kendisi vekili ya da banka aracılığı veyahut ta kendi adına hareket eden kişilerce satıcıya bedelin peşin şekilde ödenmesidir. (Küsmez, 2016: 4)

Peşin ödeme türünün ihracatçıya sağladığı avantajlar mevcuttur bunlar; malın karşılığı yapılacak ödemeyi malı teslim etmeden önce alır ve finansman sağlamaktadır. Malı göndermesiyle ithalatçının bedeli ödeme konusunda zorunluluk çekmesi durumunun oluşması veya ithalatçının ülkesindeki oluşan transferlere yasak getirecek hukuksal değişikliklerden peşin ödeme sayesinde korunmuş olur (Varlık ve Uçar, 2017: 3).

İthalatçı açısından ise peşin ödeme türü en riskli olanıdır. Çünkü İstemiş olduğu kalite düzeyinde malı alamayabilir ya da birtakım sebeplerle sevkiyat gerçekleşmeyebilir. Bu gibi sebeplerden dolayı peşin ödeme türünde güven unsuru çok önemlidir. İhracat takiben belgeler alıcı adına bedelsiz olarak yapılmaktadır (Açıl, 2010: 97).

Peşin Ödemenin özelliklerini sıralarsak (Ünver, 2008: 18)

- Peşin ödeme genelde birbirlerini çok iyi tanıyan alıcı ve satıcı arasında gerçekleştirilir.
- Malların sevki, satıcı, firmadan veya ülkenin şartlarından kaynaklanan sebeplerle aksayabilir ve gecikebilir.
- Uluslararası piyasalarda genelde satıcı tekeli olan mallarda ve bazen de alıcı bakımından peşin ödeme iskotalarının yüksekliği sebebiyle bu tür ödemeler cazip olabilmektedir.
- Peşin bedellerin üçüncü kişilere devri yoktur.
- Uluslararası piyasalarda yoğun rekabet ortamı ve kısıtlı pazar olanakları nedeniyle pek sık kullanılan bir ödeme şekli olmamakla beraber az da olsa kullanılan bir ödeme şeklidir.
- Bu ödeme şekli, piyasada fazla talep gören malların satışında tercih edilmektedir.
- Alıcı firma prefinansmanı ihracata konu olan ürünün üretiminin finansmanında kullanmak için ithalatçıdan bedelin kısmen veya tamamen sağlanmasıdır.

Peşin ödeme süreci de şu şekildedir;

- İthalatçı ve ihracatçı işletme arasında sözleşme yapılır.
- İthalatçı işletme kendi bankasına, ihracat bedelinin ihracatçının bankasına havale edilmesi talimatını verir.
- İthalatçının bankası ihracat bedelini ihracatçı bankasına havale eder.
- İhracatçı olan işletmenin bankası da bu bedeli ihracatçının hesabına transfer eder.
- İhracatçı işletme ihracata konu olan malları ithalatçı işletmeye gönderilmek üzere gümrük idaresine sevk eder.
- En son olarak da ithalatçı işletme ilgili peşin ödeme beyanı ile mallarını gümrükten çeker (Özkuk,2014:8)

2.1.1.3.2. Akreditifli Ödeme

Alıcının, malın sevk edilmesinden önce bir banka aracılığı ile satıcının bulunduğu yerde bankanın gözetimi altında malın sevk belgesinin teslimi karşılığında ödemek için kredi açtırmasına denilmektedir (Aktaş, 2017: 100).

Akreditif ödeme şartlı bir taahhüt şeklindedir. İthalatçının bankası, müşterisinden almış olduğu talimatıyla birlikte belirli bir vade sınırlarında belirli bir tutarla akreditif metnindeki bulunan şartların ihracat yapan tarafça yerine getirilmesi ve aynı zamanda ihracata ait belgelerin ibrazı karşılığında ihraç yapan tarafa ödeme yapılacağını taahhüt etmektedir. (Varlık ve Uçar,2017:4). Akreditif ile ödeme şeklinde yapılacak ödemeler, alıcı tarafınca mal ya da hizmete değil, ibraz edilmiş olan belgelere dayanarak yapılmaktadır. Akreditif ödeme dört taraf bulunmaktadır. Bunlar; amir (ithalatçı firma), amir banka (ithalatçı firmanın bankası), lehtar (ihracatçı firma), muhabir bankadan (ihracatçı firmanın bankası) oluşmaktadır (Gökgöz ve Özdemir, 2015: 111). Akreditif ödemede ithalatçı açısından malı istediği koşullarda elde etme garantisi, ihracatçı açısından ise malın karşılığının tahsil edilme garantisi taşıdığı için en çok tercih edilen ödeme şeklidir (Akbinar Dikici, 2020: 9).

Akreditif İşleminin özellikleri şunlardır (Ünver, 2008: 23):

- Uluslararası ticarete kullanılan en yaygın türdür.
- Akreditif hem ihracatçıyı hem de ithalatçıyı güvence altına alır.
- Akreditif, ithalatçının verdiği talimat gereğince, ithalatçının çalıştığı bankanın belirli bir tutara kadar ve belirli bir vade için istenilen şartların yerine getirilmesi ve ihracatçı tarafından ihraç edilen malların ihracına dair belgelerin ibrazı karşılığında ihracatçıya ödeme yapılacağını taahhüt etmesidir.
- İthalatçı firma, kendi bankasına verdiği emirle ithale konu olan malın karşılığını ihracatçı firmanın bankasına, malın ihraç edilmesi şartıyla ödemeyi taahhüt ettiğini bir kredi mektubu ile bildirir. Bu mektubun adı akreditiftir.
- Bu sistem, diğer ödeme türlerine kıyasla daha pahalı ancak, en güvenilir olanıdır.
- Akreditife bankalar ve belgeler üzerinden işlem gerçekleştirirler.
- Akreditifler dayandırıldıkları satış sözleşmelerinden veya diğer sözleşmelerden ayrı uygulamalardır.

2.1.1.3.3. Kabul Kredili Ödeme

Bedeli daha sonra ödenmek üzere yapılan vadeli ithalattır.

Kabul Kredili Ödemenin özelliklerini sıralarsak (Ünver, 2008: 21);

- Bu kredi vesaik ile beraber ibraz edilen poliçenin ithalatçı veya buna ilaveten ithalatçının bankası tarafından kabul edilmek suretiyle kullanılır.
- Kabul kredili ödemede taraflara bankalar aracılık etmektedir ve bunun için komisyon talep ederler. Satıcının hazırladığı poliçe sadece alıcı tarafından kabul edilmiş ise “trade acceptance” vardır.
- Poliçenin bir bankaca kabul edilmesi öngörülebilir. O zaman banka poliçeyi kabul eder veya ithalatçının kabulüne aval verebilir. Buna “banker’s acceptance” denilir.
- Bu ödeme türünde vadeli alım yapmak isteyen ithalatçıya karşı ihracatçı, poliçeye bankanın kabul veya aval vermesiyle kendini garanti etmektedir.

Kabul kredili ödeme aşağıdaki gibi uygulanır (Özkuk, 2014: 10);

- İhracatçı işletme, ithalatçı işletme ile anlaştığı gibi malları vadeli olarak sevk eder ve orijinal ihracat dokümanlarını malla beraber göndermez.
- Bu dokümanları, hazırladığı poliçeyi ve talimatı bankasına verir.
- İhracatçı işletmenin bankası, ihracatçının verdiği talimat doğrultusunda bu dokümanları, poliçe gibi evrakları bankasına gönderir.
- İthalatçı işletmenin bankası, ithalatçıyı poliçeyi imzalayıp ihracat dokümanlarını alması için davet eder.
- İthalatçı poliçeyi imzalar ve dokümanları alır. İmzalanan poliçe vadesine kadar ithalatçının bankasında bekletilir.

2.1.1.3.4. Mal Mukabili Ödeme

Mal mukabili ödemede mallar ihracatçı tarafından hiçbir tahsilat yapılmadan ithalatçıya gönderilmektedir. İthalat yapan tarafça ithal edilen mallar gümrükten alınmakta ödemesi ise daha sonra gerçekleştirilmektedir. Bu ödemede ihracatçı taraf parasını almadan malları göndermesinden dolayı risk altındadır. İthalatçı taraf için ise avantajlı bir ödeme yöntemidir. İthalatçı taraf malları sattıktan sonra malın karşılığını ödeme imkânı bulmaktadır. Bu durumda, alıcı ithal etmiş olduğu malların finansmanın sağlamasında kredi ile temin etmeden kurtulmak

da malı sattıktan daha sonra ödeme yapacağı için finansman konusunda kolaylık sağlamaktadır. (Gündoğdu, 2016: 36)

Bu ödeme şeklinde, taraflar arasındaki güven son derece önemlidir ve çok güçlü olması gereklidir. İhracatçı malı gönderdikten sonra, sevkiyata ait belgeleri, doğrudan ya da bedelsiz şekilde teslim etmek şartıyla, ir banka aracılığıyla ithalatçı tarafa göndermektedir. İhracatçı tarafın en fazla risk aldığı ödeme şekli olan bu ödemede malın karşılığını malların ithalatçı tarafa gönderilmesinden sonra gerçekleştiği için malın ödenmemesi gibi bir risk bulunmaktadır (Gökgöz ve Özdemir, 2015: 111).

İhracatçı için en riskli ödeme şeklidir. Çünkü mal bedelinin ödenmesi ile ilgili hiçbir güvence yoktur. Bir başka ifade ile ihracatçı gönderdiği malın parasını alamama ya da kesintiyle alma gibi risklerle karşı karşıya kalabilir (Küsmey,2016: 11).

İthalatçının gelen malı teslim almasıyla bu malın mülkiyeti değil, ancak zilyetliği kendisine geçer. Malların mülkiyetinin devri ise ancak bu malların devir ve teslimine ilişkin belgelerin ithalatçıya teslim edilmesi ile mümkündür. Alıcı ve satıcının uzun zamandan beri birbirleri ile iş yaptıkları ve birbirlerine tam güven duydukları durumlarda uygulanabilen bir yöntemdir (Kaçmaz, 2014: 28).

Mal Mukabili Ödemenin özelliklerini sıralarsak (Ünver, 2008: 20);

- Taraflar birbirlerini iyi tanımakta ve karşılıklı güven beslemektedirler.
- İhracatçı için oldukça yüksek risklidir. Hatta en riskli türdür. Çünkü mal bedelinin ödenmesi ile ilgili hiçbir güvence mevcut değildir. Bir başka ifade ile ihracatçı gönderdiği malın parasını alamama ya da kesintiyle alma gibi risklerle karşı karşıya kalma durumu vardır.
- İthalatçı için çok avantajlı bir ödeme yöntemidir.
- Alıcı ve satıcının uzun zamanlardan beri birbirleriyle iş yaptıkları ve birbirlerine tam güven duydukları durumlarda tercih edilen bir yöntemdir.
- Belirli bir ödeme tarihi taşımadığı için esnek bir uygulamadır.

2.1.1.3.5. Vesaik Mukabili Ödeme

İhracatçının malları yüklenmesinden sonra yükleme ile alakalı belgeleri (taşıma belgesi, ticari fatura) ihracatçı bankası aracılığıyla ithalatçının bankasına tahsili mukabili teslim edilmek için göndermesi işlemine Vesaik Mukabili Ödeme denir (Açıl, 2010: 98).

İthalat yapan taraf ticarete mevzu olan malın karşılığını ödedikten sonra vesaikleri alabilir ve bu vesaiklerle malını gümrükten çekebilmektedir. Vesaik teslim edilmesinde malın mülkiyet hakkı artık ithalat yapan tarafa geçmiştir. Vesaik mukabilinde bankalar ödemenin yapılıp yapılmayışı konusunda sorumlu değildir. Bankaların görevi sadece vekil olmayı üstlenmektedir. Vesaikin ödeme karşılığında ve poliçe teslim edilmesi şeklinde ikiye ayrılmış olan bir ödeme şeklidir. (Akbinar Dikici, 2020: 9).

Vesaik Mukabili Ödeme işleminin özelliklerini sıralarsak (Ünver, 2008: 25-26);

- İhracatçı açısından riskli bir ödeme şeklidir.
- Vesaik mukabili ödemede ithale konu malın ülkeye gelmiş olması zorunlu değildir.
- Bu tür ödemede ihracatçı sevk etmiş olduğu mallar karşılığı, bu malların sevk edilmiş olduğunu gösteren belgeler (vesaik) karşılığında bir kredi kullanmaktadır.
- Gerek ithalatçının ülkesindeki bankanın ve gerekse ihracatçının ülkesindeki bankasının hiçbir ödeme taahhüdü mevcut değildir.
- Kabul edilmiş poliçe “bir borcun hukuki delili” olarak kabul görür.
- Kabul edilmiş olan poliçenin ihracatçıya bir finansman olanağı sağlama özelliği de mevcuttur.
- Uluslararası ticarete bakıldığında vesaik mukabili yanında, “mal mukabili ödemeler” de olabilmektedir.
- Konşimento, vesaik mukabili ödeme şeklinde kullanılan bir belgedir. Konşimento ithalatçının bankası adına kesilir.

2.1.1.3.6. Konsinye Satış ile Ödeme

Malın yurt dışına gönderilmesinden sonra, konsinyatör aracılığıyla, Alıcı(ithalatçı) firmaya tanıtılıp, kullanılması ve satılması şeklindeki ödeme türüdür. Genel itibarıyla yeni üretilmiş olan malların ve tanıtıma ihtiyacı olan mallara yönelik dış pazarlarda satış yapabilmesi konusunda imkân tanıyan ödeme türüdür (Gökgöz ve Özdemir, 2015: 112). Bu ödeme türünde malın ithalat yapan tarafa önceden gelmekte, ithalatçı taraf da malı sattıkça sattığı bedelden kendi komisyon tutarını düşürüp kalan miktarı da ihracatçıya göndermektedir. Güvene dayanan bu ödeme yönteminde bankalar aracılığı ile gerçekleştirmek yararlı olacaktır. Konsinye satış yönteminde, satışı zor olan ve alıcı tarafın görüp beğenmesi gerekli olan mallar için söz konusudur. Bu yöntemde daha çok yaş meyve sebze gibi bozulabilecek ve fiyatı günlük olarak mal arzına göre değişebilen mallarda tercih edilmektedir (Gündoğdu, 2016: 37).

2.1.1.4.Dış Ticaret Politikasının Amaçları

Devletin dış ticarete doğrudan ya da dolaylı müdahalelerini ifade eden dış ticaret politikasının amaçları çok çeşitlidir. Bunlar (Tokatlıoğlu,2005:47-48)

Dış ödemeler dengesizliklerinin giderilmesi,

- Dış rekabetten korunma,
- Ekonomik kalkınma,
- Piyasa aksaklıklarının giderilmesi
- Ekonominin liberalleştirilmesi
- İç ekonomik istikrarın sağlanması,
- Hazineye gelir sağlama,
- Dış piyasalarda monopol gücünden yararlanma,
- Sosyal ve siyasal amaçlar vb. şeklinde sıralanabilir

2.1.1.4.1.Dış Ödemeler Dengesizliklerinin Giderilmesi

Ödemeler bilançosunda oluşan açıkların ülke ekonomisi üzerinde yarattığı bazı olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Dış açık veren ülkelerde bu olumsuz sonuçların baskısı altında hissetmektedirler bunun nedeni ise döviz rezervinin bitme ihtimalinin varlığından dolayıdır. Bu nedenledir ki ülkelerin dış ticaret politika amacı, döviz konusunda artırmaya yönelik kazandırıcı işlemlerin özendirmek ya da ithalat ve diğer döviz gideri meydana getiren işlemlerin kısıtlayarak bu açıkların giderilmesi içindir (Çelik, 2004: 140). Böylelikle meydana gelen açık döviz kazancının artırılıp giderlerin azaltılmasıyla kalkmış olacaktır.

2.1.1.4.2. Dış Rekabetten Korunma

Gelişmekte olan ülkelere kurulmuş olan yeni sanayiler, gelişmiş olan ülkelerin, teknolojisine, yetişmiş olan elemanı, işteki kapasitesi, pazarlama işlemleri gibi belli bir noktaya gelmiş olan endüstrilerle rekabet etme şansı pek bulunmamaktadır. Dolayısıyla sanayisi gelişmemiş olan bir ülke sanayisi gelişmiş olan ülke ile rekabet edebileceği seviyeye gelmesi için dış rekabetten korumak zorundadırlar. Bu koruyucu olan önleme ise dış ticaret politikasında “Bebek endüstri tezi” olarak ifade edilmektedir (Yaylacıoğlu,2019: 63). Bu nedenle gelişmemiş ülkeler sanayilerini dış rekabet dolayısıyla kaybetmemek adına birtakım önlemler alarak destekleyerek, ekonominin gelişmesi ve rekabet edebilme gücünü sağlaması için korucu önlemler almalıdır.

2.1.1.4.3. Ekonomik Kalkınma

Ekonomik kalkınma amacının gerçekleşmesi için yetkili mercilerce ithalat yapılmasına karşı olan sanayicisini korumak üzere ithal ikame politikası uygulayacak veya ihracatı teşvik edecektir. Belirtilen ithalat ve ihracat uygulamaları sayesinde var olacak döviz gelirleriyle kalkınmada kullanılacak malların ithalatını gerçekleştirerek dış ekonomiye bağımlılığı azalmak gibi amaçlarla dışa açık olan ekonomi modeline yönelik uygun politikalar yöntemleri izlenecektir (Kaçmaz,2014:8). Ülke ekonomisinin kalkınması amacıyla ithalatı azaltıcı ihracatı artırıcı işlemler ile döviz sağlayarak kalkınma mallarında dış bağımlılığı azaltarak sağlanması ekonomiyi ileri düzeye götürecektir.

2.1.1.4.4.Piyasa Aksaklıklarının Giderilmesi

Piyasa aksaklıklarının giderilmesi; eğer piyasada tüketici kesim düşük bir kalitedeki bir mal için yüksek bir fiyat ödüyorsa, yani monopolistik mal özelliğini bulunduruyorsa, olumsuz olan bu durumu ortadan kaldıracak bir dış ticaret politikası uygulanır. Monopol piyasalarda üretilecek malın miktarı başka piyasalara göre daha düşük ve maliyetleri ise fazladır. Üretim miktarlarını da bir artış yapıldığında fiyatlarında bu noktada artması gerekecektir. Bu sebeple devlet gümrük vergilerinde bir azaltmaya gitmesi, ithal malın ise monopol piyasada üretimi gerçekleştirilen mallardan daha ucuz düzeyde satılarak ülkede oluşan monopolistik yapının kırılması amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere devlet bu tür yapı içerisindeki mallara daha düşük bir oranda vergi tarifesi uygulaması ile yerel sanayi tarafından malın yurt içindeki pazarlarda daha ucuza sunulma imkanını sağlamaktadır. Böylece iç pazarda oluşacak rekabeti geliştirecek ve üretimde kullanılan kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır (Kaçmaz, 2014: 9). Böylece piyasada meydana gelen aksaklıklar giderilmiş olacaktır.

2.1.1.4.5.Ekonomik İstikrarın Sağlanması

Ekonomik istikrar da meydana gelecek bir bozulma ekonomide birçok alanı etkilemektedir. İstikrarsız bir ortam hem işgücü piyasasında hem de para piyasasında var olan tüm dengelerin bozulmasına neden olacaktır. Bu amaç ile gümrük tarifeleri ile kotaları kullanmak üzere toplam talebi kontrol etmek amaçlanmaktadır. Yabancı malların fiyatları tarifeler dolaysı ile pahalı bir hala gelmesi yerel malların talebinde ver üretiminin ve buna bağlı olarak da istihdamın artmasını sağlarken diğer taraftan yerel maldaki arz artışı fiyat

düzeylerinde de artışına nedene olacaktır. Bu noktada bu malların ithalatı teşvik edilmesi ile fiyatlarda dengelenmesi söz konusu olacaktır (Ayhan, 2016: 46).

2.1.1.4.6. Hazineye Gelir Sağlamak

Dış ticaret politika amaçları başında ithalat ve ihracat işlemlerinde konulan vergilerle sağlanan gelirler hazinenin önemli gelirleri arasında yer almaktadır (Kaya, 2009: 8).

Diğer vergiler gibi gümrük vergileri de hazinenin önemli gelir kaynağını oluşturmaktadır. İlk konulduğunda gümrük vergileri genel olarak gelir sağlama amacıyla konulmaktadır ve bu amaçla ihracat üzerinden transit taşımacılık ve transit olarak yapılan ticaret üzerinden vergi alındığı görülmektedir. Ancak günümüzde yurt içindeki sanayiye korumak adına gümrük vergileri alınmaktadır (Çelik, 2012: 134). Gümrük vergilerindeki konulma amacı ilk olarak gelir sağlamak iken değişen zaman ve şartlar dolayısıyla artık bu amaç ekonomiyi korumak adına konulmaktadır.

2.1.1.4.7. Dış Piyasalarda Monopol Gücünden Yararlanma

Dış ticaret politikasında, uluslararası piyasada ihracata mevzu olan mallarda monopolcü olarak var olmak isteyebilir. Bu sebeple de monopol durumunda olmak istediği ürünlerin satışına bir sınır getirebilir; birbirine benzeyen malları üreten ülkeler ile anlaşarak kartel oluşturabilir. Dolayısıyla sınırlı bir sayıda ihraç edilen ürünlerin fiyatlarındaki oluşan yüksek artışlar dış ticarete olumlu neticeler oluşturmaktadır (Yaylacıoğlu, 2019: 64).

2.1.1.4.8. Sosyal ve Siyasi Nedenler

Ülke yönetimi; kamudaki ahlakın, kamu güvenliğinin ve canlıların sağlıklarında olumsuz şekilde etkileyecek malların ithalatı konusunda kısıtlama eğilimine girebilir. Bu nedenlerin varlığı halinde olumsuz etkileyecek ithal mallar konusunda ithalatı yasaklayıcı olan politik araçlarını kullanarak ülkeye girişi kısıtlanabilir ya da engellenmektedir. Benzeyen nedenlerin ve politikaların varlığı halinde uluslararası anlaşmalar gereğince diğer ülkelere ihraç edilmesi de konusu yasak kapsamına dahil edilebilir (Kaya, 2009:9). Ülkeler arasında meydana gelen siyasal ve askeri sorunlar neticesinde ambargolar uygulanmasına örnek Irak'a uygulanan Birleşmiş Milletler kaynaklı mal ambargolarının konulması verilebilir (Çelik, 2012: 135).

2.1.1.4.9. Otarşı

Otarşı bir ülkenin ekonomik manada da kendi kendine yetebilmesine denilmektedir. Geçmiş zamanlarda ülkeler siyasal ve ekonomik sistemleri gerekçesiyle bu politikayı kullanmışlardır. Bu politikadaki temel amaç, ekonomik ilişkileri dış dünya ile en düşük düzeyde de tutmaktır (Yaylacıoğlu, 2019: 65).

2.1.1.5. Dış Ticaret Politikasının Araçları

Dış ticarete politika araçları gümrük tarifeleri, tarife dışı araçlar (miktar kısıtlamaları, tarife benzeri faktörleri, gönüllü ihracat kısıtlamaları ve görünmez engeller), ihracatın özendirilmesi ve bağlı ticaretlerden oluşmaktadır.

2.1.1.5.1 Gümrük Tarifeleri

Ülkeler arasındaki serbest olarak sağlanan mal akışındaki konan kısıtlamaların en önemlisidir. Tarifeler ülke içerisinde faydası olamayacak malların ülkeye girmesi konusunda engel olurken yeni kurulan ve gelişimini daha tamamlamamış sanayi kesimini dış rekabetten korumaktadır. Gümrük tarifeleri fazlaca gelişmekte olan ülkelerin daha hızlı olarak sanayileşebilmek üzere uygulamış oldukları bir yöntemdir (Karluk, 2009: 315).

2.1.1.5.2. Tarife-Dışı Araçlar

Tarife dışı araçlar miktar kısıtlamaları (İthalat kotaları, ithalat yasakları, döviz kontrolü, çoklu kur sistemi), gönüllü ihracat kısıtlamaları, sağlık, güvenlik ve çevre standartları, idari düzenlemeler, kamu ihaleleri (yurt içi katkı zorunluluğu), ihracat sübvansiyonu, ithalat fark giderici vergiler ve ihracat vergileri olarak özetlenebilir. Bu araçlarda yerli sanayiye korumak, ulusal güvenlik veya ödemeler bilançosu açıklarını kapatmak için kullanılmaktadır (Ayhan, 2016: 4).

2.1.1.5.2.1. Miktar Kısıtlamaları

Miktar kısıtlaması gümrük tarifesinden sonra kullanılan en önemli araçlardan biridir ve miktar kısıtlamaları şu şekillerde olmaktadır: ithalat kotaları, ithalat yasakları, döviz kontrolü

- İthalat kotaları: ithal edilecek malların miktarının üst sınırının devlet tarafından miktar veya değer olarak belirlenmesine denilmektedir. Belirli bir zaman içerisinde bu kota uygulamasının yanında ithal edilen mallardan gümrük vergisi de alınmaktadır. Yerel

ekonomiye sağlamış olduğu koruma ve dış ödemelerdeki açığın kapatılmasında kota gümrük vergilerine bakarak daha etkili yöntemdir. Fakat tüketim etkisi ve bölüşüm etkisi gümrük tarifeleriyle aynı olmaktadır. Gelir etkisi yönünde ise kota ve gümrük tarifeleri beraber kullanıldığı için aralarında önemli bir fark bulunmamana rağmen, miktar kısıtlaması sebebiyle iç ekonomide ithal edilen malların fiyatı aşırı yükselmesi ithalatçıların önemli miktarda kar elde edebilmelerine imkân sağlamaktadır. İthal izni sağlamış olan ithalatçılar tekel oluşturmasıyla elde etmiş olacağı yüksek karlar haksız kazanç olarak kaynak sağlamış olmaktadırlar (Dinler, 2002: 507).

- İthalat yasakları: Devlet kararıyla, belirli malların ülkeye girmesi konusundaki engellemeyi ifade etmektedir. İthalatı kısıtlanması konusundaki en katı önlem olan ithalat yasakları, ekonomik olarak başvurulabildiği gibi politik ahlaki ve sağlık nedenleri ileride başvurulabilmektedir (Dinler,2002:508). İthalatı yasakları uygulandığı zaman, ilgili olan malın ülke içindeki arzının artırılmadığından mala yapılan talep karşısında fiyatlar çok fazla artmaktadır. Bu durumda da yurt içindeki fiyatları ile yurt dışındaki fiyatları birbiri ile bağımsız bir hal alır ve bu durumda ihracat geriler ve ekonomide ise kaynaklarda israf oluşmaktadır. WTO, ise bu tür uygulamaların ülkelerin dünyadaki piyasadan soyutlayacağı ve kaynak dağılımında olumsuz yönde etkileyeceği sebebi ile bu yasak ve kısıtlamalara karşı çıkmaktadır (Özdemir ve Delice, 2012: 175).
- Döviz kontrolü: Gelişmekte olan ülkeler hızlı bir şekilde sanayileşebilmek üzere ve ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmek adına ihraç etmekten daha çok ithalat yapma gereksinimi duymaktadırlar. Bu gereksinime rağmen gelişmekte olan ülkelerin imkânları sınırlıdır. Gelişmekte olan ülkelere dış ticaretlerinde ve bu bağlamda ödemeler dengesi sürekli açık verir ve döviz konusunda kıtlık yaşamaktadır. Bu duruma engel olma üzere bu ekonomilerde döviz konusunda bir kontrol mekanizması gerekliliği meydana gelir ve ülkeye girmiş olan bütün döviz devletin kontrolü altına alınmaktadır. İhracatçı kesim ihraç ettiklerinde almış oldukları döviz Türkiye parasına ithalatçılar ise ithalat yapabilmek üzere döviz izni almak zorunda kalmaktadır. Döviz kontrolü yöntemini izleyen ülke sadece ithalat ve ihracatçı içine almakla kalmaz, aynı zamanda ülke ekonomisindeki diğer faaliyetleri de içini alır. Yani Döviz kontrolü ile ülkenin bütün kalemleri üzerinde denetim yapma hakkı doğmaktadır (Karluk, 2009: 316-317).
- Çoklu kur sistemi: Bu sistemde çeşitli mal ve hizmetler üzerine farklı döviz kurları uygulanması sonucunu doğurmaktadır ve kambiyo denetiminin bir sonucudur (Ardıç ve Yılmaz, 2006: 133). İhracatın özendirilmesi ya da ithalatın kısılması, farklı gruplarda yer alan malların dış ticaretinin gerçekleştirmek içindir. Birisi resmi diğeri serbest

olmak üzere en çok kullanılan iki kur sistemi bulunmaktadır. Zorunlu tüketim malları, yatırım malları, hammadde ve ara mal alımlarında kullanılan kur resmi olandır ve serbest piyasa kuruna oranla daha düşüktür. Lüks mallarla satımı yapılması istenen birtakım sanayi ve sermaye işlemlerinde ise serbest piyasa kuru, resmi kura göre daha düşüktür (Yaylacıoğlu, 2019: 68).

2.1.1.5.2.2. Tarife Benzeri Faktörler

Bunlar fiyatı etkiledikleri için koruyucu olabilirler (Ertürk, 2001: 109).

1.ithalat teminatları, ithalatçı firmaların, Merkez bankasına ithalat harcamasının belirli bir oranını teminat olmak üzere önceden yatırılması gerekliliğinden bu oranın artırılması ithalatı kısıtlamaktadır, azalmaması durumunda ise genişlemektedir.

2.ithalat sektörüne farklı kur uygulanması yani korumak istenen sektör ürünleri için döviz tahsisinde pahalı ekonomi için gerekli olan giderlere ise ucuz döviz tahsisi uygulamak bu yüzdendir.

3. Mevcut döviz kaynakları ile döviz ihtiyaçları arasında bir dengede tutmak amacıyla kısıt olan döviz kaynaklarını, ekonomide zorunlu ihtiyaçları arasında paylaşmak da bu politika ile ilgilidir.

2.1.1.5.2.3. Görünmez Engeller

Görünmeyen engeller, ithalat seviyesini doğrudan etkileyen tüm düzenlemelere ifade etmektedir. Görünmeyen engeller; paketleme ve etiketlemeye yönelik düzenlemeler, kalite standartları sağlıklı ilgili kurallar, sanayi standartları, gümrük işlemleri ve bu işlemlere yönelik idari işlemler, ulusal standart düzenlemeleri, lisanslar, sınırlardaki bürokratik işlemler, çeşitli nedenler ile konmuş olan ambargolar görünmeyen dış ticaret engellerine örnek verilebilir (Ayhan, 2016: 48).

2.1.1.5.2.4 Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

Gönüllü ihracat kısıtlamaları, ithalatçı olan ülkenin piyasasını bozduğu nedeni ile belli bir sürece ihracatçı ülkenin ihraç edeceği birtakım mallar için uygulanan sınırlamaya denilmektedir. Bu sınırlama ithalatçı ve ihracatçı ülke arasında bir anlaşmaya mevcuttur (Farahmand, 2019: 11).

2.1.1.5.3.İhracatın Özendirilmesi

İhracatın teşvikini sağlamak için, ihracatı özendirilerek firmaların dış rekabet girmelerini sağlayarak bu rekabet girişimiyle verimlilik artışı ile yeni teknolojik olanakların kullanımının gerçekleştirilmesidir. Bu uygulanan teşviklerin olumlu taraflarının yanında olumsuz yanları da mevcuttur. İhracat yapan sanayi kesimi gerekli teşvikin yapılmamasından oluşan zorlukları da mevcuttur. Döviz kurundaki politikalarını istikrarlı hale getirerek oluşan olumsuzluklar önüne geçilebilir (Köksal, 2016: 15).

2.1.1.5.4. Bağlı Ticaret

Bağlı ticaret, serbest dövizle ile satılamayan malların, diğer mal ya da hizmetler ile kısmen ya da tamamen ödenmesi şeklidir. Şöyle ki döviz ile satılamayan malların karşılığında alıcı taraftan mal ithal etmesidir. Bu tür ticaret genel itibariyle ülkeler arasındaki anlaşmalara dayanmaktadır. Bazı durumlarda az gelişmiş ülkelerin satın almış oldukları malların fiyatlarının yüksek olması dolayısıyla ödemede sıkıntı yaşadıklarında bu yöntemle başvururlar (Farahmand, 2019: 12).

2.1.1.6.Dış Ticaretin Vergilendirilmesi

Ülkeler ihtiyaç duydukları malları başka ülkelerden temin etmesi şeklinde oluşan faaliyete denir ülkeler uzmanlaştıkları alanlarda mal ve hizmetleri uluslararası pazarlara sunmakta ve böylelikle ihtiyacı olan ülkelerin bu mallara yönelik talepleri karşılanmış olmakta ve bu sayede ülkeler arası ticari ilişkiler gelişmektedir.

Dış ticaret noktasında iki önemli tartışma konusu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi dış ticaretle birlikte oluşan harekettik neticesinde ekonomik büyüme sağlamak fakat yurtiçi ekonomide yararları ile birlikte zararlarının da mevcut olmasıdır. İkincisi ise; mal ve hizmetlere yönelik ticareti engelleyici unsurların ortadan kalkmasıyla ekonomideki karar alma aşamasında ise en önemli araç olan vergilendirme unsuru karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkacak zararların en düşük düzeye indirilmesi, ülkeye gelir sağlanması ve ekonomik kararların alınmasında önemli politika aracı olması sebebiyle, dış ticarete gümrük vergilerinin ve diğer yükümlülükler ile vergilendirilmesi ortaya çıkmış ve bunun için sistemler geliştirilmiştir. Ancak dünyada ülkeler arasında yakınlaşmalar ekonomilerin serbestleşme ve küreselleşmesi ile birlikte vergilendirilme konusuna karşı çıkan taraflarda olmuştur. Karşı çıkanlar ihracat üzerinde vergi alınması deflasyonist etki yaparken ithalatın ise enflasyonist etki

yapacağı ileri sürülmektedir. Ülkelerin uyguladığı vergi sistemleri bu sistem içerisinde özellikle de KDV ve kurumlar vergisi ve bunlara ilişkin mevzuatın dış ticaretteki performansları direkt olarak etkilediğini söylemişlerdir (Öz, 2008: 33).

Vergilendirme işlemi, beyan edilen malın gümrük sınırlarından içeri girmesiyle ortaya çıkar ve tahsil işlemi ile gerçekleşmektedir. Vergilerin en önemli amacı gelir sağlamak gibi görünse de dünya da ticaretin gelişmesiyle birlikte istenilen ürünlere çabuk ve kolay bir şekilde ulaşılması gibi olanaklar vardır. Bu olanaklar neticesinde ülkeler dış ticaret politikalarında değişiklikler yaparak yurtiçi üreticilerini korumak adına ithal edilen malların maliyetlerini artıran ve kısıtlayıcı vergi tekniklerini ile kontrol tedbirleri artırma yoluna gitmektedirler (İpekci, 2020: 42).

Dış ticaretin vergilendirilmesi, bir yandan gelir kaynağı iken diğer taraftan dış ticarete kullanılan temel politika aracı olması sebebiyle Türk vergi sisteminde ve kamu ekonomisi içinde önemli yere sahiptir. Daha çok da uluslararası anlaşmalar Türkiye'nin AB ilişkilerinde serbest ekonomi arayışları bu önemi azaltmış gibi görünüyorsa da gümrük vergileri yerine ikame mali yükümlüklerin getirilmesi ile bu önemin devamını sağlamıştır (Gültekin, 2008: 262).

2.2. Ticaret Savaşları

Geçmişten günümüze kadar olan insanlık tarihine bakıldığında, insanlar başlangıçta avcı-toplayıcı bir toplumdan zamanla yerleşik hayata geçen bir topluma dönüşmüştür. İnsanların yerleşik hayata geçmesiyle birlikte özel mülkiyetin ortaya çıktığı görülmektedir. Özel mülkiyetin ortaya çıkışı birçok sonucu doğurmuş olmakla birlikte bu sonuçların en önemlilerinden biri de savaş ve yıkımlardır. Savaş denildiğinde genelde ilk akla gelen devletler, gruplar veya siyasi topluluklar arasında ortaya çıkan silahlı veya şiddet içerikli fiili müdahalelerdir. Geçmişe baktığımızda savaşların çoğunun silah, top, kılıç vb. yani fiziki olarak gerçekleştiğini gözlemlenmektedir. Fakat bu fiili savaşlar, teknolojideki gelişmelerle birlikte dünyanın küresel bir köye dönüşmesi ve ekonomideki gelişmelerle birlikte yerini ekonomik ve kültürel savaşlara bırakmaya başladığını söylemek gerekir. Ortaya çıkan bu yeni savaş türü daha çok ekonomik argümanlar üzerinde yapılarak tarih sahnesindeki yerini alamaya başlamıştır. Bu tür ekonomik savaşların en önemlisi devletlerin kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda uygulamış oldukları korumacı politikalar (Ertürk, 2017: 89-90).

Devletlerin özellikle ekonomik buhran dönemlerinde uygulamaya başladıkları korumacı politikaların sebep olduğu kur savaşları ve beraberinde getirmiş olduğu ticaret savaşları günümüzün en önemli problemlerinden biri olacağını söylemek mümkündür. Tarih boyunca yaşanmış tüm savaşlar büyük yıkımlara sebep olmuş ve bu yıkımlardan en fazla az gelişmiş ülkeler ve yoksul toplumlar etkilenmiştir. Fiili savaşların sonuçlarına benzer şekilde ekonomik savaşların sonuçlarından da yine az gelişmiş ülkeler ile yoksul toplumların olumsuz bir şekilde etkileneceğini söylemek yanlış olmayacaktır (Ertürk, 2017: 89-90). Ticaret savaşları aynı zamanda iki veya daha fazla ülke arasındaki ticaret tarifeleri konusunda ihtilaftır. Bu tür çatışmalar genellikle, söz konusu ülkeler, kendi ülkesi için ithalatı veya ihracatı iyileştirmeye çalıştıkları için ortaya çıkar. Ticaret savaşları, söz konusu ülkelerin bir uzlaşmayı reddetmesi durumunda, bazı ithalatın maliyetini artırma potansiyeline sahiptir (Aytekin ve Uçan, 2018: 855).

Ticaret savaşı kavramı olarak, bir ülkenin bir diğer ülkeden ithal etmiş olduğu mallara belli bir sınırlama getirmiş olması ve ek bir vergi koyması sonucunda diğer ülkenin de tepki olarak aynı yönde hareket etmesiyle ortaya çıkmış olan ve devam eden sürtüşmeye denilebilir. (Aydoğan, 2019: 3). Başka bir tanıma göre ticaret savaşı, iki veya daha çok ülkenin birbirlerine uygulamış oldukları ticari bir tavır ve karşılıklı olarak yaptıkları tarife ve bununla birlikte yapılan yaptırımlar sebebi ile oluşan anlaşmazlıklar veya karşılıklı sürtüşme olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerin böyle tavır almalarındaki sebep kendi ülkelerini koruma endişesidir. Bu bakımdan da ticaret savaşı kavramı korumacılığın olumsuz etkisi olarak ortaya çıkmaktadır (Erim, 2018: 2). Yani ticaret savaşlarında kullanılmış olan en mühim araç olarak korumacılık önemleri karşımıza çıkmaktadır. ‘Korumacılık, bir ülkenin kendi yerel üretici ve ülke çalışanlarını haklı olsun ya da olmasın her türlü dış rekabetin yaratacağı olumsuz etkilerden korumak adına uluslararası ticarete farklı şekillerde yapacağı sınırlamalar getirmesine denilmektedir. ‘Bu sınırlamalar, gümrük vergisinde artırılması, ithalata kota uygulanması, ithal olunacak malın standartlarının karşıdaki ülkeye özel bir tanımlama yapılması gibi yollar ve başka yollarla da sınırlamalar getirmektedir.’ (Eğilmez, 2018:1).

Ticaret savaşını örnek vererek açıklamak gerekirse; X ve Y ülkeleri tekstil üreten ülke olduğunu ve bu ürünlerin maliyeti ise iki ülkede de 6 dolar olsun. X ülkesi tekstil üreticilerine yapmış olduğu teşvik ve yardımlar ile tekstil üretim maliyetini 4 dolara düşürmüş olsun. Bu durumda 4 dolara tekstil üretimini mal eden X ülkesi Y ülkesine ihraç etmekte ve Y pazarında satışa sunulmaktadır ve Y ülkesinin 6 dolara ürettiği ürünlere göre daha fazla talep edildiği görülmektedir. Bu durumda da Y ülkesi de önlem olarak X ülkesinden ihraç etmiş olduğu

ürünlere 4 dolar kadar gümrük vergisi koymaktadır. Y ülkesinde üretilen tekstiller 6 dolara satılmayı sürdürürken X ülkesinin üretmiş olduğu tekstil Y pazarında 4 dolar maliyeti ek olarak da konulan 4 dolarlık vergi ile 8 dolara satışa sunulacaktır ve bu durumda Y ülkesinin ürününe talebi artmış olacak ve ülke böylelikle üreticisini korumuş olacaktır. Buna karşılık olarak da X ülkesi aynı tavırla davranarak Y ülkesinden ithal etmiş olacağı mallar için gümrük vergisi uygulayacaktır. Ülkelerin karşılıklı olarak yaptıkları bu tavırlar sürekli hale dönüştüğünde ticaret savaşına dönüşmüş olacaktır (Erim, 2018: 2).

2.2.1. Dünyada Yaşanan Ticaret Savaşları

ABD'nin ithal alüminyum ve çeliğe gümrük vergisi uygulama kararı karşısında Avrupa Birliği'nin (AB) Meksika, Kanada ve Japonya ile hareket edeceği açıklandı (TRT Haber, 2018). ABD Başkanı Donald Trump, çelik ve alüminyum ithalatına yönelik kısıtlamalarla tüm dünyada ticaret savaşlarını başlatırken, Türkiye de dâhil birçok ülke ve bölgeden sırayla misilleme hamleleri geldi. Çin, Kanada ve Meksika'dan sonra Avrupa Birliği (AB)de ABD'ye karşı tedbirlerini devreye sokmuştur. Bu çerçevede ülkelerin tarifeleri aşağıdaki çizelgedeki gibi şekillenmiştir.

Tablo 2. Ülkelerarası Tarife Çizelgesi

2018	
7 Şubat	ABD, iki Kısım 201 dava kapsamında güneş panellerine yüzde 30 ve çamaşır makinelerine yüzde 20 oranında gümrük vergisi koyuyor. Güneş panelleri tarifeleri dört yıl içinde kaldırılacak; çamaşır makinesi tarifelerinde tarifeler üç yıl içinde kaldırılacaktır.
23 Mart	ABD, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Avrupa Birliği, Kanada, Meksika ve Güney Kore'yi geçici olarak muaf tutarak, Çin'den ve diğer ülkelere çelik ithalatına %25 ve alüminyum ithalatına %10 oranında Bölüm 232 tarifeleri uyguluyor.
2 Nisan	Çin, ABD Bölüm 232 çelik ve alüminyum tarifelerine misilleme olarak ABD'den yapılan 2,4 milyar \$'lık ithalata %15-25 oranında gümrük vergisi koydu.
1 Mayıs	Çin, ilaç ürünlerinde En Çok Kayrılan Ülke (MFN) tarifelerini düşürdü.
18 Mayıs	Çin, ABD-Çin ticaret savaşı görüşmeleri sonucunda ABD organ ihracatına anti-damping vergilerinin kaldırıldığını açıkladı.
1 Haziran	ABD, çelik ve alüminyuma yönelik Bölüm 232 tarifelerini Kanada, Meksika ve Avrupa Birliği'ne genişletir. (Güney Kore ve Brezilya, çelik için gönüllü ihracat

	kısıtlaması(VER)'leri kabul eder, yüz alüminyum tarifeleri. Arjantin, hem çelik hem de alüminyum için VER'leri kabul eder. Avustralya, VER'leri kabul etmeden her iki tarifieden muaftır.
1 Temmuz	Çin, tüketim malları, otomobiller ve bilgi teknolojisi ürünlerinde MFN tarifelerini düşürdü.
6 Temmuz	ABD, Çin'den yapılan 34 milyar dolarlık ithalatın revize edilmiş listesine yüzde 25 oranında Bölüm 301 tarifeleri uyguluyor (Liste 1). Çin, 6 Temmuz'daki ABD Kısım 301 tarifelerine misilleme olarak ABD'den yapılan gözden geçirilmiş 34 milyar dolarlık ithalat listesine yüzde 25 gümrük vergisi koydu.
15 Ağustos	ABD, Türkiye'den çelik ithalatına yönelik 232. Bölüm tarifelerini %25'ten %50'ye yükseltti.
23 Ağustos	ABD, Çin'den yapılan 16 milyar dolarlık ithalatın revize edilmiş listesine yüzde 25'lik Kısım 301 tarifeleri koydu (Liste 2). 6 Temmuz eylemiyle birleştğinde bu, Çin'in ilk 50 milyar dolarlık ithalatına gümrük vergilerinin uygulanmasını tamamlıyor. Çin, 23 Ağustos'ta Bölüm 301 tarifelerine misilleme olarak ABD'den yapılan 16 milyar dolarlık ithalatın revize edilmiş listesine yüzde 25 oranında gümrük vergisi koydu.
24 Eylül	ABD, Çin'den yapılan 200 milyar dolarlık ithalata yüzde 10'luk Kısım 301 tarifeleri koyuyor (Liste 3). Tarifeler 1 Ocak 2019'da yüzde 25'e yükselecek. Çin, 24 Eylül'deki ABD Kısım 301 tarifelerine misilleme olarak ABD'den yapılan 60 milyar dolarlık ithalata yüzde 5-10 oranında gümrük vergisi uyguluyor.
1 Kasım	Çin, endüstriyel mallarda MFN tarifelerini düşürdü.
2019	
1 Ocak	Çin, 6 Temmuz 2018'de uygulanan ABD otomobillerinin ve parçalarının ithalatına misilleme tarifelerini askıya aldı.
1 Ocak	Çin, 2019 için MFN tarifelerini düşürdü.
7 Şubat	ABD, ilk duyurunun rehberliğini takiben, güneş panelleri ve çamaşır makinelerinde Bölüm 201 tarifelerini düşürdü.
20 Mayıs	ABD, Kanada ve Meksika'yı Bölüm 232 çelik ve alüminyum tarifelerinden muaf tuttu; her ikisi de VER'leri kabul ediyor.
21 Mayıs	ABD, Türkiye'den çelik ithalatına yönelik 232.Bölüm tarifelerini %50'den %25'e düşürdü.
1 Haziran	ABD, Kısım 301 tarifelerini 200 milyar dolarlık ithalat üzerinden yüzde 10'dan yüzde 25'e yükseltti (Liste 3). Başlangıçta ABD, 9 Mayıs'a kadar "sudaki" ürünlerin, 1 Haziran'dan önce ABD giriş limanına ulaştıkları sürece yüzde 10 tarifeye karşı karşıya kalmaya devam

	edeceğini duyurdu. Tarih daha sonra 15 Haziran olarak değiştirildi. 1 Haziran'dan itibaren geçerli olmak üzere Liste 3'teki ABD Bölüm 301 tarife artışına misilleme olarak 24 Eylül 2018 tarihinde tarifelerle vurduğu ürün listesinin alt kümesi.
1 Temmuz	Çin, BT ürünlerinde MFN tarifelerini düşürdü
1 Eylül	ABD, Çin'den yapılan 101 milyar dolarlık ithalata yüzde 15'lik gümrük vergisi koyuyor (Liste 4A). Çin, Liste 4A'daki ABD Kısım 301 tarifelerine misilleme olarak ABD'den yapılan 75 milyar dolarlık ithalatın bir alt kümesinde tarifeleri artırdı.
18 Ekim	ABD, DTÖ'nün AB- Büyük Sivil Uçak anlaşmazlığında misilleme yetkisini vermesinin ardından, seçilen Avrupa ürünlerinin ithalatına Bölüm 301 tarifeleri uyguladı.
13 Aralık	ABD, Ocak 2020'de imzalanacak yasal metin üzerinde Çin ile anlaşma yaptığını duyurdu. ABD, Çin'den 151 milyar dolarlık ithalatta (Liste 4B) yüzde 15'lik gümrük vergisini iptal etti ve Çin, planlanan misillemesini iptal etti.
2020	
1 Ocak	Çin, seçili ürünlerde MFN tarifelerini düşürüyor. ABD-Japonya Ticaret Anlaşması yürürlüğe girerken ABD, Japonya'dan bazı ithalatlarda gümrük vergilerini düşürüyor.
15 Ocak	ABD ve Çin, 14 Şubat 2020'de yürürlüğe girmek üzere Washington'da birinci aşama anlaşması imzaladı. Çin, 2020 ve 2021'de 200 milyar dolarlık ek ABD mal ve hizmet ihracatı satın almayı kabul ediyor. Yasal anlaşmanın bir parçası olmasa da, her iki taraf da şunu belirtiyor: 1 Eylül 2019'da uygulanan son ikili gümrük vergilerinin yarıya indirileceğini söyledi.
7 Şubat	ABD, ilk duyurunun rehberliğini takiben, güneş panelleri ve çamaşır makinelerinde Bölüm 201 tarifelerini düşürdü.
8 Şubat	ABD, Bölüm 232 tarifelerini, Çin de dâhil olmak üzere bazı çelik ve alüminyum kullanan ürünlerin ithalatını kapsayacak şekilde genişletti
14 Şubat	Birinci aşama anlaşması yürürlüğe giriyor. ABD, Çin'den yapılan 101 milyar dolarlık ithalatta (Liste 4A) gümrük vergilerini yüzde 15,0'dan yüzde 7,5'e düşürdü. Çin, 1 Eylül 2019'da uygulanan misilleme tarifelerini yüzde 50 düşürdü.
5 Mart	ABD, AB-Büyük Sivil Uçak anlaşmazlığında DTÖ misilleme yetkisinin bir parçası olarak seçilen Avrupa ürünlerinin ithalatına ilişkin Bölüm 301 tarifelerini ayarlıyor.
1 Temmuz	Çin, BT ürünlerinde MFN tarifelerini düşürdü.

16 Ağustos	ABD, Kanada'dan ithal edilen bazı alüminyum ürünlere Bölüm 232 tarifelerini yüzde 10 olarak yeniden koydu.
1 Eylül	ABD, Kanada'dan ithal edilen bazı alüminyum ürünlere Bölüm 232 tarifelerinin yüzde 10'luk yeniden uygulanmasını kaldırıyor (27 Ekim 2020'de duyuruldu ve geriye dönük hale getirildi).
2021	
1 Ocak	Çin, seçili ürünlerde MFN tarifelerini düşürüyor. ABD, ABD-Japonya Ticaret Anlaşmasının aşamalı olarak yürürlüğe girmesiyle Japonya'dan yapılan bazı ithalatlarda gümrük vergilerini düşürüyor.
12 Ocak	ABD, AB-Büyük Sivil Hava Aracı ihtilafında DTÖ misilleme yetkisinin bir parçası olarak, seçilen Avrupa ürünlerinin ithalatına ilişkin Bölüm 301 tarifelerini ayarlıyor
20 Ocak	Trump yönetimi görevden ayrıldı.

Kaynak: Bown, 2021, Sayfa: 17-18

ABD-ÇİN: ABD'nin Çin'i bir tehdit olarak görmesi ile başlatmış olduğu korumacılık politikaları karşılıklı yapılan misillemeler sonucuyla ticaret savaşı halini almıştır. ABD ve Çin yaşadığı bu ticaret savaşının altında dünya ekonomisinde lider olma hedefi yer almaktadır. Çin, ABD içinde olmak üzere birçok ülkeyi kendisine çekmektedir. Çünkü Çin büyük bir nüfusunun olması yaptığı gelişimler dolayısıyla ülkeleri kendine çekmektedir. Çin güçlü bir devlet olma duruşu göstermek üzere yapmış olduğu projeler vardır ve buna örnek olarak Tek kuşak tek yol projesidir. Bir başka örnek ise Made in China 2025 projesi gibi bu projeler ABD'yi kaygılandırmakta ve güç kaybedeceği düşüncesine kapılmaktadır. Robert Lighthizer adlı uluslararası ticaret mevzularında yetkili olan kişi Çin'in "Made in China 2025" projesine yönelik ABD'nin bir tedbir almasının gerekliliğini ve Çin'in yapay zekâda hızlı tren, uçak parçaları ve robotik alanlarında önde yer aldığının belirtmiştir. Ayrıca Çin'in teknolojiye 5G yi örnek almış olması gözlemlemiş ABD Çin'in belirlediği hedeflere engel olmaya çalıştığını ifade etmiştir (Kaya, 2019: 22). Ekonomik anlamda ABD korucu hareket etmek üzere güçlü gördüğü Çini de hedef alarak yaptığı işlemlere birtakım yollarla engel olmaya çalışmaktadır. ABD benzer uygulamaları ekonomide de güçlü bir yapı sergileyerek ve lider olmak adına yapmaktadır

ABD ve Çin devletlerinin aralarındaki yaşanan ticaret savaşında ilk olarak yaptırım yapan devlet ABD ve Trump'ın 50 milyar dolarlık yapılan ithalata %25 oranında tarife

uygulayacağım ifadesi ile başlamaktadır. Çin de ABD'nin karşılık vererek ABD'den yaptığı ithalatlara karşılık vererek yeni gümrük tarifesi koymuştur. Fakat Çin koyduğu tarifeyi hemen uygulama yoluna gitmemiş uzlaşmak üzere çağrıda bulunmuş ve Trump'a vermiş olduğu karardan geri dönmesi adına zaman tanımıştır. Ancak Trump bu konuda geri adım atmamış ve iki ülke arasındaki gerilimi artıracak bir yeni yaptırım planı da açıklamıştır. Yani Çin'e karşı 200 milyar dolarlık tarife planının uygulamaya koyacağını açıklamıştır. Çin ise buna yaptırıma karşı kuvvetli bir yaptırım yapacağı şekilde karşılık vereceği açıklamasında bulunmuş ve bu iki ülke arasında ekonomik ve siyasal anlamda zor bir sürece girildiği belirtilmiştir (Al ve Kaya, 2019: 880).

ABD Başkanı Trump tarafından 8 Mart 2018 yılında açıklamış olduğu vergi kararı, ABD Ticaret Başkanlığınca 19 Nisan ve 26 Nisan tarihlerinde başlatmış olduğu demir çelik ve alüminyum ürünlerini içine alan soruşturmanın sonucu olması sebebi ile ortaya çıkmıştır. 1962 tarihli ticaretin Genişletilmesi Yasası'nın 232. Bölümü içerisinde gerçekleştirilmiş olan soruşturma sonrasında Ticaret Bakanı soruşturma sonuçlarını ABD başkanı Trump'a bildirmiştir. Bu raporlar sonucunda ABD çok fazla miktarda demir çelik ve alüminyum ithali ülke güvenliğinin tehdit ettiği tespit etmiş ve ithalatı azaltılması için ek vergilerin ve kotaların konulması gibi önlemlerin alınması yönünde öneride bulunmuştur. 1 Mart 2018 tarihinde Başkan Trump Ticaret Bakanın da bu yöndeki çalışmalarına dayanarak demir çelik ve alüminyum ithalatının azaltmak için bu ürünlerin ithalatına uygulanması için ek vergi getirilmesi konusunda basına açıklama yapmıştır. 8 Mart 2018 tarihinde demir çelik ve Alüminyum için getirilecek ek vergiler konusunda başkanlığın emri niteliğindeki kararı resmi olarak yayımlamıştır (Taşöz Düşündare ve Dündar,2019:2).

ABD'nin ticaret sekreteryasınca yürütülmüş olan bir soruşturma sonucunda ticari ortaklar tarafından uygulanan korumacı politikaların ülkenin ulusal güvenliğini tehdit oluşturması neticesine varıldığından Mart 2018 tarihinde adım atılmıştır. Neticede ise 1962 tarihli Ticareti Geliştirme yasasının 232. Maddesi gereğince Trump, Alüminyum ve çelik ithalatına %10 ve %25 sırası itibariyle gümrük vergilerini onaylamıştır. Ve 23 Mart 2018 tarihinde ise yaklaşık olarak 3 milyar Dolarlık Çin'den ithal ettiği ürünlerine ek vergi yükü getirilmiştir. Karşılığında misilleme olarak da Çin domuz eti, meyve, fındık ve hurda alüminyuma da içerisinde olmak üzere 3 milyar dolarlık ABD'den ithal ettiği ürünlere %15-25 oranında bir zam ile gümrük vergisi artırılmıştır. Bir sonraki adım ise Mart 2018 yılında sonuçlanmış olan 1974 tarihli Ticaret yasasının Bölüm 301 soruşturması sonrasında gelmektedir. ABD Ticaret temsilcisi tarafından "Made in 2025" teknolojisi hakkında

yayınladığı raporda ABD'nin fikir mülkiyeti yönelik hakları kötü yönde kullandığı gerekçesini ortaya koymuştur. Sonuç da ise ABD'i 50 milyar dolarlık ithal edilen Çin malına %25 oranında ek bir vergi getirdiği konusunda açıklama yapmıştır. Misilleme olarak ABD 6 Temmuz 2018 yılında Çin'den ithal edilen 34 milyarlık mala %25 oranındaki ek vergi yürürlüğe girmiştir ve Çin de soya fasulyesi de içinde olduğu 34 milyar dolarlık ABD'den ithal edilen mal için %25 oranında bir tarife artışı getirmiştir. 23 Ağustos 2018 yılında Çin den ithal edilen mala yönelik 16 milyar dolarlık %25 oranın da ek vergi getirmektedir Çin den de buna gecikmeyerek eşdeğer yanıt vermiştir. Ticari anlamdaki Dördüncü adım ise Eylül 2018 tarihinde Trump tarafından Çin den yapılan 180 milyar Dolarlık %10 oranındaki artışı onaylayarak atılmış oldu. Buna karşılık olarak Çin ise ABD'den yaptığı 60 Milyar dolarlık ithal ettiği mala %5-10 arasında ek vergi getirmiştir. 2018 yılının son zamanlarında ABD ile Çin ek tarifeleri içi zamları geçici şekilde durdurmayı kabul etmişlerdir. Aralık 2018-Mart 2019: ABD ve Çin yönetimler, yeni gümrük vergi tarifelerinin durdurulması konusunda görüşme kararı aldı. Beşinci adım ise Mayıs 2019'da gerçekleşmektedir. Trump, müzakerelerin devam ettiği süreç de yaşanmış olan anlaşmazlığın arkasına alarak 10 Mayıs 2019 'da 180 Milyar dolarlık yürürlüğe giren Çin malına %10'luk bir tarifenin üzerine %15 oranın da tarife zammı yapmış olduğunu açıklamıştır. Buna karşılık olarak 1 Haziran 2019 tarihinde Çin 60 milyar Dolarlık mallara %5-15'lik tarife üzerine koyduğu zammı içeren listeyi kamuoyuna açıklamıştır (Erten, 2020: 61-62). Ağustos 2019 tarihinde Çin ABD'den ithal ettiği 75 milyar dolarlık malına yönelik %5-%10 arasında uygulanacak değişik tutarlardaki vergileri uygulama yönünde kararlar almıştır. Bu karardan sonra ABD 1 Ekim tarihiyle birlikte Çin'den ithal ettiği 250 milyar Dolarlık mala %30 oranında bir vergi uygulayacağını söylemiştir. Bununla birlikte ABD ayakkabı dizüstü bilgisayar konut tekstili giyim cep telefonu gibi mallara 15 Aralık 2019'dan sonra ek olarak %15'lik gümrük vergisi getireceğini açıklamıştır. 1 Eylül'den sonra 110 milyar Dolar değerindeki Çin malına %15 oranında gümrük vergisi almaya başlamıştır (Baran, 2019: 38-39).

10 ve 11 Ekim 2019 yılında Washington'da iki taraf arasında geçen görüşmeler üzerine Trump, taralar arsında yapılan ticaret anlaşmasının ile birinci fazının genel çerçevesinin oluşturulduğunu bu durumu birkaç hafta içinde son şeklinin verileceğini söylemiştir. Bir buçuk seneden fazla süren ve bir iyi bir kötü şekilde ilerleyen ticaret savaşları sonrasında anlaşmanın olacağı açıklaması ile bir çözüme kavuşacağı düşüncesi, bir rahatlama sağladı. Başta 2019 senesi Kasım ayında yapılması planlanan anlaşmaya yönelik Trump tarafından 11 Ekim tarihinde Oval Ofiste açıklama yapmıştır. Yapacağı açıklamada Çin'in ABD'den 40-50 Milyar Dolar arasında tarım ürünü alacak olması ve ABD Şirketlerinin ise Çin'de daha iyi bir koruma

sağlanacağı buna karşılıklı ise ABD’de Çin Ürünlerine daha fazla vergi getirmeyeceği konusunda açıklama yapmıştır. 18 Ekim tarihinde USTR tarafınca yaptığı açıklamada 1 Eylül tarihinde itibaren getirilmiş olan %15 oranındaki ek vergili ürünlerin bazısına 31 Ekim tarihinden başlamak üzere 3 Ocak 2020 tarihine kadar muafiyet getirileceği kaydedilmiştir (Özcan, 2020: 11).

ABD ile Çin iki ülke arasında geçen Birinci Faz Ticaret Anlaşması’nda yönelik 13 Aralık 2019 yılında önemli gelişme yaşanmış iki ülke arasında anlaşma yoluna giderek kamuoyuna açıklamıştır (Özcan: 2020: 11). Uzun süren müzakereler sonucunda imzalanmış olan Birinci Faz Ticaret anlaşması 20 Ocak 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma iki ülke arasındaki bütün problemleri içine alan bir anlaşma niteliğinde olmayıp ateşkes niteliğinde bir yüzeysel anlaşmadır (Gür ve Dilek, 2020: 10). Çin’in ABD’den arttırmayı taahhüt etmiştir. Taahhüt etmiş olduğu ithalat bünyesinde 2020’de 32,9 milyar dolar ve 2021’de 44,8 milyar dolar olmak üzere 77,8 milyar dolarlık sanayi ürünü ile 2020 yılında 18,5 milyar dolar ve 2021’de 33,9 milyar dolar olmak üzere 52,4 milyar dolar enerji alımı yer almaktadır. Aynı zamanda Çin, ABD’den 2020’de 12,8 milyar dolar ve 2021’de 25,1 milyar dolar olmak üzere toplamda 32 milyar dolar tarım ürünü alma sözü vermiştir (Özcan, 2020: 12). ABD, Çin’e uyguladığı toplam 120 milyar dolarlık mal ve hizmet üzerindeki gümrük tarifelerini %15’ten %7,5 inecektir (Hürriyet.com, 2020: 1). ABD’nin 250 milyar dolar tutarındaki Çin mallarına koymuş olduğu %25 oranındaki gümrük vergisi ilk baş da değişmeyecektir ama ilerleyen zamanlarda yapılacak görüşmelerde yeniden değerlendirilebilecektir (Bloomberght.com, 2020:1).

Birinci Faz Ticaret Anlaşması’nda genel itibariyle bakıldığında Çin çok fazla ödün ile taahhüt vermesiyle ağır yükümlülükler aldığı görülmektedir. Çin’in bu gibi bir anlaşmayı kabul etmesinde ekonomik yanı olmakla birlikte siyasi kaygılar taşıdığı için etkili olmaktadır. Çin hükümetinin son zamanda büyüme ile istihdam oluşturma konusunda yavaşlama göstermesi ülke içi sosyal tepkilerin artmasından çekindiği gözlemlenmektedir. Büyümedeki artışın yeniden sağlayacak olması Çinin sosyal tepkinin artmasının önüne geçeceği düşünülmüştür. Çin hükümeti 2020 yılında yapılacak olan ABD başkanlık seçimini nasıl sonuçlanacağını görmek ve aynı zamanda ikinci faz anlaşma yapılmak üzere başlanacak müzakerelerde pazarlık güç elde etmek adına yüzde yüz uyulması güç olan ve birtakım abartılı taahhütler içeren bir anlaşmayı bu nedenlerle imzalanmasını bir sorun olarak görmemiş olabilir. Çin hükümeti ABD ile yaşamış olduğu ekonomik sorunlarda önemli yer teşkil eden Çin’e ait şirketlere sağlanan sübvansiyon ve kamu iktisadi teşebbüslerin neden olduğu haksız rekabet avantajları konularının

gündeme getirilmesinin bir süre daha ertelenecek olması kazanç şeklinde düşünülmüş olması büyük ihtimaller arasındadır (Gür ve Dilek, 2020: 49).

ABD ve Çin arasında yapılacak olan İkinci Faz Ticaret Anlaşması'na yönelik müzakerelerin ABD'de kasım ayında yapılacak olan seçim öncesinde başlanması planlanmaktaydı. Fakat her şeyin planlandığı gibi gitmediği ve Covid-19 salgınıyla tüm dünyayı etkileyen bir yıl olan 2020 yılında ABD ve Çin'de bu durum mevcut olmakta ve yaşanan zorlu süreç sonrasında yapılacak olan anlaşmada diğer zorlu sürecin gerisinde kalmıştır (Özcan, 2020: 14).

- **KANADA:** Kanada Dışişleri Bakanı Chrystia Freeland, ABD'nin getirdiği gümrük vergilerine misilleme olarak 1 Temmuz itibariyle ABD ait çelik ve alüminyum ürünlerine yönelik sırası ile %25 ve %10 oranında tarife uygulayacağı yönünde açıklama yapmıştır. ABD'ne en fazla çelik ihracatı yapmış olan Kanada, ABD'den ithal etmiş olduğu 16,6 milyar dolar değerindeki viski, portakal suyu, çelik, alüminyum ve diğer ürünler üzerine vergi uygulanacağı ve yeni tarifiede yer alan ürünler arasında kahve, çamaşır makinası, yelkenli, yoğurt, tuvalet kâğıdı gibi ürünler bulunmaktadır (Hürriyet.com, 2021:1).
- **MEKSİKA:** ABD'nin Dış ticaretindeki açığı yükselten başka bir ülke Meksika.2017 yılına oranla %14,9 oranından daha fazla miktarda ithalat yapan Meksika 81,5 milyar dolar ile yaptığı ithalat ile dikkat çekmektedir. ABD'nin Çelik için %25 ve alüminyum için %10 oranının da ek vergi getirmesiyle Meksika da buna karşılık domuz eti patates peynir elma ve çelik gibi ürünlerin zerine %25 oranında vergi getirmesiyle dikkat çekmektedir (GCM Yatırım, 2020:1).

20 Mayıs 2019'da AB, Kanada ve Meksika'daki çelik ve Alüminyum tarifelerini kaldırdı ve aynı zamanda etkilenen ithalatın değerini yaklaşık olarak 13.0 Milyar dolar düşürdü. 2019 verileri bu tersine çevirme, tarifelerden ek tüketici maliyetlerini yılda 2,4 milyar dolar azalttı. 6 Ağustos 2020 yılında ise ABD, Kanada'daki alüminyum tarifelerini eski haline getirmektedir. Ve 2019 ithalat verilerine göre tüketici maliyetlerini yılda 582 milyon dolar artırdı. Daha sonra 15 Eylül 2020'de, Kanada'dan misilleme amaçlı tarifeler tehdit altında, ABD, Kanada alüminyumundaki tarifeler yeniden kaldırmaktadır (Lee ve Varas,2020:3).

- **AVRUPA BİRLİĞİ:** ABD'nin çelik ve alüminyum getirdiği ek vergilere karşı AB de dengeleyici tedbirler almıştır. ABD'den ithal ettiği edilen mısır, barbunya, pirinç, mısır gevreği, fıstık ezmesi, yaban mersini, portakal suyu, bourbon türü viski, puro, sigara,

tütün, ruj, kot pantolon, nevresim, lavabo, merdiven, vantilatör, motosiklet, yat, tekne, tüp ve çelik gibi 341 farklı ürüne yüzde 25 oranında gümrük vergilerini yürürlüğe koydu. Ayakkabı, bazı giyim ürünleri ve çamaşır makineleri için ise yüzde 50 oranında ek gümrük vergisi getirildi. AB, bu aşamada ABD'nin söz konusu ürünlerine yönelik toplam 2,8 milyar euroluk bir ilave gümrük vergisi getirdi. AB, 3,6 milyar avroluk ilave dengeleyici tedbirlere de gelecekte başlanacağını bildirdi. Avrupa Komisyonu Başkanı Jean- Claude Juncker, ABD'nin kararını eleştirerek "Bu tüm mantık ve tarihe karşı. Yanıtımız net ancak ölçülü olmalı" dedi (Sputnik Türkiye, 2021:1).

➤ *ABD-AB ORTAK BİLDİRİSİ:* ABD ile AB arasında yapılan ve açıklanan ortak bildiride yaşanan sorunların giderilmesi ve yeni bir dönemin başlatılmayı amaçladıklarını genel ifadeler ile belirtir. Daha sonra, ABD ile AB’de yaşayan 830 milyon nüfusun küresel GSYH’nin %50’sini oluşturduğu ifade edilerek iş birliğinin, dünyayı daha da güvenilir bir hale getireceği ve refahın da artmasını sağlayacağı belirtildi. Somut işbirliği olan bu bildiride uzlaşılan konuları aşağıda özetlenmektedir:

Birinci olarak otomobil ile alakalı olan sanayi mallarının dışındaki gümrük tarifelerinin, tarife dışı engellerin aynı zamanda sübvansiyonların sıfırlanması; ayrıyeten kimyevi maddelerde, tıbbi ürünlerde ilaçlarda ve soya fasulyesinde engellerin azaltmak üzere birlikte çalışacaklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla çiftçiler ve işçiler için pazar ortamının açılması, yatırımların artması AB ve ABD’de refah seviyesinin daha yüksek düzeylere çıkması sağlanacaktır. Ayrıyeten ticari ilişkiler daha adil ve karşılıklı olacaktır.

İkinci olarak ise enerji konusunda bir stratejik işbirliğinin güçlendirmek konusunda anlaşıldığı kaydedilmektedir. AB’nin alımları çeşitlendirmek üzere ABD’den daha çok sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) almak konusundaki isteği belirtilmiştir.

Üçüncü olarak da maliyetlerin indirilmesi, bürokratik olarak engellerin azaltılması ve yapılacak ticaretlerin kolaylaştırılması üzere standartlar ile alakalı yakın ilişkinin oluşturulması konusunda ortak kararda buluşmuşlardır.

Dördüncü olarak ABD ve AB firmalarının adil olmayan bir ticaret uygulamasına yönelik koruma için iki tarafında güçlerini birleştirmesi doğrultusunda karar verildiği karar verildiği belirtilmiştir. Fikir mülkiyet hırsızlığı konusunda sanayi için devlet yardımları, teknoloji transferlerinin zorlanması, kamuya ait olan işletmelerin yaratmış olduğu çarpıklık ve

fazla kapasite problemlerinin de içinde olan adil olmayan ticari uygulamaları sorunlarını çözmek ve Dünya Ticaret Örgütü'nde reform yapmak amacıyla aynı fikre sahip olan ülkeler ile birlikte yakın ilişki içerisinde çalışılacağı ifade edilmiştir.

Bu bildiriye gerçekleştirmek üzere yakın danışmanlardan oluşan “Yürütme Çalışma Grubu”nun bir an önce kurulması kararlaştırıldığı ve bu gruptan ticari faaliyetleri hızlandırmak üzere kısa süreli önlemlerin adının konulması ve mevcut olan gümrük tarifeleri ile alakalı bir değerlendirme yapmasının beklendiği ifade edilmektedir. Taraflardan herhangi birisinin görüşmeleri sona erdirmemesi halinde, çalışmalar devam ettiği sürece bu anlaşmanın bütünlüğüne aykırı bir şekilde davranılmayacağını ifade edilmektedir (Euronews, 2021:1).

2.2.2. Türkiye'nin Yaşadığı Ticaret Savaşı

Ticaret savaşlarında başlanmasındaki en önemli çıkış noktası ithalat yapan ülkenin yaptığı ithalatı düşürmek için yapılan korumacı tavırlardan kaynaklanmaktadır. 1929 bunalımının yaşandığı dönem koruma politikasının yoğun bir şekilde uygulandığı zamandır. Bunalımın yaşandığı dönem sonucunda ülkeler ekonomide kapalı ekonomiye ve yerli üretim yönelik politikalar benimsemiştir. 1929 Buhranından sonraki dönemden başlayarak günümüze kadar petrol şoklarının yaşandığı 70 yıllar dışında şiddetli denilebilecek bir koruma politikası ve buna bağlı ticaret savaşı yaşanmamıştır. Günümüzde bu durum ise ABD ve Çin arasında yaşanmaktadır. ABD'nin cari açığı açısından en çok açık verdiği ülke olarak karşımıza Çin çıkmaktadır. Dolayısıyla da Çin'e uygulamış olduğu bu korumacı politikalar normal karşılanabilir. Trump'ın Başkan olmasıyla beraber Çin'e karşı tarifelerle yapmış olduğu korumacı politikalara Çin'de karşılık vermesiyle aralarında ticaret savaşı başlamasına sebep olmuştur. ABD'nin başlattığı bu ticaret savaşının altında yatan sebep sadece korumacı olduğunun söylemek doğru olmaz. Çünkü ABD'nin yaşadığı endişeler vardır. Dolayısıyla asıl sebepler arasında Çin dünya ekonomisinde en önemli yere sahip olacağı düşüncesidir. Bu sebeple 2018 yıllarında ABD'nin Çin'e karşı başlatmış olduğu ticaret savaşı ek tarifelerle devam ederken küresel nitelik kazanmıştır. Dünyadaki diğer ülkeleri de saran ticaret savaşı Ağustos 2018'de Türkiye'ye de sıçramaktadır. 13 Ağustos 2018 tarihinde Trump tarafından Türkiye'den satın aldığı Çelik ve Alüminyum için gümrük vergileri konusunda iki katı kadar çıkaracağına dair onay verdiği açıklamasında bulunmuştur. Trump'ın yaptığı açıklamada, Gümrük vergisi oranının Alüminyum %20 çelik ise %50'ye çıkacağı öngörülmekteydi. Trump'ın Türkiye'den satın alacağı çelik ürünlerin ait ithalatını daha da azaltmak ve ülke içindeki kapasite kullanımı arttırmak için ABD bu mallara %50 oranında vergi koyulmasını

uygun olarak görmüştür (Aytekin ve Uçan, 2018:858). ABD hazine bakanlığından yapılan açıklamaya göre Rahip Brunson'ın İzmir de ev hapsinde tutularak serbest bırakılmaması gerekçesiyle Türkiye'nin adalet ile içişleri bakanlığına karşı yaptırım yapma kararı almıştır. Buna karşı Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da "'Amerika'nın adalet ve içişleri bakanlarının Türkiye'deki mal varlıklarını dondurulması" yönünde talimat verildiği açıklaması yapılmıştır. ABD mart ayında 2018 tarihinde Türkiye de içinde olmak üzere birden fazla ülkeden yapacağı çelik ithalatına %25 oranında, Alüminyum ithalatına ise %10 oranında ek vergi uygulamıştır. Türkiye ise ABD misilleme olarak Trump tarafından mart ayında getirilen ilave vergilere karşılık eş miktarda ilave vergi getirme yoluna gitmiştir. Türkiye Haziran 21 tarihinde bu kararıyla 22 ABD ürünü için ek vergi yüklemektedir. Trump 10 Ağustos'ta vermiş olduğu talimat doğrultusunda Türkiye'den yapacağı çelik ithalatında ek vergilere %25 oranından %50 'ye, alüminyum ithalatında ise %10 oranından %20 oranına çıkarmıştır. Belirtilen bu vergiler, 13 Ağustos tarihiyle birlikte yürürlüğe girmektedir. Türkiye ise bu hamle karşısında 15 Ağustos'ta Resmî Gazete de yayımlanmış olan karar ile haziran ayında yürürlüğe koymuş olduğu vergileri iki katına çıkartmıştır. Fakat bu artışların sebebin Beyaz saray tarafından çelik ve alüminyum ithalatı ile alakalı olarak aldığı ek vergilerin Brunson ile ilgisi olmadığı yönünde açıklama yapmıştır (DW.com, 2021:1). Türkiye de devlet tarafından yayınlanan Resmî gazetede 15 Ağustos 2018 tarihinde ABD'den ithal etmiş olduğu menşeli olan birtakım mallar %50 ve %100'den çok ek olarak gümrük vergisi koyacağı yönünde açıklama yapmıştır. ABD'nin Türkiye'den yapmış olduğu ithal mallar üzerine ek gümrük vergisi getirilmiştir. Bu oranlar ise resmî gazete de şu şekilde ilan edilmiştir; %50 pirinç, %60 yaprak tütün döküntüleri için, %140 alkollü içecekler, %50 poli (PVC), %60 güzellik ya da makyaj müstahzarları ile cilt bakımı için müstahzarlar manikür ve pedikür müstahzarları, %120 binek otomobiller yani insanları taşımak üzere üretilmiş motorlu taşıtlar %50 kâğıt karton selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar, %60 selüloz asestanlar şeklinde olmuştur (Resmi Gazete, 2021). İki ülke arasındaki misillemeler ticaret savaşına götürmek üzere olduğunu göstermektedir ABD'nin bu tavrının sebepleri siyasi diplomatik stratejik konum gibi Türkiye'ye ait özelliklerin varlığından kaynaklanmaktadır (Aytekin ve Uçan, 2018).

Doğrudan tarifeler sebebiyle Ticaret savaşlarının içerisinde yer alan Türkiye, hiçbir kur baskısı ve tarife uygulanmasaydı da pasif bir rolde olsaydı da genel anlamda küresel ticaretin azalmasına neden olan ticaret savaşlarının etkilenmemesi mümkün olmayacaktı. Türkiye ise ABD ve Çin arasın da yaşanan Ticaret savaşının olumsuz etkilerinden kendini koruma üzere aldığı birtakım önlemler mevcuttur.

Bu girişimler, planlar ve misillemeler:

- Dolar karşısında hızlıca değer kaybeden TL için İran, Rusya ve Ukrayna ile ulusal para birimlerinde ticaret yapılarak ulusal ekonominin arttırılması girişimleri – Misilleme adına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın doları boykot adına televizyonda halkının sahip olduğu dolarları TL’ye çevirmesini istemesi,
- Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, binek otomobiller de dahil olmak üzere ABD elektronik eşyalarında %35 – 40 arası, alkollü içecekler de %60 oranında vergiyi arttırması, ABD menşeli kömür, kâğıt, ceviz, badem, tütün, pirinç, viski, kimya ve kozmetik ürünlerinde yaklaşık değeri 266,5 milyon vergi yükü oluşturacak misillemeleri,
- Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Apple marka karşısında Türkiye’nin yerli ve milli markası olan Vestel’in Venüs isimli cep telefonunun satın alınmasını önererek yerli piyasayı ön planda tutması ve yerli tüketimin arttırılmasının önemine vurgu yapması,
- Aynı zamanda yine Apple marka elektronik cihazlar karşısında Doğu pazarlarını hedef gösterip Samsung’a dikkat çekmiş olması ve yeni ilişkilere yeşil ışık yakması,
- Ticareti canlandırmak için AB ile Gümrük Birliği Anlaşması’na dikkat çekilmesi, Güney Doğu Asya’da yeni müttefiklerin aranması,
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın ulusal ekonomi yararına özellikle başlattığı kısa vadeli politikalarının varlığı,
- Bu süreçte Türkiye’ye maddi destekte bulunan Katar’ın 15 milyar dolarlık yatırım yardımı ile döviz piyasalarına kısa süreli de olsa sağladığı fayda ve Pakistan Başbakanı Imran Khan’ın Türkiye’ye desteği,
- Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TUSİAD) ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından diplomatik kanalları kullanmanın öneminin vurgulanması,
- Türkiye Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak’ın, 2019 yılında % 3 - % 4 arasında bir ekonomik büyümeyi güvence altına almayı ve yüksek enflasyon oranını düşürmeyi hedefleyen yeni ekonomik adımlara dayanarak “Yeni Türkiye Ekonomik Modelini” açıklaması ve 2018 yıl sonu için tasarruf ve gelir getirici tedbirler alınacağını duyurması Türkiye, özellikle de makro düzeyde belirlediği hedeflerini gerçekleştirmek üzere almış olduğu uygulamalı kararları ile gelişmekteki ülke olma özelliği ile bulunduğu negatif durumları fırsatlar haline getirebilir ve 2023 için belirlenen ihracat hedeflerine uygun olan üretim ile ihracat politikalarıyla boşlukları doldurabilir. Örnek verecek olursak Türkiye’nin yer aldığı Gümrük Birliği Anlaşması’na sıkı bir şekilde

bağlı kalıp Avrupa'yla ticari açıdan ilişkilerini artırmak adına fırsat şeklinde görebilir (Kaya, 2019: 27).

ABD ağustosta alüminyum ve çeliğe getirmiş olduğu artışlar nedeniyle çelik miktarında azalma meydana gelmesiyle 16 Mayıs 2019 tarihinde %50 den %25 'e indirmiştir Türkiye de bu tavra karşılık olarak ağustos ayında yapmış olduğu %50 ile %100 oranında ki artışları yarı yarıya indirmiştir (Dünya.com, 2019). İndirdiği ürünler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. Türkiye'nin Yaptığı İndirimler

Pozisyon no	Eşya Tanımı	Ek mali yükümlülük %
08.02	Diğer sert kabuklu Meyveler (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya soyulmuş olsun olmasın)	10
10.06	Pirinç	25
2106.90	Diğerleri	10
22.08	Alkol değeri hacim itibariyle %80'den az tağbir (denatüre) edilmemiş etil alkol; damıtım yoluyla elde edilen alkollü içkiler, likörler ve diğer alkollü içecekler	70
24.01	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	30
27.01	Taşkömürü, taşkömüründen briketler, toprak ve benzeri katı yakıtlar	5
2704.00	Taşkömürü, linyit ve turbadan elde edilen kok ve semikok (aglomere edilmiş olsun olmasın); karni kömürü	5
2713.11	Kalsine edilmemiş	4
33.04	Güzellik veya makyaj müstahzarları ve cilt bakımı için müstahzarlar (ilaçlar hariç) (güneş kremleri veya güneşlenme müstahzarları dahil); manikür ve pedikür müstahzarları	30
3904.10	Poli (vinil klorür) (diğer herhangi bir maddeyle karıştırılmamış)	25
3908.10	Poliamid-6,-11,-12.-6,6,-6,9,-6,10 veya -6,12	5
39.26	Pilastikten diğer eşya ve 39.01 ila39.14 pozisyonlarında belirtilen diğer maddelerden eşya	30
44.01	Yakmaya mahsus ağaçlar (kütük, odun, çalı-çırpı demetleri halinde ve benzeri şekillerde); ince dilimler veya yongalar halinde ağaç, testere talaşı ve odun, döküntü ve artıkları (kütük, briket, toprak veya benzeri şekillerde aglomere edilmiş olsun olmasın)	5
48.02	Sıvanmamış kâğıt ve karton (yazma, basma ve diğer grafik işlerinde kullanılan türden) ve her boyutta perfore edilmemiş delikli kart ve delikli şerit kâğıt (rulo veya dikdörtgen (kare dâhil) tabaka halinde) (48.01 ve 48.03 pozisyonundaki kâğıt hariç); el yapışp kâğıt ve karton	10
48.04	Birincil elyaf (Kraft) kâğıt ve kartonları (kuşe edilmemiş, sıvanmamış, rulo veya tabakalar halinde) (48.02 ve 48.03) pozisyonundakiler hariç)	10
48.11	Kâğıt, karton, selüloz vatka ve selüloz liften tabakalar (sıvanmış, emdirilmiş, kaplanmış, yüzeyleri boyanmış, yüzeyleri dekore edilmiş veya baskı yapılmış (her boyutta rulo veya dikdörtgen (kare dâhil) tabaka halinde ((48.03,48.09,48.10 pozisyonundakiler hariç)	25
5502.10	Selüloz asetatdab olanlar	30
7308.90	Diğerleri	30
8413.70	Diğer santrifüj pompalar	10
8479.89	Diğerleri	10
87.03	Binek otomobilleri ve esas itibariyle insan taşımak üzere imal edilmiş diğer motorlu taşıtlar (87.02 pozisyonuna girenler hariç) (steysin vagonlar ve yarış arabaları dahil)	60
9022.19	Diğer amaçlarla kullanılanlar	5

Kaynak: Bloomberght. (2021, 02 09). <https://www.bloomberght.com/bazi-abd-urunlerinin-ithalatinda-ek-mali-yukumluluge-dair-karar-rg-de-yayimlandi-2220778>

Tabloda ABD'nin elik de yaptığı indirim karşılığında Türkiye'nin de yapmış olduğu yukarıdaki ürünlerdeki indirimleri gösterilmektedir. Özetle Türkiye ilk misillemesini 25 Haziran 2018 yılında belirlemiş olduğu ürün gruplarının ABD'den yapacağı ithalatta ek tarifeler uygulayacağını belirtmekteydi. ABD'nin 13 Ağustos 2018 yılından başlamak üzere demir ve elik için uygulayacağı %25 tarife oranını %50 ye çıkarmakta Türkiye de buna misilleme olarak 15 Ağustos 2018 yılında belirlenmiş olan ürün grupları için getirilen ek tarifelere %100 oranında artırmaktadır. ABD ise 16 Mayıs 2019 yılında yayımlamış olduğu başkanlık emri ile Türkiye'den yapmış olduğu demir elik ithalatında %50 oranındaki artışı geri %25 oranına indirmişti. Bunun üzerine Türkiye de cevaben aynı yönde bir adım atarak 22 Mayıs 2019 tarihinde %100 oranında artırmış olduğu belirlenen ürünlere tekrardan ilk haline indirmiştir (Düşündere Taşöz ve Dündar,2020:17)

3. BÖLÜM

GÜMRÜK TARİFELERİNDEKİ YAPILAN DEĞİŞİKLER NEDENİYLE YAŞANAN TİCARET SAVAŞLARININ VERGİ HASILATINA ETKİSİ

Çalışmanın bu kısmına kadar gümrük tarifeleri, dış ticaret ve ticaret savaşları hakkında genel bilgiler verilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Dünyada meydana gelen ticari ilişkiler ve bu ticari ilişkiler sonucunda ticaret savaşlarının başlamasıyla birlikte ülkelerin birbirleriyle olan ilişkileri sonucunda GSYH ve vergi hasılatının nasıl etkilendiği üzerinde durulmuştur.

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışma kapsamında; Dünya’da ticari ilişkiler içerisinde olan ülkelerin birbirlerine karşı yaptıkları ticaret savaşları sonucunda ülkelerin ekonomilerinin ve vergi hasılatlarının ne şekilde etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Ticaret savaşları sonucunda meydana gelen ekonomik göstergeler ülkelerin ithalat ve ihracat gelirlerinde değişimlere, vergi hasılatlarında artış ve azalışlara, diğer ülkelerle ilişkilerin bozulmasına neden olduğu için önem arz etmektedir.

3.2. Çalışmanın Yöntemi

Ticaret savaşları ile birlikte ülke ilişkilerin bozulması, mal ve hizmet ithalatı ve ihracatına ilişkin ek yükümlülükler getirmesi açısından ABD, Çin AB Ülkeleri ve Türkiye’nin birbirleriyle olan ticari ilişkileri incelenmiş ve bu doğrultuda ticari ilişki içerisinde bulunan ülkeler arasındaki ithalat – ihracat verileri incelenerek gerekli veriler elde edilmiştir.

3.3. Literatür Taraması

Baran (2019) çalışmasında; Ülkeleri birbiri ile ticari ilişki içerisinde oldukları ve dış ticarete dolayısıyla oluşan zarar sonrası ülkeler ekonomilerini korumak adına ithalat engellemek üzere gümrük tarifeleri ve tarife dışı engeller koyarak önlemler alınmıştır. Bu önlemler ülkelerin birbirine misillemeler yapmasına ve bunun sonucu ticaret savaşının yaşanması neden olduğunu ticaret savaşının dünya ekonomisine etkisi ithalat/ihracat

oranlarındaki değişim ve ticaret savaşının Türkiye ekonomisinin ithalat/ihracat verilerinin değerlendirildiği bu savaşların vergi kapasitesine etkisi açıklanmıştır.

Şahin (2019) çalışmasında; ABD'nin ekonomisini korumak adına birtakım mallara koruma önlemi almak adına birtakım tedbirler başlatmıştır. Bunu ilk başlattığı ülke olan Çin ve diğer ülkelerinde hamle yapması ile birlikte etki alanı yayılan ticaret savaşları ve bu savaşa neden olan gümrük vergilerindeki değişimler neden olmaktadır. Bu değişimin dünya ekonomisine yarattığı etkiye değinilmiştir. Sonuç olarak uluslararası iş birliği yapılmadığı sürece dünya ekonomisinin durgunlaşacağı ticaret hacminin ise daralacağı gözlemlenmiştir.

Erten (2020) çalışmasında; korumacı politikalar uygulayarak kur ve ticaret savaşının başlaması ABD'nin Trump başa gelmesiyle birlikte bir takım ticaret örgütlerden çıkmış ve ticarete açık verdiği Çin'e karşı ithalat kısıtlamaları getirerek başlattığı ticaret savaşı karşılıklı misillemeler ile devam ettirdiklerinden GSYH etkilerine değinilmiştir. Ayrıca Ekonomiye hâkim olan Doların gücünü zayıflatmak ve alternatif olarak kullanılabilecek para birimlerinin rezerv para olması üzerinde durulmuş. Çin'in kullandığı para birimi Yuan ise ulusal piyasalarda kullanılması artmakta ve bu bağlamda Türkiye Rusya gibi ülkeler de paralarının ulusal piyasalarda etkin kullanılabileceğinin önün açtığı gözlemlenmiş fakat Dünyada en çok ihraç edilen hammadde Petrol olması ve bunun dolar ile işlem görmesi diğer para birimlerinin küreselleşemeyeceği sonucuna varılmaktadır.

Kaya (2019) çalışmasında; ABD yerli üretim ve üreticisini korumak adına Çin'e karşı alüminyum ve çelikteki tarifeleri arttıracığını bildirmesi ile Çin'inde buna karşılık vermesi üzerine başlattığı ticaret savaşında Türkiye de tarifelere maruz kalarak etkilenmesini ve içinde olduğu bu durum değerlendirilmektedir. Türkiye'nin de bu savaştan kendini korumak adına aldığı önlemler ve misillemelere yer verilmiştir.

Erim (2018) çalışmasında; Ülkelerin karşı karşıya kaldıkları kriz dönemlerinde uygulamış oldukları korumacı politikalar ile kur savaşları ardından oluşan ticaret savaşlarından ve günümüzde var olan ticaret savaşlarının başladığı zamandan günümüze kadarki gelişimi ve Çin ile ABD arasında yaşanan çekişme ve misillemelere değinilmektedir.

Aytekin ve Uçan (2018) ortak çalışmasında; Ülkelerde yaşanan gelişmelerle birlikte, gün geçtikçe artan nüfus artışıyla ihtiyaç duyulan kaynakların yetersizliği gibi sebepler ülkeleri uluslararası ticarete itmekte ve ticari anlamda birbirine bağımlı hale gelmektedir. Bu ekonomik bağımlılık bazen siyasi bazen de ekonomik anlamda silah olarak kullanılmakta bu bağlamda

lkeler kendilerini korumak adına ithalata bağımlı olmamak ve silahı kendi elinde tutmak üzere korumacı davranmakta bunu da gümrük vergilerine ya da kota koymak şeklinde yapılmaktadır. Koruma adına başlatılan ticaret savaşlarından ABD ve Türkiye arasında yaşanan ticari ilişki ve karşılıklı misillemelerin ve başlama nedenleri değerlendirilmektedir.

nay ve Dilek (2018) ortak çalışmasında; korumacılığın geçmişten yaşanılan etkilerini ışığında kalkınma ve sanayileri gelişmiş olan ülkelerin izlemiş oldukları politikaları neler olduklarını ve bu korumacı politikaları incelenmektedir. Ülkelerin kendi ülkesindeki üreticilerini her türlü dış rekabetten korunması gerekliliği ve bu bağlamda ülkelerin uyguladıkları ve günümüzde yeniden ortaya çıkışı gözlemlenmekte aynı zamanda çalışmada yeni korumacı politikalar ve bu politika sonucu oluşan kur ve ticaret savaşları açıklanmaktadır. Yaşanılan kriz sonrası ekonomideki yeni korumacılığın artmış olması ve bunun örnekleri de değerlendirilmiştir.

Ertürk (2017) alışmasında; ülkelerin kriz dönemlerinde uyguladıkları korumacı politikalar sonucunda oluşan kur ve ticaret savaşlarının dünya ekonomiyeye olan etkisi ve 2008 küresel krizden sonrasında yeniden gündemde olan korumacılık önlemleri ve bu korumacılık uygulamalarından kur savaşları ve bu kur savaşı sonucunda oluşan ticaret savaşlarının ekonomik etkileri değerlendirilmiştir.

Kolçak (2013) alışmasında; Dış ticaretten alınan vergilerin amaçları bu vergilerin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisi 1999-2012 yılları arasındaki veriler kullanarak üzere incelenmiş ve küreselleşme aynı zamanda liberalleşme faaliyetleri karşın dış ticaret üzerinden alınan vergi gelirlerinin ülke ekonomisi içerisindeki önemi devam ettiği sonucuna varılmıştır.

Küsmez (2016) alışmasında; Dış ticaretteki kullanılan ödeme şekillerinin hangileri olduğu ve bu ödeme şekillerinin nasıl hangisinin, kullanılacağı ithalatçı ve ihracatçıları kendileri için sunulan olumlu ve olumsuz yönleri belirten ödeme yöntemlerinden açıklanmıştır.

Köksal (2016) alışmasında; 2000ve 2015 yılları arasındaki büyümenin nedenlerine ve büyümenin dönemler şeklinde önceki döneme göre değişimi incelenmiş. Ekonomik büyümenin göstergesi olan GSYH ile ithalat ve ihracat arasında bağ araştırılmış 2000-20015 yılları arasındaki gerçekleşen büyüme üzerindeki etki ithalatın ihracatta göre oranı fazla olduğu gözlemlenmiştir.

3.4. Vergi Hasılat ve Vergi Hasılatını Etkileyen Faktörler

Vergi hasılatı, ülkenin elde etmiş olduğu gelirler ve bu gelirleri etkilen faktörler aşağıda açıklanmaktadır.

3.4.1. Vergi Hasılatı

Vergi hasılatı bir diğer tanım karşılığı vergi geliri, gelir ve kar üzerinden alınan vergilerden, sosyal güvenlik katkı paylarından, mal ve hizmetlerden alınmış olan vergilerden, mülk sahipliği ve devir vergilerinden, bordro vergilerinden ve diğer verilerden toplanan gelirler olarak tanımlanmaktadır. GSYH'nin yüzdesi olarak toplam vergi geliri, bir ülkenin üretiminin hükümet tarafından vergiler yoluyla toplanan payını gösterir. Hükümetin ekonominin kaynaklarını kontrol etme derecesinin bir ölçüsü olarak kabul edilebilir (OECD, 2021:1). Vergi hasılatı, ülkenin elde ettiği gelir GSYH ile açıklanarak değerlendirilmiştir. GSYH ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirlemek üzere yaygın bir şekilde kullanılan ölçüttür. GSYH, bir ülke içerisinde faaliyet gösteren ve o ülke vatandaşının ve aynı zamanda ülkede yaşayan yabancıların da üretmiş olduğu mal ve hizmetlerin hepsini kapsamaktadır. Bütün mal ve hizmetlerdeki meydana gelen artış ekonomik büyümeyi de ifade etmiş olmaktadır. GSYH değerleri incelenerek ekonomideki yıllar içindeki değişim ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılabilmekte ve çıkarımlarda bulunulabilmektedir (Geçgil ve Akgül, 2020: 63).

3.4.2. Vergi Hasılatını Etkileyen Faktörler

Vergi hasılatını ülkenin elde etmiş olduğu gelirler olumlu ve olumsuz yönde etkilen faktörler bulunmaktadır bu faktörler dış ticaret hacmi, enflasyon, bütçe açığı döviz kurları, vergi afları ve gümrük tarifeleri şeklindedir ve aşağıda etkileri açıklanmaktadır.

3.4.2.1. Dış Ticaret Hacmi

İthalat ve ihracat oranının toplamı olarak şeklinde ölçülen dış ticaret hacmi, ithalat ve ihracat vergilerini kapsamış olduğu için vergi gelirlerindeki performansı bakımından önemli bir yeri bulunmaktadır. Bunun nedeni bu vergi türleri diğer vergilere göre yerinde aynı zamanda kolay toplanması içine almaktadır. Bu bakımdan dış ticaret işlemleri üzerinden alınan bu vergiler vergi hasılatının artıracığı açık bir şekilde ifade edilebilir (Sağdıç, 2019: 158)

3.4.2.2. Enflasyon

Enflasyon oranı, fiyatlardaki artışı göstermektedir. Aynı zamanda reel faiz oranlarının belirlenmesinde kullanılmaktadır. Belirlenen faiz oranlarında yaşanacak artış bireylerin borçlanma maliyetlerinde artışa ve buna bağlı olarak üretim ve yatırımlarda azalmasıyla dolayısıyla ekonomide daralmaya ve yavaşlamaya neden olmaktadır. Enflasyonun üretim tüketim ve yatırım üzerindeki olumsuz yöndeki etkisi, enflasyonun vergi gelirleri üzerinde de olumsuz etkisi mevcuttur. Enflasyonist süreç faizleri oranlarında yaratacağı artış ile yatırımları olumsuz etkilemesine dolayısıyla vergi gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır (Ömür, 2020: 42). Enflasyon vergi gelirleri üzerinde olumsuz etkisi ise olivera tanzi etkisi ile açıklanmaktadır. Buna göre, verginin tahakkuku ile tahsilâtı arasındaki gecikmeye bağlı olarak enflasyon, vergi gelirlerinin reel değerini azaltmaktadır (Ekici, 2009: 203). Vergi tahsilatının uzunluğu vergi sistemindeki esneklik ve enflasyon oranı faktörleri enflasyonun vergi gelirlerine nasıl ve hangi yönde bir etki edeceğini belirlemektedir. Diğer değişkenler sabitken vergilerin ortalama olarak tahsilat süresi ne kadar uzun ise enflasyonun vergi gelirlerinin reel değeri üzerindeki aşındırıcı etkisi de o kadar fazla olacaktır. Bu etkinin büyüklüğünü ise belirlen faktör enflasyon oranıdır. Yüksek enflasyon mevcut olduğu durumda tahsilat süresinin uzun olması, vergi gelirlerinde azaltıcı etki meydana getirmektedir. Bununla birlikte vergi sisteminin esnekliğinin düşük olması durumunda vergi gelirlerinin azalmasına dolayısıyla bütçe açıklarının büyümesine neden olduğu gözlemlenmektedir. Şöyle ki vergi tahsilatındaki uzunluğu dolayısıyla vergi gelirlerin reel değerinde oluşacak azalma, esnekliği yüksek vergilerin meydana getireceği gelir artışından fazla olduğu sürece enflasyonun net etkisi vergi gelirlerinde azaltıcı yönde gelişecektir (Şen, 2003: 3-4).

3.4.2.3. Bütçe Açığı

Bütçe açıkları gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda oldukça önemli bir mevzudur ve fazla bütçe açığı olan bu ülkelerde buna bağlı olarak borçlanmada artış göstermektedir. IMF (uluslararası para fonu), dünya bankası ve diğer borç veren uluslararası kuruluşlar tarafından bütçe açığını azaltmak üzere farklı şartlar getirmişlerdir. Bu şartlar dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde vergi gelirlerinde artırma yönünde mecbur kalmaktadırlar, bu durumda ise vergi gelirlerinin artması olumlu bir şekilde yansımış olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerin artan kamu harcamaları nedeniyle oluşan bütçe açıkları ülkenin borç yükünü artırmasına neden olmaktadır. Bu yüzden bütçe açıklarını ve borçlanmayı kapatmak üzere vergi gelirlerini artırmaya ihtiyacı duyulmaktadır. Dolayısıyla bütçe açıkları ile kamu borçlanması vergi gelirlerini artırmak

yönünde olumlu etkisi bulunmaktadır. Ancak bütçe açıkları ve bununla beraber borçlanma gereksinimin yüksek ülkelerde, faiz oranlarının artması ile özel sektörün yapacağı yatırımları ve büyümeyi dışlamaktadır. Yatırımların azalması ile buna bağlı olarak ekonominin daralmasına buna bağlı olarak da vergi potansiyelini de azaltmaktadır (Ömür, 2020: 44-45)

3.4.2.4. Döviz kurları

Döviz kurları ve vergi gelirleri ikilisi arasında önemli ilişki bulunmaktadır ve aralarındaki bu ilişki genel itibariyle negatif yönde seyretmektedir. Yani, bir ülkede döviz kurlarında bir artış söz konusu olduğunda reel para biriminde değer kaybı söz konusu olacak ve ülkenin ithalat hacminde bir düşüşe yol açacaktır. İthal edilen malların fiyatlarında artış göstermesiyle ülkede genel bir artış söz konusu olacak buda kişisel reel gelirden bir azalmanın yaşanmasına neden olacaktır. Bu durum sonucunda yatırımlar yönünde bir yavaşlamaya neden olacaktır. Bunun yanında ithalat hacminin yavaşlamasıyla ithal edilmiş olan mallardan alınan vergiler dolayısıyla elde edilen vergi gelirlerinin de bir azalmaya neden olmaktadır (Ömür, 2020: 43-44)

3.4.2.5. Vergi Afları

Vergi afları devletlerin ve vergi idaresinin sık sık ve farklı nedenler dolayısıyla çıkarmış olduğu ve üzerinde ise düşünülmesi gereken bir olaydır. Vergi afları elde edilecek vergi gelirleri bakımından ilk olarak bir artış olarak görülüyor olsa da idareyi bireyi ve toplumu olumsuz yönde etkileyecek birçok etkisi bulunmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde vergi afları vergi gelirlerini bir yandan artırıcı diğer taraftan azaltıcı etkisi bulunmaktadır (Sağdıç, 2019: 163)

3.4.2.6. Gümrük Tarifeleri

Gümrük tarifeleri, vergi uygularken kullanılan miktar ve oranı gösteren cetvele ifade edilmektedir. Gümrük tarifelerinin birçok etkisi bulunmaktadır. Tarifeler yoluyla elde edilebilecek vergi geliri miktarı her zaman sınırlıdır. Hükümet daha yüksek vergi oranları uygulayarak tarife gelirini artırmaya çalışırsa, bu ithalat akışını durdurabilir ve dolayısıyla gümrük vergilerini artırmak yerine azaltabilir. Tarife artışı ile yerli yabancı üreticiden yerli üreticiye doğru kaydırırken sürekli karşılıklı tarife artışları ithalatı durdurur bu da ülke içi üreticinin yurtdışına üretim akışı zarar görecektir. Dolayısıyla gümrük vergileriyle gelir sağlamak yerine azalma meydana gelmiş olacaktır. Bu da hasılaya olumsuz şekilde yansıtacaktır (Robinsen, 2021:1). Tarifeler ekonomik refaha zarar verir ve üretim ve işlerde net

bir kayba ve daha düşük gelir seviyelerine yol açar. Tarifeler aynı zamanda gerileme eğilimindedir ve en çok düşük gelirli tüketicileri yükler (York, 2020). Adam Smith, gümrük tarifeleri ile gümrük geliri arasındaki bağlantıya dikkat çekti. Yeterince yüksek bir noktaya yükseltildiğinde, tarife ithalatın seviyesini düşürecek ve dolayısıyla gelirden bir düşüşe neden olacaktır (Häggqvist, 2018: 300).

Yakın vadede, yüksek oranda getirilen ticaret tarifelerinin ülkenin ekonomik faaliyetlerine doğrudan etkileri tarifeleri uygulayan iki önemli kanalı vardır. Bunlardan birincisi GSYH üzerinde olumlu bir etkiye sahip olan harcama geçiş kanalı ikincisi ise negatif etkisi ile toplam gelir kanalıdır. Bir taraftan yüksek orandaki ithalat tarifeleri, gerçek harcanabilir geliri azaltmasıyla hane halkının satın alma gücünde azalma yaşanabilir ve buna bağlı olarak iç tüketimi ve yatırımı caydırabilir ve GSYH'yi azaltabilir. Diğer taraftan ise, ithal mallara yönelik oluşan daha yüksek fiyatlar, tüketiciler ile firmalar yurt içinde üretilmiş olan mallara doğru kayarak, iç talepte artışa ve ithalatla da azaltmaya yöneltebilmektedir. Bu iki önemli kanalın önemi ve GSYH üzerinde birleşici etkisi yurt içinde üretilen malların ile ithal edilen mallar arasında ikame edilebilme ölçüsüne bağlıdır. Daha çok ikame edilebilirlik durumu tüketimi yerel mallara çevirmenin tüketici açısından daha az maliyetli olduğu anlamına gelmekte olup harcamaların kanal değiştirme durumu daha güçlü hale getirir. Fakat ara mallar için uygulanırsa, yüksek orandaki tarifeler aynı zamanda yerli üretimin maliyetini de artırabilir. Dolayısıyla yatırımlarda gecikme olabilir. Bunlarla birlikte, misilleme niteliğinde gerçekleşen ticaret önlemleri ihracatı azaltabilir ve ticaret anlaşmazlıklarının olumsuz etkileri ise artabilir (Dizioli ve Roye,2018:2).

3.5. Gümrük Tarifelerinde Yapılan Değişikliklerin Gelir, Refah, Maliyet ve İthalat İhracata Olan Etkisi

Gümrük tarife oranlarında yapılan değişiklikler geliri refahı maliyeti ve ithalat ihracat oranlarını etkilemektedir. Bu etkiler aşağıda açıklanmaktadır.

3.5.1. Gümrük Tarifelerinin Gelir ve Refah Etkisi Maliyet Etkisi

Gümrük tarifelerinde yapılan değişimlerle gelir refah ve maliyetleri etkilemektedir. Konulan tarifeler gelir üzerinde artırıcı etkisi görülse de refah üzerinde azaltıcı etkisi bulunabilmektedir. Gümrük tarifelerindeki artış ile üretici ve tüketici rantında meydana getirmiş olduğu azalmanın etkisiyle refah düzeyinde olumsuz bir etkisi de bulunabilmektedir. Uluslararası iktisat teorisinde de açıklandığı gibi tarifelerin artırılması sonucu üretici ve tüketici rantında tarife öncesi durumuna göre düşük düzeyde kalacaktır. Bu kayıpların belirli bir kısmı

devlete kamu gelir olarak yansıyıp kamu hizmetinde kullanılırken bir kısmı da ekonominin bütünü içerisinde refah kaybına neden olacaktır (Şahin, 2019: 97).

Tu ve diğerlerinin yapmış olduğu çalışmada ABD ve Çin arasında yaşanan karşılıklı misillemeleri listeler şeklinde oluşturulmuş ve bunların ticaret yaratma (ticaret kaybı) etkileri, ticaret saptırma etkileri ve refah etkileri de dâhil olmak üzere ABD ve Çin arasında yaşanan savaşın ekonomik etkileri değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmada temel bulgular ise şu yöndedir. İlk olarak ABD üç set Çin ürününe ek vergiler uygularsa ve Çin, üç set ABD ürününe karşı önlemler uygularsa, ABD'nin Çin'den ithalatı ABD'den Çin ithalatı azalabilir. Sırası ile 91.459 milyon \$ ve 36.706 milyon dolar olarak tahmin edilmektedir. Dahası ise bu tarife önlemleri ABD'de 1.437 milyon dolar ve Çin'de 2.193 milyon dolarlık bir refah kaybı yaratabilmektedir. İkinci olarak ise iki ülke, üç ürün setinin her biri için ek tarife uygular ise ABD'deki en çok etkilenen endüstriler makine ve elektrikli ürünler olabilir. Çin'den etkilenen sektörler ise soya fasulyesi, otomobil, makine ve elektrikli ürünleri olabilmektedir. Bu sektörlerde diğer sektörlerle göre daha fazla oranda refah kaybı yaşanabilir. Üçüncü olarak ABD tarafından ihraç edilmiş olan Üç ürün setinde yapılan artış dayalı değerlendirme sonucuna göre, toplam 36,783 milyon dolar ithalatı Çin'den diğer kaynaklara, çoğu sektörü özellikle Meksika Kanada Almanya ve Japonya ya yönlendirebilir. Çin tarafından yapılmış olan üç misilleme listesine göre ise toplam olarak 17.207 milyon dolarlık Çin ithalatı ABD'den Almanya, Brezilya, Japonya Güney Kore ve Birleşik Krallıklar gibi diğer kaynaklara yönlendirilebilir.

Yapılan çalışmada her tarife listesine ait toplam etki tabloda verilmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre ABD ilk Çin ürün setine %25 oranında ek bir vergi koyarsa ve Çin de ilk ABD ürün grubu için misilleme yapmak amacıyla tarifeler uygularsa, ABD'nin Çin'den ve ABD'den Çin ithalatı büyük bir ölçüde azalmış olabilir. (Tahminen 35.555\$ ve 14.567 milyon\$). Diğer ülkelerden ithalat artacak olsa da ABD'nin toplam ithalatı 19.350 milyon dolar azalabilir ve Çin Toplam İthalatı 8.364 milyon dolar azalabilir. ABD'nin gümrük vergisi gelirin 9.464 milyon dolar olduğu tahmin edilmekte olup, ancak ABD 463 milyon dolarlık bir refah kaybı yaşayabilir. Benzer biçimde, Çin'in gümrük vergisi geliri de muhtemelen 3.697 milyon \$ artacak, ancak toplam refahı 1.152 milyon \$ azaltılabilir.

Tablo 4. ABD-Çin Ticaret Savaşının Simüle Edilen Toplam Etkisi (Milyon Dolar)

Liste	Dünyadan İthalat Değişimi		Çin/ABD'den ithalat Değişimi		Tarife Gelir Etkisi	Refah Etkisi
ABD						
Liste 1	-19,349.95	-3.48%	-35,554.92	-50.63%	9,463.79	-463.49
Liste 2	-8,828.16	-5,21%	-14,294.16	-60.81%	2,133.77	-136.31
Liste 3	-26,497.40	-3.09%	-41,609.53	-21.24%	14,789.39	-837.39
Total	-54,675.50	-345%	-91,458.61	-31.58%	26,386.96	-1,437.19
Çin						
Liste 1	-8,363.822	-6.80%	-14,566.90	-43.74%	3,697.48	-,151.98
Liste 2	-5,156.53	-3.07%	-10,477.00	-46.25%	2,335.97	-745.89
Liste 3	-5,977.86	-0.68%	-11,662.30	-18.72%	3,597.56	-295.98
Total	-19,498.21	-1,67%	-36,706.20	-31.04%	9,631.01	-2,193.84

Kaynak: Lu vd., 2020, Sayfa: 206

İki ülke, İkinci ürün setine gümrük vergilerinde ilave olarak %25 oranında ek vergi koyar ise, ABD'nin Çin'den ithalatı 14.294 milyon \$ daha azalabilir ve Çin'in ABD'den ithalatı 10.477 milyon \$ azaltılabilir. Diğer ülkelerden ithalatın artması bekleniyorken, ABD ve Çin'in toplam ithalatı sırası ile 8.828 \$ ve 5.157 milyon \$ azalabilir. ABD'nin gümrük vergisi geliri 2.134 milyon \$ artabilir ve Çin'in gümrük gelir vergi geliri ise 2.336 milyon \$ artabilir. Her iki ülkede refah kayıplarından zarar görebilir. ABD'de 136 milyon \$ Çin'de ise 746 milyon dolar kadardır. Yapılan değerlendirmede ABD'nin üçüncü ürün grubu için gümrük vergilerinde ek %10 daha kesmesi durumunda, ABD'nin Çin'den ithalatı ve ABD'den Çin ithalatı sırasıyla 41.610 \$ ve 11.662 milyon \$ azaltılabilir ABD'nin toplam ithalatı 26.497 \$ Çin'in toplam ithalatı ise 5.978 milyon \$ düşebilir. ABD'nin gümrük vergisi geliri 14.789 milyon \$ artabilir ve Çin'in gümrük vergisi geliri 3.598 milyon \$ artabilse de her iki ülke de ek tarifelerin uygulanması nedeni ile refah kayıplarına maruz kalacaktır. Bu kayıplar ABD'de 837 milyon \$ Çin'de ise 296 milyon \$ kadardır (Tu vd., 2020: 205).

Her iki ülke için tarafından empoze edilen tarife listeleri, birbirlerinden yapacakları ithalatta büyük bir düşüşe neden olabilir. ABD'nin Çin'den yaptığı ithalattaki düşüş, Çin'in ABD'den yaptığı ithalatın mutlak düzeydeki düşüşünden çok daha düşük olabilse de yüzde olarak birbirlerinden ithalattaki düşüşleri benzerdir. Her iki ülkenin üçüncü tarife listeleri, önceki iki listeden daha geniş bir sektör yelpazesini kapsamaktadır. ABD'nin 3. Listeye bağlı olarak ABD'nin Çin'den yaptığı ithalatın azalması, önceki iki listeni toplam etkisine yaklaşırken, Liste 3'ün maruz kalabileceği refah kaybı, Liste 1 ve 2'nin toplam refah kaybının yaklaşık olarak 1,4 katı kadardır. Çin'in 3. Listede, Çin'in ABD'den ithalatını 11.662 milyon \$ düşünebilir ki bu 1. Ve 2. Listelerden kaynaklanan toplam düşüşün yarısına yakındır (25.044

milyon\$). Ancak, Liste 3'teki refah kaybı, önceki iki listedeki toplam refah kaybının beşte birinden az olacaktır (Tu vd., 2020: 206).

Ek gümrük vergisi getirmesinin ardından, ABD'nin Çin'den ithalatı ve Çin'de ABD'den ithalatı diğer ülkelerin ihracat pazarlarına kayabilir. Bununla beraber, bu alternatif ülkeler ABD ile Çin ilişkisinde aralarındaki artan gümrük vergileri nedeni ile göreceli olarak fiyat avantajları elde ediyor olsalar da malların ticaret savaşından önce ithal edilen Çin mallarına kıyasla ABD için seçenekler arasından en iyisi olmaktan uzak olabilir. Dahası ticaret saptırma hala birkaç ayarlama maliyetleri gerektirmektedir. Bu nedenle, Çin-ABD ticaretinin ticaret savaşından etkilenen kısmı, ticaret saptırma ile tamamen telafi edilemez ve bunun yerine ihracatçı şirketlerden ve yerli üreticilerden maliyetlere neden olabilir. Ayrıyeten, artan ek ticaret maliyetleri sonunda tüketicilere geçebilir ve tüketici refahında ise bir bozulmaya neden olabilir. Bunun yanında, ABD-Çin ticaret sürtüşmesi şirketlerin yatırım kararını da etkileyebilir. Kısa vadede, her iki ülkede de getireceği ek tarifelerin hedeflediği sektörlerde yatırımlarında önemli bir düşüşle karşılaşabilir. Çin iç ekonomisindeki yavaşlama endişeleri ve ABD- Çin ticaret savaşının geleceğine ilişkin belirsizlik, Çin'deki yerli ve yabancı yapmış olduğu yatırımı daha da kısıtlamış olacaktır. İç ekonomide üzerinde oluşacak bu olumsuz etkilere rağmen, ABD-Çin ticaret savaşı, Çin'de uzun vadeli ekonomik büyüme ivmesi oluşturmak üzere politika reformlarını aynı zamanda ekonomik ayarlamaları teşvik edebilir. Çin'in ABD tarafından eleştiri konusu olan fikri mülkiyet koruma sorununu düzelttiğinde, Çin iş ortamında ortaya çıkan iyileştirmelerin ABD şirketlerini Çin'e yatırım yapmaya daha da teşvik edeceği ifade ediliyor. ABD'den ithalat, ticaret sürekliliğinden ve yola bağımlılıktan kaynaklanmış olabilir, ancak Çin firmaları için ise en iyi seçim değildir. Durum böyleyse, ticaret savaşı Çin'deki firmaların yapıcı yönde ayarlamalarını teşvik edebilir (Tu vd., 2020: 216).

Çalışmada genel olarak yapılan değerlendirmede Çin ile ABD arasında yapılan ikili ticarete büyük oranda düşüşlerin yaşanacağı ve diğer ülkelere ise ithalatın artması ve bununla birlikte gümrük vergisi gelirinde artış göstermesi anlamına gelmektedir. Çin ve ABD arasında yaşanan bu sürtüşme sonrasında toplam ithalatında kesin bir düşüş olabileceği ve refah kayıpları olabileceği değerlendirilmektedir. Refahta yaşanacak değişim, ülkelere göre üretici rantındaki değişiklikler, tüketici rantındaki değişiklikler ve tarifelerden elde edilen gelirlerdeki değişikliklerin toplamı olarak verilmektedir. Bu sebeple, ABD ve Çin arasında yaşanan ticaret savaşı sonucunda her iki devlet için de doğrudan net kayıplar yaşayabilirler. Bunların yanında değerlendirmede ticaret savaşlarının olumsuz etkisinin ABD'den daha çok Çin üzerinde olduğu gözlemlenmektedir (Tu vd., 2020: 203).

Tom Lee, Jacqueline Varas Araştırma çalışmasında, Başkan Trump tarafından konulan ve uygulanan tarifelerin ve bunun karşılığında yapılan misillemeleri incelemişlerdir. Bu konulan tarifeler 1962 Ticareti Geliştirme Yasasının 232. Ya da 1974 Ticaret yasasının 301. Bölümü uyarınca yürürlüğe girmiş olan ya da resmi olarak emrediliş tarifeleri içermektedir. Tehdit etmesi durumunda 232. Bölüm, şayet yapılan ithalatın Ticaret Bakanlığınca ABD'nin ulusal güvenliğini tehdit etmesi gibi bir durum tespiti halinde ve Başkan Trump'ın ABD ticaret temsilcisi (USTR) bir başka ülkenin adil olmayan bir ticaret uygulaması yaptığını tespit ettiğinde, başkanın buna yönelik tarife ya da kota koymasına izin verir. Aşağıda verilen tabloda Trump döneminde yeni tarifeler ile karşı karşıya kalan ithalatların yaklaşık olarak değerleri listeler halinde verilmiştir. Aynı zaman da tarifelerde oluşan maliyetlerin yüzde yüzünün tüketici kesime aktarılacağı ve mevcut olan ithalat seviyelerinin değişmeyeceği varsayılmasıyla, tarifelerin ülke bazında tüketicilere oluşacak maliyetlerinin nasıl artacağı konusunda tahminde bulunulmuştur. Bu tahmin ise bir üst sınır olmasının yanında ekonomideki bütün fiyatlara uygulanmış olan yukarı yönlü bir baskıyı temsil eder. 2018 yılında başlayıp devam eden süreçte konulan karşılıklı tarifeler tüketicilere ek maliyet getirmiştir. Bu tarifelere, Başkan Trump'ın Çin ile yapmış olduğu birinci faz ticaret anlaşmasının bir parçası olması neticesiyle küçültüldü. Trump anlaşmanın bir parçası olarak 1 Eylül 2019'da daha önceden koymuş olduğu tarifeleri %15'ten %7,5'e düşürmüştür. 15 Aralık 2019'da yürürlüğe girmesi planlanmış olan %15 tarifeleri süresiz şekilde askıya alındı. Birinci faz anlaşması ile önümüzdeki iki yıl içerisinde, 77 milyar dolarlık mamul mal ve 32 milyar dolarlık ABD tahıl ürünleri de dâhil olmak üzere, 200 milyar dolarlık ek ABD ihracatı (2017 seviyesine göre) satın almak için Çin'den anlaşma hükümleri içermektedir. Covid19 salgını sebebiyle bu satın alma taahhütlerini yerine getirme konusunda zorlanılmaktadır.

Tablo 5, 2019 ithalat seviyelerine göre tarifelere tabi ithalatın yaklaşık değerini göstermektedir. ABD'deki işletmelerin talebi üzerine tanınan tarife istisnalarını hesaba katmadan, başkanın kalan tarifeleri yaklaşık 355 milyar dolarlık ithalata uygulanmış ve yıllık tüketici maliyetlerini yıllık yaklaşık 57 milyar dolar artırdığı görülmüştür.

Tablo 5. Başkan Trump'ın Uyguladığı Tarifelerin Toplam Maliyeti

Tarife	Etkilenen ABD İthalatının Değeri (2019)	Tarife Oranı	Ek Maliyet Yüğü
Bölüm 232, Çelik	11,4 Milyar Dolar	% 25	2,9 Milyar Dolar
Bölüm 232, Alüminyum	8,4 Milyar Dolar	% 10	2,9 Milyar Dolar
Bölüm 232, Türev Çelik Makaleler [3]	510,2 milyon dolar	% 25	127,5 milyon dolar
Bölüm 232, Türev Alüminyum Makaleler [3]	249,1 milyon dolar	% 10	24,9 milyon dolar
Bölüm 301, Liste 1	22,9 Milyar Dolar	% 25	5,7 Milyar Dolar
Bölüm 301, Liste 2	8,5 Milyar Dolar	% 25	2,1 Milyar Dolar
Bölüm 301, Liste 3	\$ 128,0 Milyar	% 25	\$ 32,0 Milyar
Kısım 301, Liste 4A	\$ 174,7 Milyar	% 7.5	13,1 Milyar Dolar
Bölüm 301, Liste 4B	\$ 159,3 Milyar	Askıya alındı	0 \$
Toplam	\$ 354,8 Milyar	% 7,5 - 25	\$ 56,8 Milyar

Kaynak: Lee ve Varas 'ın araştırma çalışmasından elde edilmiştir,2020: 2

<https://www.americanactionforum.org/research/the-total-cost-of-tariffs/>

20 Mayıs 2019'da AB, Kanada ve Meksika'daki çelik ve Alüminyum tarifelerini kaldırdı ve aynı zamanda etkilenen ithalatın değerini yaklaşık olarak 13.0 Milyar dolar düşürdü. 2019 verileri itibariyle geri çevirme işlemi getirilen ek tarifelerde oluşacak ek maliyetleri 2,4 milyar dolar azaltmaktadır. 6 Ağustos 2020 yılında ise ABD, Kanada'daki alüminyum tarifelerini eski haline getirerek 2019 ithalat verilerine göre tüketici maliyetlerini yılda 582 milyon dolar artırmıştır. Daha sonra 15 Eylül 2020'de, Kanada'dan misilleme amaçlı tarife tehditleri ile ABD, Kanada alüminyumundaki tarifeler yeniden kaldırmıştır (Lee ve Varas,2020:2).

3.5.2. Gümrük Tarifelerinin İthalat ve İhracata Etkisi

Trump'ın uygulamış olduğu tarifeler ABD'nin ticaret dengelerinin önemli düzeyde etkilemektedir. Araştırmalar neticesinde tarifelerin ithalatçı ülkelerin Çin'den uzaklaşmasına ve aynı zamanda tedarik zincirlerin ise yeniden düzenlenmesine sebep olduğunu bulmaktadır.

Trump'ın koymuş olduğu tarifelerle ticareti yani ithalat ve ihracat tamamen düşürmekte bu ise ABD'de tüketicilerle birlikte işletmeler için fiyatları da artırmakta ve seçenekleri ise azaltmaktadır. Aşağıdaki tabloda ise 2018'de ilk defa tarife uygulanmaya başlanılmasında bu tarafa ithalat seviyelerindeki meydana gelen değişiklikler incelenmiştir (Lee ve Varas,2020:3).

Tablo 6. Başkan Trump'ın Tarifelerinden Etkilenen Malların İthalat Düzeyleri, 2017-2019

Tarife (Uygulandığı Tarih)	Etkilenen İthalatın Değeri		
	2017	2018	2019
Bölüm 232, Çelik (Mart 2018'de Uygulandı; Kanada ve Meksika, Mayıs 2019'dan Muaf)	15,9 Milyar Dolar	15,5 Milyar Dolar	11,4 Milyar Dolar
Bölüm 232, Alüminyum (Mart 2018'de Uygulandı; Meksika, Mayıs 2019'dan Muaf)	\$ 9,0 Milyar	\$ 9,6 Milyar	\$ 14.1 Milyar
Kısım 232, Türev Çelik Makaleler2 (Şubat 2020'de yürürlüğe girmiştir)	434,0 milyon dolar	526,5 milyon dolar	510,2 milyon dolar
Kısım 232, Türev Alüminyum Makaleler (Şubat 2020'de uygulanmıştır)	248,3 milyon dolar	266,0 milyon dolar	422,8 milyon dolar
Kısım 301, Liste 1 (Temmuz 2018'de yürürlüğe girmiştir)	31,9 Milyar Dolar	30,5 Milyar Dolar	22,9 Milyar Dolar
Kısım 301, Liste 2 (Ağustos 2018'de yürürlüğe girmiştir)	13,8 Milyar Dolar	\$ 14,7 Milyar	8,5 Milyar Dolar
Bölüm 301, Liste 3 (Eylül 2018'de yürürlüğe girmiştir; Mayıs 2019'da yükseltilmiştir)	\$ 187,7 Milyar	\$ 206,9 Milyar	\$ 128,0 Milyar
Bölüm 301, Liste 4A (Eylül 2019'da yürürlüğe girmiştir; Ocak 2020'de indirilmiştir)	\$ 174,0 Milyar	182,2 Milyar Dolar	\$ 174,7 Milyar
Kısım 301, Liste 4B (Uygulanmamış)	\$ 151,5 Milyar	\$ 160,2 Milyar	\$ 159,3 Milyar
Toplam	\$ 433,0 Milyar	460,3 Milyar Dolar	\$ 354,8 Milyar

Kaynak: Lee ve Varas 'ın araştırma çalışmasından elde edilmiştir,2020:3

<https://www.americanactionforum.org/research/the-total-cost-of-tariffs/>

Tablo 6’da konulan tarifelerin ticaret üzerindeki net bir şekilde etkisi olduğunu görülmektedir. 2018’den 2019’a, tarifelere tabi ithalatının değeri 105 milyar dolar yani %23 oranında azalmaktadır. Bunun büyük bir bölümü Çin ile ticaretteki düşüşe bağlı olduğu söylenebilir. Çin’den gümrük vergilerine tabi ithalat 2018 yılında 434,3 milyar dolar iken 2019 yılında %23 düşüş ile 334,2 milyar dolar gerilemiştir. Alternatif olarak ise, çelik ve alüminyum eşya ithalatı 2018 yılında 25,7 milyar dolardan 2019 yılında 20,6 milyar dolara düşmüştür. Görüldüğü üzere tarifelerin konulmasıyla ithalat oranlarında düşüşler meydana gelmekte buda ekonomiyi etkilemektedir (Lee ve Varas, 2020:3).

Bu değerlerin 2017 yılı itibariyle ithalat seviyelerini karşılaştırılıyor olması işletmelerin tedarik zincirlerinin yeniden düzenlenmesinin zaman aldığını göstermektedir. Çin’e 301. Bölüm tarifeleri Temmuz 2018 itibaren uygulamaya başlanmakta Çin’den tarifeli olarak yapılan mal ithalatı 2017 yılından 2018 yılına yaklaşık olarak 30 milyar dolar artmıştır. Aynı şekilde, çelik ve alüminyum tarifelerini mart ayında uygulanmakta fakat çelik ve alüminyum ithalatında az miktarda artmıştır. 2017 yılında 25,7 milyar dolarken 2018 yılında 26,0 milyar dolara yükselmiştir. 2019 yılına kadar tarifelerin ithalat seviyelerinde açıkça görülen bir etkisi olmaya başlamaktadır yani 2018 yılı boyunca ithalatçılar gümrük vergilerini kendileri ödemek zorunda kalmıştır (Lee ve Varas, 2020:4).

ABD’nde toplam ithalat değeri %2 oranında düşerek 2,6 trilyon dolardan 2,5 trilyon dolara düşmektedir. Bu düşüş, genel ithalat seviyelerinde ise yaklaşık olarak %10 oranında arttığı ve önceki yıla kıyaslandığında ise bir tezat oluşturmakta bu ise Trump’ın genel ticaret politikalarında olumsuz etkilenmiş olduğunu göstermektedir. Veriler aynı zamanda ithalatçıların yalnızca Çin den değil gümrüklü olan malları da ithal etmekten uzaklaştığının göstermektedir. 2018 yılından 2019 yılına kadar bölüm 301’e ait tarife listesinde bulunan malların ithalatı nerden gelmiş olduklarına bakılmadan 120 milyar dolar düşmüştür. Aynı şekilde bölüm 232 listesinde bulunan malların ithalatında 8,2 milyar dolar düştüğü görülmüştür (Lee ve Varas, 2020:5).

Amerikalı tüketicilerin maliyetleri artırmanın yanında diğer ülkelerinde ABD’ye karşı önemli misillemelerle karşılık vermesine neden olmaktadır. Aşağıda verilen tablo7’de ABD ye karşı yapılan misillemeler ve olumsuz yönde etkilenen ABD ‘i ihracatı üzerinde bilgi verilmiştir (Lee ve Varas, 2020:7).

Altı ülke ABD'nin ihracatına yaklaşık olarak 112 milyar dolar için %70'e varan misilleme ile karşılık vermişlerdir. Bu tarifelerde Kanada ile Meksika tarafından yapılan misillemeleri kapsamamaktadır. Çünkü ABD çelik ve alüminyum tarifelerinin tersine çevirmesi üzerine hem Kanada hem de Meksika, ABD ihracatı için yaklaşık olarak 20 milyar dolar %7 ile %25 arasında uyguladığı misilleme tarifelerini geri çekmişlerdir (Lee ve Varas, 2020:7).

Tablo 7'de yapılan araştırma sonucunda başkan Trump'ın yapmış 300 milyar dolarlık Çin malına tarife getireceği açıklamadan sonra buna karşılık olarak da Çin 75 milyar dolarlık mal için tarife oranlarının %5 ve %10 oranında vergi uygulayacağını duyurmuştur. Bunların ise sadece bir kısmı etkilenecektir. Ancak büyük olan kısmı ise zaten Çin'in misillemesine tabidir ve Çin'in yürürlüğe girecek ilk kısmı 1 Eylül'de ikinci kısım ise 15 Aralık da girecek şekilde tarifelerini yansıtmaktadır (Lee ve Varas, 2020:8).

ABD ile yapılan birinci faz anlaşmasının bir parçası olarak Çin ABD için uygulayacağı misillemeleri bir kısmının süresiz bir şekilde askıya alacağı açıklamıştır. Askıya alma işlemi 15 Aralık da yürürlüğe girmesi planlanmış olan misilleme tarifelerinin yanında ABD otomobil ve otomobil parçaları içinde geçerli olacaktır. Çin'in otomobil tarifeleri ilk önce askıya alındı fakat ABD'nin tarife artışı nedeniyle yeniden uygulanmaktadır (Lee ve Varas,2020:8).

Tablo 7. Başkan Trump'ın Dayattığı Tarifelere Toplam Misilleme

Ülke	Misilleme Oranı	Etkilenen ABD İhracatının Değeri
232. Madde Tarifelerine misilleme		
Avrupa Birliği	% 10-25	2,9 Milyar Dolar
Çin	% 15-25	2,5 Milyar Dolar
Türkiye	% 4-70	1,8 Milyar Dolar
Rusya	% 25-40	0,4 Milyar Dolar
Hindistan	% 10-50	1,4 Milyar Dolar
Bölüm 301 Tarifelerine misilleme		
Çin, Pt 1	% 25	2,9 Milyar Dolar
Çin, Pt 2	% 25	11,6 Milyar \$
Çin, Pt 3	% 5-25	59,7 Milyar Dolar
Çin, Pt 4A *	% 5-10	25,5 Milyar Dolar
Çin, Pt 4B	% 5-10	Askıya alındı
Çin Oto Tarifeleri	% 5-25	Askıya alındı
Toplam Misilleme		
Toplam	% 4-70	\$ 112,6 Milyar

Kaynak: Lee ve Varas 'ın araştırma çalışmasından elde edilmiştir,2020:8

<https://www.americanactionforum.org/research/the-total-cost-of-tariffs/>

ABD Mart 2018'de çeliğe yüzde 25, alüminyuma ise yüzde 10 oranında tarife artışında uygulama yönünde karar almış ve AB, Kanada, Meksika ve Çin gibi ülkeler Amerikan mallarına yönelik çeşitli tarife artışları ile buna karşılık vermişlerdir. Diğer taraftan ABD Çelik ve Alüminyum tarife artışına 2018 yılının ağustos ayının 10'un da Türkiye'yi de dahil ederek Türkiye'den ithal ettiği alüminyum ve çelik gümrük tarife oranlarını iki katına çıkarmıştır. Türkiye ise bu tarife artışına karşılık olarak Ağustos'un 14'ünde çeşitli ABD'den ithal edilen mallara üzerine tarife artışına gidilmiştir (Şahin, 2019: 105). 14 Ağustos 2018'de ise ABD'den ithal edilecek olan bu ürünlere getirilecek ek vergi yükümlülüğünü %100 artırmış, pirince, poli pvc ürünlerine ve kâğıt/karton ürünlerine %50, elyaf ve sert kabuklu meyvelere %20, yüksek

alkol içeren ürünlere %140, binek otomobillere %120, yaprak tütüne, plastik eşya ve makyaj ürünlerine %60 oranında ek vergi yükümlülüğü getirmiştir (Resmî Gazete, 2018).

Tablo 8. 2017-2018 Yıllarında ABD'nin Türkiye'ye Uyguladığı Ek Gümrük Vergisi Sonucu Alüminyum ve Demir Çeliğin İhracatında Miktar Tutar ve Yüzde Değişimleri

Alüminyum		Değişim	Demir-Çelik		Değişim
2017	2018	%	2017	2018	%
52 Milyon\$	163Milyon\$	%213	1.269milyon\$	839 milyon \$	-%34
16 bin ton	49 bin ton	%206	1.990 bin ton	1.065 bin ton	-%47

Kaynak: Düşündere ve Dünder, 2019, Sayfa :5-11-12

ABD'nin Türkiye'ye 2018 yılında 13 Ağustos'ta iki katına çıkararak demir- çelik de %25'ten %50'ye alüminyum tarifesinde ise %10'dan %20'ye çıkarmıştır. Tablo 8'de 2017 ve 2018 yılları arasında ABD'de tarafından Türkiye'ye uygulamış olduğu ek gümrük tarifesiyle alüminyum ve demir çeliğin tutarı, miktarı ve yüzdelik değişimi verilmiştir. Tabloda Alüminyum için konulan ek tarife oranına karşın artış görülmektedir. Fakat demir ve çelik için getirilen tarife oranındaki artış miktarında 1.990 bin tondan 1.065 bin tona indirerek %47 oranında azalma gerçekleşmektedir. Aynı zamanda İhracat gelirinde 1.269 milyon dolardan 839 milyon dolara düşmüş ve %34 oranında gelirde azalma gerçekleşmiştir. ABD demi- çelik sektörünün ithalatında yaşanan düşüş göstermesiyle 16 Mayıs 2019 tarihinde Türkiye'nin Demir çeliği de %50 oranındaki tarife oranını %25'e düşürmektedir (Düşündere ve Dünder, 2019-5-11-12; Baran, 2019: 41).

Tablo 9. 'da ABD'nin en çok ithalat ve ihracat yapmış olduğu ülkeleri 2017 ile 2018 yılları arasındaki verileri değerlendirilmektedir. Yaşanan ticaret savaşının etkileri ülkeler ve yıllar bazıyla nasıl yansıdığı gözlemlenmektedir.

Tablo 9. ABD'nin 2017 – 2018 Yıllarına İlişkin İthalat ve İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi

ABD'NİN EN ÇOK İHRACAT GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÜLKELER						ABD'NİN EN ÇOK İTHALAT GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÜLKELER					
ÜLKELER		2017	2018	Değişim (%)	Pay (%)	ÜLKELER		2017	2018	Değişim (%)	Pay (%)
1	Kanada	282.265.135	298.719.020	5,8	18	1	Çin	526.058.825	562.851.621	7	21,5
2	Meksika	243.314.439	265.010.357	8,9	15,9	2	Meksika	317.215.668	349.638.424	10,2	13,4
3	Çin	129.893.587	120.341.426	-7,4	7,2	3	Kanada	306.465.102	325.801.804	6,3	12,5
4	Japonya	67.605.077	74.966.716	10,9	4,5	4	Japonya	139.797.090	146.073.618	4,5	5,6
5	İngiltere	56.257.923	66.228.172	17,7	4	5	Almanya	120.004.359	128.407.929	7	4,9
6	Almanya	53.896.753	57.653.808	7	3,5	6	G. Kore	73.451.637	76.234.687	3,8	2,9
7	G. Kore	48.326.409	56.344.306	16,6	3,4	7	İngiltere	54.076.078	61.881.884	14,4	2,4
8	Hollanda	41.510.333	49.390.541	19	3	8	İrlanda	49.024.927	57.694.072	17,7	2,2
9	Brezilya	37.221.566	39.494.177	6,1	2,4	9	Hindistan	50.573.133	56.504.761	11,7	2,2
10	Hong Kong	39.939.130	37.459.620	-6,2	2,3	10	İtalya	51.359.934	56.250.218	9,5	2,2
28	Türkiye	9.741.492	10.194.019	4,6	0,6	29	Türkiye	9.905.389	10.902.430	10,1	0,4
TOPLAM		1.546.272.961	1.664.055.581	7,6	100	TOPLAM		2.408.475.702	2.614.273.313	8,5	100

Kaynak: Kocaeli Ticaret Odası - Türkiye-ABD Dış Ticaret Raporu, 2019, Sayfa: 11-13

ABD'nin 2017 ve 2018 yılları arasında ithalat ve ihracat gerçekleştirdiği veriler yukarıdaki tabloda yer almaktadır. ABD'nin ihracat gerçekleştirdiği ülkeler arasında birinci sıraya %18 pay ile sahip olan Kanada 2017 yılında 282,265 milyar dolar gerçekleşirken 2018 yılında ise bu oran 298,719 milyar dolar gerçekleşmektedir. İkinci sırada yer alan Meksika ise %15,9 oranın da paya sahip ve 2017 yılında 243,314 milyar dolar gerçekleşirken 2018 yılında bu tutar 265,010 milyar dolardır. Üçüncü sırada yer alan Çin %7,2 oranında bir paya sahip ve 2017 yılında 129,893 milyar dolar gerçekleşen tutar 2018 yılında 120,341 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir. ABD'nin ithalat gerçekleştirdiği ülkeler arasında ise ilk sıra %21,5 ile 2017 yılın da 526,058 milyar dolar tutarında gerçekleşirken 2018 yılında 562,851 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. İkinci sırada ise %13,4 oranını ile Meksika yer almaktadır. 2017 gerçekleşen tutar 317.215 milyar dolar iken 2019 yılında bu tutar 349.638 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir. Kanada ise üçüncü sırada %12,5 oranına sahipken 2017 yılına ait tutar ise 306.465 milyar dolarken 2018 yılında bu tutar 325.801 gerçekleşmektedir. Türkiye de gerçekleşen ithalat pay oranı %0,4 iken 2017 ait tutar 9,905 milyar dolarken 2018 yılında 10.902 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir. ABD'nin aşağıda verilen tablolara göre 2017 ve 2018 yıllarına veriler gösterilmektedir. ABD ihracatını özellikle sermaye ve teknoloji yoğun olduğu mallarda üstündür ve diğer ihraç malları ise Makine, elektrikli cihazlar, mineral yakıtlar, otomotiv, havacılık ve uzay sanayi, tıbbi cihazlar, değerli taşlar ve mücevherat, plastik sanayi gibi ürünler bulunmaktadır (Kocaeli Ticaret Odası Raporu, 2019:10). ABD ihracatta ilk sırasını Kanada almaktadır 2017 ve 2018 yılları arasındaki ihracat değişimi 5,8 oranında gerçekleşmiştir. İkinci sarada olan Meksika da bu oran 8,9 oranında gerçekleşmiştir. ABD'nin ticaret savaşı başlattığı Çin ile bu değişim %-7,4 oranında gerçekleşerek azalma göstermektedir. Yapılan misillemelerin ihracat oranında azalışa neden olmaktadır. Türkiye ise yaptığı ihracatta ise 4,6 oranında bir değişim yaşanmıştır. ABD'nin ithalatında ilk sırada yer alan sektörler; otomobiller, mineral yakıtlar, telefonlar, bilgisayarlar, ilaçlar, oto yedek parçaları, serum ve aşılarda, elektronik eşya, kamyon/kamyonlar ve mobilyalardır (Kocaeli Ticaret Odası Raporu, 2019: 12). İthalatta İlk sırayı Çin almıştır değişim oranı ise %7 oranında gerçekleşmiştir. İkinci sırada Meksika %10,2 oranında bir değişim gösterirken Üçüncü sırada yer alan Kanada %6,3 lük bir değişim gerçekleşmiştir. Türkiye de ise %10,1 oranında gerçekleşmiştir. Toplam değişiminde ise ihracatında %7,6 oranında değişirken toplam ithalatında ise bu değişim %8,5 oranında değiştiği görülmektedir.

Kanada'nın ABD'ye olan çelik ihracatı, ABD'nin çelik ithalatına getirmiş olduğu Kanada'nın %25 vergi oranından önceki iki yıl önemli artış göstermiştir. Bu iki yılda ise ham

ve yarı mamul şeklindeki demir çelik ürünlerinde de yüksek bir hacim ve aynı zamanda yüksek fiyatlar gözlemlenmektedir. Bu tarifelerin açıklanmasından sonra, Kanada'nın ABD'ye yapacağı çelik ihracatı, Şubat 2018 tarihinden (duyurudan önceki ay) Mayıs 2018 tarihine (uygulamadan önceki son ay)%22,6 artış eğilimi göstermektedir. Aynı zamanda, Mart-Mayıs 2018 tarihleri arasında bu ihracatın aylık ortalama değeri tarifelerin uygulanmasından önceki sene olan 2017 yılında gözlemlenmiş olan aylık ortalama %30,3 daha fazla yüksektir. ABD'ye çelik ürünlerine yönelik ihracatı, ABD'nin tarifeleri uygulamasının hemen sonra Haziran 2018 tarihinde %37,8 oranında önemli ölçüde azalmaktadır. Temmuz ayında ise kısmen de olsa (+%14,5) oranıyla toparladı. Tarifenin uygulandığı dönemin geri kalanında aylık olarak ihracattaki hareketlikler değişiklik gösterirken, Mayıs 2019 tarihinde ihracat değeri hemen hemen 10 yılın en düşük düzeyinde olması net bir düşüş etkisi olmaktadır. Bu tarifeler Haziran 2018 tarihinde uygulanmaya başlamasından sonra, Kanada'nın ABD'ye olan Alüminyum ürünlerine yönelik ihracatı, çelik ürünleri için yaptığı ihracata göre daha kademeli şekilde azalma göstermiştir. 2018 yılının kasım ayında yaşanacak bir toparlanmadan önce tarifenin uygulanmasın itibaren ilk beş ayında alüminyum ihracatın düşüş gerçekleşmiştir. Tarife uygulandığı dönemdeki aylık ihracatın ortalama olarak değeri 2017 yılı ortalamasının%18,6 altında gerçekleşmiştir. Kanada'da ABD'nin çelik ve alüminyum için yapmış olduğu tarife artışına karşılık alüminyum ve diğer çeşitli ürüne yönelik tarife ile açıklama yaparak karşılık yanıt vermiştir. Bu açıklamadan sonra Kanada'nın ABD'den çelik ürünleri ithalatı %31,3 oranında artarak bu ithalatın değerinin 2018 Haziran ayında kaydedilen en noktaya getirmiştir (Statistics Canada, 2019:1).

İhracatta 2017 yılında kaydedilmiş olan büyüme hızındaki yavaşlamayla 2018 yılında da bu yavaşlama devam etmiştir. İç talepte yaşanan daralmaya rağmen dış talebin canlılığını koruması, özellikle de yılın üçüncü çeyreğinde kurlardaki hızlı artış ve Türk lirasının değer kaybediyor olması ihracat artışını desteklemektedir. Küresel ticarete ise ABD'nin başlatmış olduğu Çini İçine aldığı korumacılık önlemlerini uygulamaya başlaması ile ihracat açısından olumsuz gelişme olarak meydana gelirken üretimi ve ihracatı artırmak üzere uygulamaya konulan teşvikler ise olumlu etki yapmıştır. Yıl sonunda ise ihracat bir önceki seneye göre %7,0 oranında artış göstermiştir (Aydın vd., 2018: 153).

2018 yılı itibariyle ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasının başlamış olması ve ekonomide dengelenme sürecine girilmesi ile iç talep de gerçekleşen küçülme, ithalat artısında bir sınırlama getirmiştir. 2017 yılında yüksek oranda artmış olan altın ithalatı 2018 yılında yavaşlıyor olmasına ve ithalatta yaşanan daralmada etkili olmaktadır. 2017 yılında yüksek bir

artış gösteren ithalat 2018 yılı itibari ile %4,6 oranında bir düşüş göstermiştir (Aydın vd., 2018: 154).

2017 yılı 2018 yılı arasındaki ABD'nin İthalat ve ihracat dengesinin değerlendirmesi tablo 10'da gösterilmekte 2018 yılında başlayan bu savaşın etkisini görebilmek üzere 2017 yılında verileri ile değerlendirmek tarifelerin etkisini hangi yönde yansıttığını ortaya koyacaktır. 2017'den 2018 yılında ülkelerin değişimde 2018 yılında yeni konulması sebebi ile değişim çok fazla görülmemektedir. Ticari ilişkilerinin yoğun olduğu Kanada, Meksika ve Çin tarifelerin etkisi, Çin de daha yoğun hissedilmekte daha önce başlıyor olması değişimin eksi yönde değişmesine neden olmaktadır. Bu dönemde karşılıklı misillemeleri yaşanması bu denge değişimine neden olduğu görülmektedir.

Tablo 10'da ABD'nin 2018 ile 2019 yılları arasında ticari ilişkilerinin yoğun olduğu ülkelerin ithalat ihracatındaki payı yüzdesel değişimi değerlendirilmektedir. 2018 yılı itibari ile gerçekleşen gümrük tarifelerindeki artış ithalat ihracat rakamlarını hangi yönde etkilediği incelenmektedir.

Tablo 10. ABD'nin 2018 – 2019 Yıllarına İlişkin İthalat ve İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi

ABD'NİN EN ÇOK İHRACAT GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÜLKELER						ABD'NİN EN ÇOK İTHALAT GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÜLKELER					
ÜLKELER	2018 (Ocak- Eylül)	2019 (Ocak- Eylül)	Değişim (%)	Pay (%)		ÜLKELER	2018 (Ocak- Eylül)	2019 (Ocak- Eylül)	Değişim (%)	Pay (%)	
1	Kanada	225.380.481	221.151.772	-1,9	18,0	1	Çin	411.364.027	357.349.348	-13,1	18,5
2	Meksika	197.873.385	194.104.229	-1,9	15,8	2	Meksika	260.200.222	272.638.786	4,8	14,1
3	Çin	93.363.027	78.761.988	-15,6	6,4	3	Kanada	246.551.867	244.190.806	-1,0	12,7
4	Japonya	54.793.083	55.412.147	1,1	4,5	4	Japonya	107.333.853	111.634.576	4,0	5,8
5	İngiltere	49.276.356	51.152.348	3,8	4,2	5	Almanya	95.643.338	97.879.757	2,3	5,1
6	Almanya	43.483.251	45.269.493	4,1	3,7	6	G. Kore	55.653.008	59.988.730	7,8	3,1
7	G. Kore	41.046.995	42.143.208	2,7	3,4	7	Vietnam	37.897.804	50.966.586	34,5	2,6
8	Hollanda	36.171.685	37.745.665	4,4	3,1	8	İngiltere	44.892.591	47.577.557	6,0	2,5
9	Brezilya	29.312.311	31.645.690	8,0	2,6	9	İrlanda	42.900.747	45.646.298	6,4	2,4
10	Fransa	27.654.064	28.801.108	4,1	2,3	10	İtalya	41.406.570	44.146.722	6,6	2,3
28	Türkiye	7.638.089	7.706.274	0,9	0,6	29	Türkiye	8.080.333	8.458.446	4,7	0,4
TOPLAM		1.242.245.132	1.229.746.706	-1,0	100	TOPLAM		1.937.831.186	1.930.204.650	-0,4	100

Kaynak: Türkiye ABD Dış Ticaret Raporu,2020, Sayfa :2 (İTKİB Genel Sekreterliği)

ABD'nin en çok ihracat yapmış olduğu ülke Kanada %18'lik pay ile birinci sırada yer almakta 2018 yılı ilk üççeyreğinde 225,380 milyar dolar ile 2019 yılı ilk üççeyreğinde ise 221,151 milyar dolarlık gerçekleşmiş ve azalış göstermektedir. İkinci sırada ise %15,8'lik pay ile 2018 ilk üççeyreğinde 197,873 milyar dolar 2019 ilk üççeyreğinde ise 194,104 milyar dolar ihracat yapılmakta ve bu ülkede de azalış göstermektedir. Üçüncü sırada %6,4 oranı yer Alan Çin 2018 ilk üççeyreğinde 93,363 milyar dolar ve 2019 ilk üççeyreğinde ise 78,761 milyar dolar ihracat gerçekleşmekte ve Çin de de azalma göstermektedir. Türkiye ise ABD'nin ihracat yaptığı %0,6 oranında 2018 ilk üççeyreğinde 7.638.089 ve 2019 ilk üççeyreğinde ise bu miktar 7,706 dolarlık tutar ile 28. Sırada yer almaktadır. ABD'nin İthalatında ilk sırayı %18,5 pay ile Çin almaktadır. 2018 ilk üççeyreğinde 411,364 2019 ilk üççeyreğinde ise 357,349 milyar dolar yapılmaktadır ikinci sırada yer alan Meksika %14,1 oranında paya sahip ve 2018 ilk üççeyreğinde ithalat miktarı 260,200 milyar dolar iken 2019 ilk üççeyreğinde ise bu tutar 272,638 milyar dolar şeklinde gerçekleşmektedir. Kanada ise %14. Pay ile üçüncü sıradadır. 2018 ilk üççeyreğinde ithalat tutarı 246,551 iken 2019 ilk üççeyreğinde ise bu tutar 240,190 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. ABD'nin Türkiye ile gerçekleştirdiği ithalat %0,4 ile 29. sırada yer alır. 2018 ilk üççeyreğinde 8,080 milyar dolar tutarken 2019 ilk üççeyreğinde 8,458 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir.

ABD'nin 2018 ve 2019 yılları arasında ticaret verilerindeki değişim tabloda verilmektedir. İhracatında ilk sırada yer alan Kanada ile %-1,9 oranında bir azalış gerçekleşmektedir bir önceki yıl artış gösteren ihracat oranı bu iki yıl arasında azalma göstermektedir. İkinci Sırada yer alan Meksika'da da %-1,9 oranında azalış görünmektedir Yine Meksika'da da geçen yıl artış gözlenirken bu yıl azalış gözlenmektedir. Üçüncü sıra da yer alan Çin de ise %-15,6 oranında geçen yıla göre azalışı artmaktadır. Türkiye'de ise bu değişim oranı %0,9 oranında gerçekleşmiş ve bir yıl önce orana göre azalma göstermektedir. İthalatta yaşanan değişimler ise ilk sırada yer Alan Çin %-13,1 oranında azalmaktadır. İkinci sırada yer alan Meksika'da da bu oran 4,8 oranında gerçekleşse de bir önceki yıla göre azalış göstermektedir. Üçüncü sırada yer alan Kanada da %-1,0 oranında azalış göstermektedir. Türkiye de ise değişim %4,7 oranındadır. 2017 ve 2018'larındaki değişim 2018 ve 2019 yıllarında azalma göstermiştir. Bunu sebebi ise 2018 yılında ABD ve Çin arasında başlayan ticaret savaşının yaşanması ve diğer ABD ile ilişkili olan ülkelere de sıçramasıyla ithalat ihracat dengelerinde değişim yaşanmıştır. Bu değişim 2018 ve 2019 yılları arasında kendisini belirgin şekilde göstermiştir.

Çin'in toplam olarak ihracatının %19 oranında ABD'ye gitmektedir. Fakat ABD'nin sadece %8,3 oranı Çin'e gitmektedir (Kapustina vd., 2020: 5). Öncelikle, 2018 yılında Çin'den ABD'ye ithalatın tarifelere rağmen yüzde 6,8 arttığını ve ABD'nin Çin'e ihracatının yüzde 7,5 düştüğünü fark etmeliyiz. Bu, ABD'nin Çin ile ticaret açığının 2018'de büyümeye devam ettiği anlamına geliyor. Aslında ABD'nin Çin ile ticaret açığı 419.527 milyon ABD doları ile tarihteki en yüksek seviyeye ulaşıyor, bu ABD toplam ticaret açığının neredeyse yarısını (%47,9) temsil ediyor. Bu arada, AB'nin Çin'den ithalatı ve ihracatı artmaya devam ediyor. 2017'den 2018'e AB'nin Çin'den ithalatı yüzde 5 artarken, AB'nin Çin'e ihracatı yüzde 6,2 artmıştır (Goulard, 2020: 61).

Tarifelerin uygulanmasının ardından ithalatta yaşanan düşüşler oldukça büyük olmuştur. Tarife konulduktan sonra ithalat değerlerinin yüzde 25 ila 30 oranında düştüğünü görüyoruz. Bu düşüş, etkilenmemiş sektörlerin ve ülkelerin ithalatının aynı dönemde yaklaşık yüzde 10 arttığı ve bu artışın kısmen, tarife değişikliklerine cevaben etkilenen ülkelere etkilenmeyen ülkelere ve ürünlere yönelik bir miktar ithalat ikamesini yansıtabileceği düşünüldüğünde özellikle çarpıcıdır. Bu sonuçlar, tarifelerin uygulanmasının etkilenen ülkeler ve sektörler için ithalat miktarı üzerinde çok büyük nispi etkilere sahip olduğunu göstermektedir (Amiti vd., 2019: 7).

ABD'nin uygulamış olduğu tarifelerin artışından bir yandan ABD'li tüketiciler diğer taraftan Çin üreticilerinin olumsuz anlamda etkilendiğini belirtilmektedir. Aynı zamanda burada oluşan yükün büyük bir kısmını ABD'li tüketiciler ya da firmalar değil, Çin ihracatçıların üzerine düştüğü ifade edilmektedir. Analizlere neticesinde tarifelerde %25'lik bir artış ABD'de tüketicilerin fiyatlarında %4,5 oranında bir artış gösterirken, Çin firmalarında üretici fiyatlarında ise ortalama olarak %20,5 oranında bir fiyat artışı gözlemlenmektedir. 1 Eylül'e kadar uygulanmış olan tarifelerin kapsamına bakıldığı zaman görülen Çin mallarına uygulanmış olan ithalat vergileri esnekliği yüksek olan mallara uygulanmıştır. Bu nedenle de tarifelerin oluşturduğu yükün büyük bir bölümü Çin'in ihracatçılarına aktarılmaktadır. ABD'nin Çin için uygulamış olduğu tarifeler ve bu tarifeler yüzünden etkilenen malların ABD'ye olan ihracatını yaklaşık olarak %37 oranında azaltmıştır. Bu durum ise ABD ve Çin arasındaki oluşan ticaret açığının %17 oranında düşmüş olduğu anlamına gelmektedir (Çetinkaya, 2019: 18).

Yapılan çalışmada 2018 yılı ticaret savaşı ABD ekonomisinin üzerinde yarattığı etki analiz edilmiş ve ABD'nin tarifeler ile hedef almış olduğu ülkelere ithalatının %31,5 oranında

azaldığı görülürken ABD'nin bu hedef aldığı ülkelere ihracatının %11 oranında azalmış olduğu tespit edilmiştir. ABD tarifelerinin çeşitli düzeylerde ithalat fiyatları üzerine yansıdığını belirtilerek daha yüksek ithalat maliyetleri sebebiyle yıllık tüketici ile üretici zararı 68,8 milyar dolar (ABD GSYH'sinin %0,37'si) olarak tahmin edilmiştir. (Çetinkaya, 2029: 19).

Tarifelerin kaldırılmasının sonra gelen ilk ay Haziran 2019 tarihinde ABD'ye Çelik ürünleri ihracatı %15,8 artmıştır. Bu bazik ve yarı mamul olan demir çelik ürünlerine yönelik ihracat hacimleri %20,3 lük artış ile aynı zamana denk gelmektedir bu da 10 yılın en büyük artışını göstermektedir. Genel manada Kanada'nın ABD'ye alüminyum ürünlerine yönelik ihracatta ABD tarifelerinin uygulamasından sonra yarıdan fazla düşmüştür. Mayıs 2019 tarihinde 10 yıldan fazla süredir en düşük düzeyde bulunmaktadır Ayrıca işlenmemiş olan alüminyum ve alüminyum alaşımlarının ihracatı ait hacim ve fiyatlarda da düşüş yaşanmıştır. Tarifeler kaldırıldıktan sonraki ilk ay Haziran 2019 tarihinde alüminyum ürünleri ABD'ye olan ihracatı %47,2 artmaktadır. Aynı zamanda işlenmemiş alüminyum ve alüminyum alaşımlarının ihracat hacmi ise %35,3 oranında artış göstererek 10 yılın en yüksek artışını kaydetmiştir. Kanada misilleme yaptıkları vergileri toplamaya başladıktan sonra, ABD'nin çelik ürünlerinin ithalatı 2018 Temmuz ayında (%-38,3) ve 2018 Ağustos ayında ise (%-10,8) kesin bir düşüş göstermektedir. ABD'nin çelik ürünleri için yapmış olduğu ithalatta bu dönemden sonra dalgalanmalar daha bir şekilde görülmektedir. Ancak 2018 ağustostan 2019 Mayıs'a %6,2 daha düşmüştür. Genel olarak Temmuz 2018 tarihinden Mayıs 2019 tarihine kadarki zamanda ithal edilen ABD çelik ürünlerinin değerinde aylık ortalaması 2017 yılının aylık ortalamasından %30,5 daha düşük göstermektedir. Bunun yanında temel olan ve yarı mamul demir-çelik ürünleri için aylık ortalama fiyatı bu dönem itibariyle 2017 yılına göre %22,0 artış göstermiştir. ABD'den yapılmış olan ithalat, tarifelerin kaldırılmasıyla birlikte 2019 Haziran ayı itibariyle +%3,4 oranında toparlanmaktadır (Statistics Canada, 2019).

ABD ile Meksika arasında yapılan karşılıklı misillemeler sonuç itibariyle dış ticaretini etkilememesi şaşırtıcı bir hal olarak görülmemektedir. ABD'nin Meksika'dan yapmış olduğu ithalat %57 oranında azaldığı diğer yapılan kaynaklardan ise ithalatının arttığı fakat ABD'nin toplam ithalatını %2,8 oranında ise bir azalmaya yol açmıştır. Bunun durumun en önemli nedeni ise ABD ile Meksika'nın uzun yıllar boyu aralarında oluşan değer zincirleri sebebi ile Meksika ekonomisinin ABD' den ithal etmiş olduğu girdilere fazla bağımlı olması ve ABD ithalatının azaltılması sonucunda ABD'nin Meksika'ya yapmış olduğu ihracattan olumsuz bir şekilde etkileniyor olması yer almaktadır (Karayel, 2019: 434)

Bütün bu rakamlar ve aynı zamanda beklentiler bünyesinde Türkiye'nin 2018 yılı ekonomik için performansının zayıflamış olduğu ve 2018 yılının üçüncü çeyreği itibariyle olumsuz bir durum gösterdiği ve 2019 yılında küresel ekonomideki öngörölmüş olan durgunluğun ve gümrük tarifelerinde olan muhtemel artışlar mevcuttur. Bu durumlar Türkiye ekonomisini dış ticaret değerlerini, FED'in faiz artırımını ise finansman ve fiyatlar aracılığıyla negatif bir şekilde etkileyeceği gözlemlenmektedir (TÜRMOB, 2018: 11) 2019 yılında da tarife artışlarının devam edip daha sonra geriye alınması ekonomiyi olumsuz şekilde etkilediği görölmektedir.

Tablo 11'de Türkiye'ye ait 2017 ile 2018 yılları arasında ten çok ticari ilişkilerde bulunduğu ölkeler ve bu ölkelerin ithalat ve ihracat tutarlarını Türkiye'nin ithalat ihracat içerisindeki payını ve yüzdesel değişimi incelenmiştir. Türkiye'nin ithalat yaptığı ölkeler arasında ilk sırada %10'luk pay ile Rusya yer almaktadır. 2017 yılında 19,514,093,954 milyar dolarken 2018 yılında 22,3006,474,659 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. İkinci sırada %9,3 pay ile Çin yer almaktadır. 2017 yılında 23,370,619,564 milyar dolar tutarında gerçekleşirken 2018 yılında 20,719,069,509 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir. Almanya ise %9,1 pay ile üçüncü sırada yer almaktadır. 2017 yılında 21,301,869,301 tutarında gerçekleşmekteyken 2018 yılında bu tutar 20,407,162,327 milyar dolardır. Türkiye'nin ABD ile yaptığı ithalat 4. Sırada yer almakta ve %5,6 pay oranı ile 2017 yılındaki tutarı 12,131,092,869 milyar dolar iken 2018 yılında 12,433,170,116 milyar dolar şeklinde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin İhracat yaptığı ölkeler birinci sıra yer alan %9,6 pay ile Almanya yer almaktadır. 2017 yılında 15.118.909.842milyar dolar ile tutarın ihracat yapılırken 2018 yılında 16.144.214.824 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. İngiltere %6,6 pay ile ikinci sırada yer alırken 2017 yılındaki ihracat tutarı 9.603.188.772 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir.2018 yılında ise 11.113.290.661 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Üçüncü sırada İtalya %5,7 pay ile yer alırken 2017 yılında 9.566.345.511 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir. 2018 yılında ise 9.566.345.511 tutarında gerçekleşmiştir. Türkiye'nin ABD ile yaptığı ihracat ta ise ABD beşinci sırada %4,9 pay ile yer alırken 2017 yılında 8.654.267.932 milyar dolar tutar şeklinde gerçekleşirken 2018 yılında 8.306.431.127 tutarında gerçekleşmektedir.

Tablo 11. Türkiye'nin 2017- 2018 Yıllarına Ait İthalat – İhracat Verilerinin Değerlendirilmesi

TÜRKİYE'NİN EN FAZLA İTHALAT YAPTIĞI ÜLKELER						TÜRKİYE'DEN EN FAZLA İHRACAT* YAPILAN ÜLKELER					
ÜLKELER	2017	2018	Değişim (%)	Pay (%)		ÜLKELER	2017	2018	Değişim (%)	Pay (%)	
1	Rusya	19.514.093.954	22.306.474.659	14,3	10,0	1	Almanya	15.118.909.842	16.144.214.824	6,8	9,6
2	Çin	23.370.619.564	20.719.069.509	-11,3	9,3	2	İngiltere	9.603.188.772	11.113.290.661	15,7	6,6
3	Almanya	21.301.869.301	20.407.162.327	-4,2	9,1	3	İtalya	8.473.470.854	9.566.345.511	12,9	5,7
4	A.B.D.	12.131.092.869	12.433.170.116	2,5	5,6	4	Irak	9.054.612.317	8.350.701.989	-7,8	5,0
5	İtalya	11.360.628.070	10.200.114.076	-10,2	4,6	5	A.B.D.	8.654.267.932	8.306.431.127	-4,0	4,9
6	Hindistan	6.216.638.566	7.535.658.117	21,2	3,4	6	İspanya	6.302.134.822	7.710.439.527	22,3	4,6
7	Fransa	8.121.943.313	7.486.743.899	-7,8	3,4	7	Fransa	6.584.199.173	7.289.429.714	10,7	4,3
8	İngiltere	6.600.507.828	7.471.450.273	13,2	3,3	8	Hollanda	3.864.485.686	4.778.109.030	23,6	2,8
9	İran	7.492.104.018	6.931.256.776	-7,5	3,1	9	Belçika	3.151.422.142	3.952.510.017	25,4	2,4
10	Güney K.	6.608.873.746	6.342.913.519	-4,0	2,8	10	İsrail	3.407.436.059	3.900.317.476	14,5	2,3
	Türkiye	233.799.651.234	223.039.038.051	-4,6	100		Türkiye	156.992.940.414	168.023.390.683	7,0	100
Birim: ABD \$											

Kaynak: İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği, 2019-2020:2

Türkiye'nin ithalatında ilk sırayı yer alan Rusya almakta ve 2017 ve 2018 yılları arasındaki değişim %14,3 oranındadır. İkinci sırayı yer alan Çin'de ise bu değişim % -11,3 oranında gerçekleşmektedir. Üçüncü sırada yer alan Almanya ile % -4,2 oranında gerçekleşmektedir. İthalatta dördüncü sırayı yer alan ABD 2018 yılında gerçekleştirdiği ithalat bir önceki yıla göre %2,5 artış ile 12,3 milyar dolar olmuştur. Demir çelik ürünleri, hava taşıtları, uzay araçları, pamuk, turbojetler, yatlar, taşkömürü, dozlandırılmış ilaç, şeker pancarı, şeker, serum, aşı, tıpta, cerrahide, dişçilikte ve veterinerlikte kullanılan alet ve cihazlar, soya fasulyesi, hava taşıtlarının aksam ve parçaları, petrol gazları, kabuklu meyveler, ortopedik cihazlar, altın, binek otomobiller ve otomatik bilgi işlem makineleri ile üniteleri 2017 yılında ABD'den ithal ettiğimiz başlıca ürün gruplarıdır. (Kocaeli Ticaret Odası, 2019:17) İhracattaki değişimlere baktığımızda Almanya %6,8 oranında bir değişim yaşanırken İkinci sırada yer alan İngiltere'de artış göstererek %15,7 oranında artış göstermiş üçüncü sıradaki İtalya ile %12,9 oranında gerçekleşmiş dördüncü sırada yer alan Irak ile % -7,8 oranında azalma gerçekleşmiştir. Beşinci sırada yer alan ABD ile 2018 yılında yapılan ihracatımız bir önceki yıla göre %4 oranında azalış göstererek 8,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizden ABD'ye en çok demir-çelik ürünleri ile otomotiv aksam ve parçaları ihraç edilmektedir. Tekstil ve hazır giyim, tarım ve gıda, makine ve hava taşıtları ile bunların aksam ve parçaları da ABD'ye ihraç ettiğimiz diğer önemli ürün gruplarıdır (Kocaeli Ticaret Odası, 2019: 15).

Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı 20 ülkeye bakıldığında; ABD'nin 5. sırada, Çin'in 15. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı 20 ülkeye bakıldığında ise ABD'nin 4. sırada, Çin'in ise 1. sırada yer aldığı görülmektedir. ABD'nin Türkiye'nin toplam ihracatında %4,6, toplam ithalatında %5,6'lık payı bulunmaktadır. Çin'in ise toplam ihracatta %1,6, toplam ithalatında ise %12,8'lik bir payı vardır (TÜİK, 2018). İki ülke ile ticari ilişkileri yoğun olması nedeni ile ABD ve Çin arasında yaşanan ticaret savaşı Türkiye'yi de sıçraması ile olumsuz yönde etkilemektedir. İthalat ihracat içerisinde dengelerinde değişime yol açar dolayısı ile ekonomide GSYH büyüme oranını da etkilemektedir.

Tabla 12 'de Türkiye'ye ait 2018 ile 2019 yılları arasında çok fazla ticari ilişkilerde bulunduğu ülkeler ve bu ülkelerin ithalat ve ihracat tutarlarını Türkiye'nin ithalat ihracat içerisindeki payını ve yüzdesel değişimi incelenmiştir.

Tabloda 2018-2019 yılına ait yapılan ithalat ve ihracat oranları verilmektedir. Türkiye %11,0 pay ile birinci sırada Rusya yer almakta 2018 yılında 22.306.477.490 milyar dolar iken

2019 yılında 23.116.867.339 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir. İkinci sıra yer alan Almanya'nın Payı %9,2 ve 2018 yılında bu tutar 20.407.264.000 milyar dolar iken 2019 yılında 19.279.082.086 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. Çin ise Üçüncü sırada %9,1 ile yer alırken 2019 yılında 19.127.972.299 milyar dolar ithalat yapılmıştır. Türkiye ABD ile yaptığı ithalat sıralamasında %5,8 pay ile dördüncü sırada yer alırken 2018 yılında 12.433.171.610 milyar dolar tutarında gerçekleşirken 2019 yılında 12.153.835.536 milyar dolar tutarında gerçekleşmektedir. Türkiye'nin ihracat yaptığı ülkelerin başında Almanya %9,2 pay ile gelmektedir 2018 yılındaki ihracat tutarı 16.136.904.904 milyar dolar iken 2019 yılında bu tutar 16.6 milyar dolar şeklinde gerçekleşmektedir. İkinci sıra ise %6,2 lik pay ile İngiltere yer almakta 2018 yılında bu tutar 11,1 milyar dolarken 2019 yılında 11.2 milyar dolar şeklinde yapılmaktadır. Üçüncü sırada Irak %5,7 pay ile yer alır ve 2018 yılındaki ihracat tutarı 8.3 iken 2019 yılındaki bu tutar 10,2 milyar dolar olarak gerçekleşmektedir. İtalya Dördüncü sıra %5,4 pay ile yer alıyor ve 2018 yılındaki 9.5 milyar dolar gerçekleşen tutar 2019 yılında 9,7 milyar dolar ile gerçekleşmiştir. Türkiye ABD ile yaptığı ihracattaki sıralaması %5,0 pay ile beşinci sırada yer almakta ve 2018 ihracat tutarı 8,3 milyar dolar iken 2019 yılı 8.9 milyar dolar şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 12. Türkiye'nin 2018 – 2019 Yıllarına Ait İthalat ve İhracat Yaptığı Ülkeler

TÜRKİYE'NİN EN FAZLA İTHALAT YAPTIĞI ÜLKELER						TÜRKİYE'DEN EN FAZLA İHRACAT YAPILAN ÜLKELER					
ÜLKELER	2018	2019	Değişim (%)	Pay (%)		ÜLKELER	2018	2019	Değişim (%)	Pay (%)	
1	Rusya	22.306.477.490	23.116.867.339	3,6	11,0	1	Almanya	16.136.904.904	16.624.070.079	3,0	9,2
2	Almanya	20.407.264.000	19.279.082.086	-5,5	9,2	2	İngiltere	11.106.981.096	11.281.350.020	1,6	6,2
3	Çin	20.719.046.410	19.127.972.299	-7,7	9,1	3	Irak	8.346.025.862	10.224.285.260	22,5	5,7
4	A.B.D.	12.433.171.610	12.153.835.536	2,2	5,8	4	İtalya	9.560.164.290	9.754.313.046	2,0	5,4
5	İtalya	10.199.821.249	9.349.464.623	-8,3	4,4	5	A.B.D.	8.304.648.518	8.971.873.746	8,0	5,0
6	Irak	4.731.721.859	6.961.662.628	47,1	3,3	6	İspanya	7.708.391.366	8.141.147.209	5,6	4,5
7	Fransa	7.486.916.208	6.787.481.113	-9,3	3,2	7	Fransa	7.287.092.957	7.946.468.806	9,0	4,4
8	Hindistan	7.534.558.003	6.635.225.399	-11,9	3,2	8	Hollanda	4.760.561.641	5.762.607.351	21,0	3,2
9	Güney K.	6.343.173.561	5.776.952.301	-8,9	2,7	9	İsrail	3.894.499.070	4.464.350.702	14,6	2,5
10	İngiltere	7.471.530.303	5.638.293.422	-24,5	2,7	10	Rusya	3.399.662.315	4.153.202.389	22,2	2,3
	Türkiye	223.047.094.482	210.346.889.608	-5,7	100,0		Türkiye	167.920.613.455	180.870.840.951	7,7	100,0

Birim: ABD \$

Kaynak: (İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği, 2019-2020:2).

Türkiye'nin 2018 ve 2019 yılları arasındaki yapılan ithalattaki değişim oranlarında ilk sırayı yer alan Rusya %3,6 ile değişim gösterir. İkinci sıradaki Almanya %-5,5 oranında bir oranında değişim gösterirken, Üçüncü sırada yer alan Çin %-7,7 oranında değişim göstermiştir. Dördüncü sırada yer alan ABD ise %2,2 oranında bir önceki yıl değişim oranına göre azalma göstermektedir. İhracatta İlk sırayı yer alan Almanya'nın değişim oranı %3 iken ikinci sıradaki İngiltere'nin değişim oranı %1,6 oranında gerçekleşmektedir Üçüncü sırada ter alan ırak bir önceki dönem dördüncü sıradayken üçüncü sıraya çıkmıştır değişim oranı ise %2,5'tur. Bir sıra gerileyerek dördüncü sırada yer alan İtalya'nın değişim oranı %2 gerçekleşirken ABD'nin değişim oranı%8 oranında değişim göstermiştir.

3.6. Gümrük Tarifelerindeki Yapılan Değişikler Nedeniyle Yaşanan Ticaret Savaşlarının Ülkeler İtibarıyla Vergi Hasılatına Etkisi

Yakın vadede, yüksek ticaret tarifelerinin ülkedeki ekonomik faaliyet üzerindeki doğrudan etkileri, tarifeleri uygulayan iki ana kanala bağlıdır: GSYH üzerinde olumlu bir etkiye sahip olan harcama geçiş kanalı ve negatif etki ile toplam gelir kanalı. Bir yandan, daha yüksek ithalat tarifeleri, gerçek harcanabilir gelirleri azaltarak hane halkının satın alma gücünü azaltabilir, böylece iç tüketimi ve yatırımı caydırabilir ve GSYH'yi azaltabilir. Öte yandan, ithal mallar için daha yüksek fiyatlar, tüketicileri ve firmaları yurt içinde üretilen mallara geçmeye, iç talebi artırmaya ve ithalatı azaltmaya sevk edebilir. İki kanalın görelî önemi ve dolayısıyla bunların GSYH üzerindeki birleşik etkisi, büyük ölçüde, yerel olarak üretilen mallar ile ithal edilen mallar arasındaki ikame edilebilirlik derecesine bağlıdır. Daha fazla ikame edilebilirlik, tüketimi yerli mallara çevirmenin tüketici için daha az maliyetli olduğu anlamına gelir ve harcamaların kanal değiştirme kanalını daha güçlü hale getirir. Ancak ara mallara uygulanırsa, yüksek tarifeler aynı zamanda yerli üretimin maliyetini artırabilir ve yatırımlarda gecikmeye neden olabilir. Aynı zamanda, misilleme niteliğinde ticaret önlemleri ihracatı azaltabilir ve ticaret anlaşmazlıklarının olumsuz etkisini şiddetlendirebilir.

2018 yılı itibarıyla başlayan tarife oranlarında yaşanan karşılıklı misillemeler ile oluşan ticaret savaşları sonucunda aylık dönemler ve çeyrek dönem şeklinde küresel ticarete, ekonominin büyümesinde ve GSYH'de değişimler meydana gelmiştir. Ticaret savaşları dolayısıyla oluşan bu etkiler belirgin bir şekilde gözlemlenmekte olup, bu savaşın bitmemesi halinde dünya ekonomisinde yaşanan 2008 krizi sonucunda yaşanan ekonomik daralma ve küçülmenin etkisi olasıdır. ABD ve Çin arasında başlayan bu mücadele dış ticaret rakamları

üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. ABD hedef aldığı ürünler imalat sanayi iken Çin hedef aldığı ürünler ise hem imalat sanayi hem de tarım ürünleridir (Şanlı ve Ateş, 2020: 86). İki ülke arasında yaşanan tarife oranlarında yapılan değişikliklerinin zaman içerisindeki değişimi gösterilmiştir. Diğer ülkelere de bunlar Kanada Meksika AB ve Türkiye gibi ülkelere tarife artışı getirilmesiyle karşılıklı misillemeler sonucu ticaret savaşı halini almış ve dış ticaretlerini dolayısıyla ekonomileri ve GSYH'lerini etkilemektedir.

Ticaret savaşlarının ekonomik düzen üzerine de farklı olumsuz etkileri bulunur. Ticari gerginliklerin varlığı küresel değer halkası birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olan ülkelerin ara mallarına yönelik talebi düşürmekte olup bununla beraber küresel olarak ticaret hacmi de azalmaktadır. Dolayısıyla yatırımların düşmesine yol açarak ilerideki verimlilik artışını ve buna bağlı olarak da orta ve uzun vadede büyüme konusundaki beklentilerini sınırlamaktadır (Eriçok, 2020 :42). Kısa vade de ise, yüksek ithalat tarifelerin konulması bir yandan firmaları diğer yandan hane halkı için ithal edilmiş olan malların fiyatlarının artmasına neden olmuş olacaktır. Küresel ticaret savaşı bağlı olarak küresel GSYH'de yaratacağı etki, ithal edilen mal ile yerli mal arasındaki ikame edilebilirliğine, ihracatçıların tarifeler ile karşı karşıya gelmesine ve para politikası tepkisine bağlı olmaktadır (Berthou vd., 2019:1).

Genel itibariyle ticaret savaşları ticaretin saptırılmasından kaynaklı olarak üçüncü ülkelere etkilerini tetiklemiş olacaktır. Bu konuda özellikle Çin, yapacağı ithalatı ABD yerine üçüncü bir ülkeden gelen ithalatlar ile ikame etmeyi amaçlamıştır. Bu ise küresel ticaret üzerindeki etkisi negatif olmasıyla birlikte ekonomiyi olumsuz yönde etkileyecektir. Ticaretin saptırılması aynı zamanda üçüncü ülke üzerindeki etkileri, olumsuz yöndeki etkiyi azaltma konusunda yardımcı olurken, ikili ticaret ilişkisinde yavaşlama ve düşük orandaki büyümeden kaynaklanmış olan zararlı etkileri hafifletici olan etkilerinden daha ağır basmış olacaktır. (Özkaya vd, 2019: 472)

Ülkeler arası tarifeler nedeni ile yaşanan ticaret savaşı ülkelerin ticaret dengelerini, ekonomik büyümesini ve GSYH 'arını etkilemektedir. Ülkelerin karşılıklı yaptıkları misillemeler ülkelerin ithalat ihracat değerlerini etkilerken elde edecekleri vergi hasılatında da değişimler meydana getirmektedir. Ülkenin ekonomide yaşamış olduğu değişimleri en net şekilde yansıtan GSYH 'arıdır. Vergi hasılası ülkenin elde etmiş olduğu gelirlerdir. Ve bu gelirler içerisinde yer alan gümrük vergileri ve gümrük gelirlerinde meydana gelen değişimler ülkelerin vergi hasılatlarında büyüme oranlarında değişime neden olmaktadır. Gümrük tarifeleri karşılıklı misillemeler sonucu yaşanan ticaret savaşları GSYH'yi etkilemektedir.

ABD'nin başlattığı ticaret savaşını ticari ilişkilerde yoğun olduğu ülkeler ile yaşanmış olmakta ver aşağıda ABD ve diğer ülkelerin ticaret savaşı dolayısı ile GSYH etkileri açıklanmaktadır.

Tablo 13'de Trump tarafından getirilen tarifelerin GSYH'ne etkisine yer verilmiştir.

Tablo 13. Trump Yönetiminin Getirdiği Tarifelerin Etkisi

	Toplam	Bölüm 232 - Çelik ve Alüminyum	Kısım 301 - Çin (34, 16, 200'de% 25; 112'de% 7,5)	WTO Anlaşmazlığı - Avrupa Birliği (7.5 \$ 'a kadar% 10 ve% 25)	Güneş Panelleri ve Yıkama Makinaları
Tarife Geliri	79,96 ABD doları	6,39 ABD doları	70,90 ABD doları	1,31 ABD doları	1,36 ABD doları
Uzun vadeli GSYİH	-% 0,23	-% 0,02	-% 0,21	% 0.00	% 0.00
GSYİH (2018 \$)	(58,02 ABD doları)	(4,63 ABD doları)	(51,44 ABD doları)	(0,95 ABD doları)	(0,99 ABD doları)
Ücretler	-% 0.15	-% 0,01	-% 0.13	% 0.00	% 0.00
FTE İşleri	-179.800	-14.400	-159.400	-3.000	-3.100

Kaynak: (York, 2020 :3).

Tax Foundation modeline göre, Trump yönetimi tarafından şimdiye kadar uygulanan tarifeler uzun vadeli GSYH'yi yüzde 0,23 (58,02 milyar dolar) ve ücretleri yüzde 0,15 azaltacak ve 179,800 tam zamanlı eşdeğer işi ortadan kaldıracak. Getirilen tarifeler ekonomide azalma GSYH'ye etkisi azalma yönünde göstermektedir. Tarifelerde yaşanan artışlar ekonomiye ise olumsuz şekilde yansımaktadır (York, 2020:3).

Tablo 14'de ise Trump yönetimin tehdit altında olduğu tarifelerin GSYH'ye olan etkisi ile alakalı bilgilere yer verilmektedir.

Tablo 14. Trump Yönetiminin Tehdit Altındaki Tarifelerin Etkisi

	Kısım 301- Çin - 1., 2. ve 3. aşamaları artırın ve aşama 4a'yı empoze edin	Bölüm 232- Otomobiller	WTO Anlaşmazlığı- Avrupa Birliği	Bölüm 301, Fransa'nın Dijital Hizmetler Vergisi	Toplam Tehdit Altındaki Tarifeler
Tarife Geliri	-	73,13 ABD doları	6,19 ABD doları	2,40 ABD doları	81,71 ABD doları
Uzun Vadeli GSYİH	-	-% 0,21	-% 0,02	-% 0,01	-% 0,24
GSYİH (2018 \$)	-	- 53,16 ABD doları	-4,50 ABD doları	-1,82 ABD doları	-59,40 \$
Ücretler	-	-% 0.15	-% 0,01	% 0.00	-% 0.17
FTE İşleri	-	-164.800	-13.900	-5.600	-184.200

Kaynak: (York, 2020:8).

Tax Foundation modeli, Trump yönetimi bu ek tarifeleri uygularsa, GSYH'nin yüzde 0,24 (59,4 milyar dolar) daha düşeceğini ve bunun sonucunda yüzde 0,17 daha düşük ücret ve 184,200 daha az tam zamanlı eşdeğer işle sonuçlanacağını tahmin ediyor. Eğer tehdit edilen tarifeler uygulanırsa GSYH'yi olumsuz yönde etkileyerek düşürecektir (York, 2020:8).

Tablo 15'te ABD'nin tarifeleri arttırdığı ülkelerin yapmış olduğu tarife artışları ve bunların etkileri ile ilgili bilgiler tabloda yer almaktadır.

Tablo 15. Misilleme Tarifelerinin Etkisi

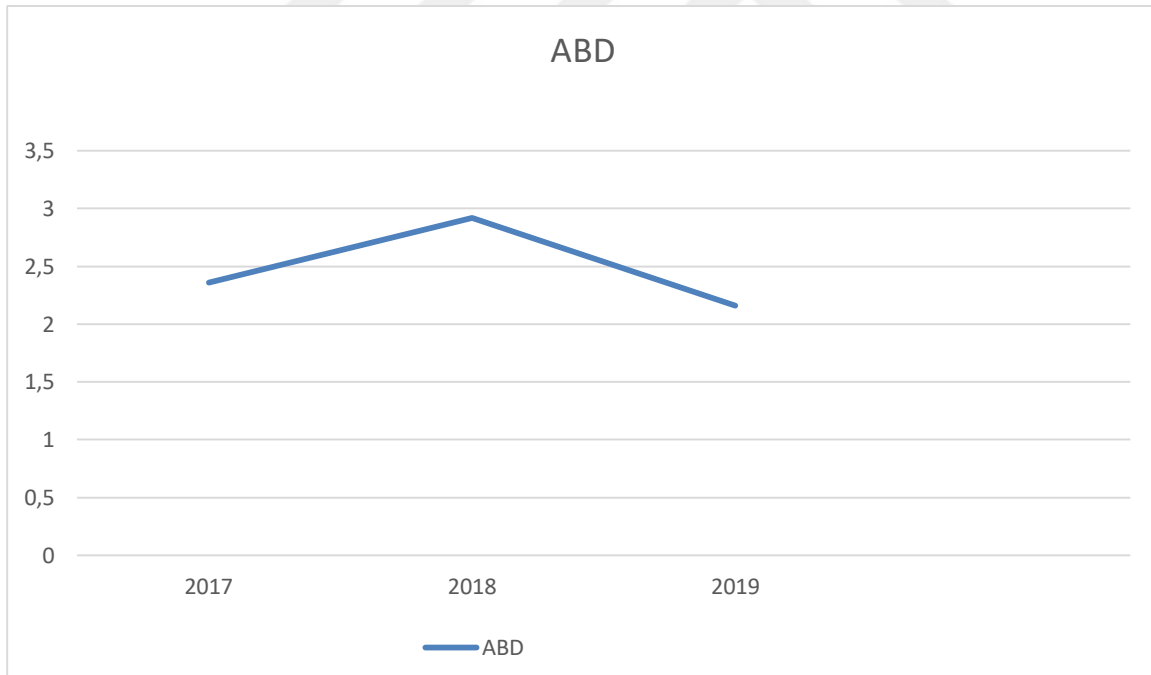
	Bölüm 232 Misilleme	Madde 301 Misilleme	Toplam
Tarife Geliri (Milyarlarca 2018 Dolar)	0 \$	0 \$	0 \$
Uzun vadeli GSYİH	-% 0,01	-% 0,03	-% 0,04
GSYİH (Milyarlarca 2018 Dolar)	-1,1 ABD doları	-8,28 ABD doları	-9,79 ABD doları
Ücretler	% 0.00	-% 0,02	-% 0,02
FTE İşleri	-4.700	-25.700	-30.300

Kaynak: (York, 2020:10).

Tax Foundation modeli, tüm misilleme tarifeleri uygulandığında ABD GSYH'sinin yüzde 0,04 (9,79 milyar dolar) daha düşeceğini ve ek 30,300 tam zamanlı eşdeğer işe mal olacağını tahmin ediyor. Tarifeler uygulanması ile birlikte GSYH da bir düşüş meydana geleceği ifade edilmektedir (York, 2020 :10).

3.6.1. ABD ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Kongre Bütçe Ofisi'nin yeni yayınlanan ekonomik projeksiyonlarında, Ocak 2018'den bu yana Amerika Birleşik Devletleri ve ticaret ortakları tarafından uygulanan yüksek ticaret engelleri- özellikle tarife oranlarındaki artışlar- ABD'nin gayri safi yurt içi reel (yani enflasyona göre düzeltilmiş) seviyesini düşürüyor. Ürün (GSYH) 2020'ye kadar kabaca yüzde 0,3. Tarifeler yurtiçi fiyatları yükseltir, böylece yerli tüketicilerin satın alma gücünü düşürür ve iş yatırımlarının maliyetini arttırır. Tarifeler ayrıca, işletmelerin ticaretin önündeki gelecekteki engellere ilişkin belirsizliğini ve dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri ve yurtdışındaki yatırımla ilişkili risk algılarını artırarak ticari yatırımları da etkiler (Congressional Budget Office, 2019).

Şekil 7. Ticaret Savaşlarının Hasılat Etkisi – ABD

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021 <https://databank.worldbank.org> verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda yer alan grafikte ABD ait yıllar itibariyle GSYH büyüme oranları gösterilmektedir. GSYH yıllar itibariyle değişiklik göstermekte ve bu değişiklik nedenleri

birçok sebeple birlikte tarifelerde meydana gelen artış ve azalışlar ve bunun sonucunda oluşan ticaret savaşları GSYH'deki büyümeyi etkilemektedir. ABD'nin 2018 yılında Çin'e karşı yaptığı tarife artışıyla başlayan ticaret savaşları ithalat ihracat verilerini ve buna bağlı olarak GSYH oranlarını da etkilemiştir. Grafikte 2017 yılı itibariyle 2,4 oranıyla büyüme gösterirken 2018 yılında GSYH büyüme oranı 2,9 oranında büyüme göstermiştir. 2019 yılında ise 2,2 oranında bir büyüme göstererek bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir. 2018 yılında başlayan ticaret savaşı ABD'nin GSYH azalma yönünde bir etki göstermektedir.

ABD ekonomisi korumacı olarak sürdürdüğü ticaret politikaları ve ABD Merkez Bankası'nın (Fed) yaptığı faiz artışlarına rağmen desteklenen finansal koşullar ve bununla birlikte mali genişlemeyle güçlü görünümünü korumaktadır. İşgücü piyasasındaki iyileşmeler, ücretlerde görülen ılımlı artışlar, özel tüketici harcamaları ve yatırım harcamalarındaki artışların devam etmesi ve yüksek oranlarda tüketicilerin güveni büyümeyi olumlu yönde etkileyen etmenler öne çıkan faktörlerdir. 2017 yılın 2,4 oranında gerçekleşen büyüme oranı 2018 ve 2019 yılında 2,9 ve 2,5 olarak beklenmektedir. ABD ekonomisinde görülen işsizlik oranları doğal işsizlik seviyelerinin altına düştüğü görülmektedir. ABD'de görünen güçlü ekonomik büyüme ve buna bağlı işgücü olarak piyasasındaki iyileşme devam ettiği görülmektedir. İstihdam artışı 12 aylık zaman diliminde 200 bin kişiye yaklaşırken, 2018 yılının eylül ayında bu işsizlik oranı %3,7 ile 1969 yılından sonra en düşük seviyesinde bulunmaktadır. Bu vadede Reel ücretlerde görülen artış ılımlı şekilde devam ederken kriz gelmeden önceki seviyelerin altındadır (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018: 6).

2018 yılı başı itibariyle küresel ekonomide ve finansal koşullardaki mevcut olan olumlu görünüme karşın önümüzdeki dönemle ilgili aşağı yönlü riskler bulunmaktadır. ABD'de vergi reformunun uygulamaya başlanacak olması ABD'deki mevcut hisse senetleri piyasasını olumlu beklentileri artırırken, bu reformun bütçe açıklarını artırması durumunda para politikasında bir sıkılaşmanın aynı zamanda ABD hazine ve tahvil oranlarında yaşanacak artışların beklenenden daha hızlı artacağı değerlendirmeler arasındadır. 2018 yılı itibariyle özellikle gelişmiş olan ülkelerin finansal piyasalarında ciddi dalgalanmalar görülmüştür. Bu dalgalanmanın temel nedeni olası ABD enflasyonun yükselme yönünde olması ve buna bağlı olarak da Fed'in faiz artırma sürecini hızlandıracağı beklentisidir. 2008 yılı sonrasında parasal genişleme aracını mümkün olduğunca etkin kullanan Fed bu yol ile tüketimi ve yatırımı teşvik etmek istemektedir. Bunun yanında paranın bolluğu ve maliyetin ise ucuzlaması borsalarda yükselişe tahvillerinde ise düşüşe neden olmuştur. Küresel risk göstergeleri de bu durumda çok düşük

seviyelerde kendini göstermiş ancak 2018 yılı başlarında ilgili sürecin sürdürülebilir olmayacağı kanısına varan finansal karar alıcılar gelişmiş olan borsalarda dalgalanmalara neden olmuştur. Yılın ikinci yarısında ise ABD'nin başlatmış olduğu ticaret savaşları küresel ekonomide var olan belirsizlikleri artırıcı yönde etkilemiştir (Dalkılıç ve Aşkın, 2018: 18-19).

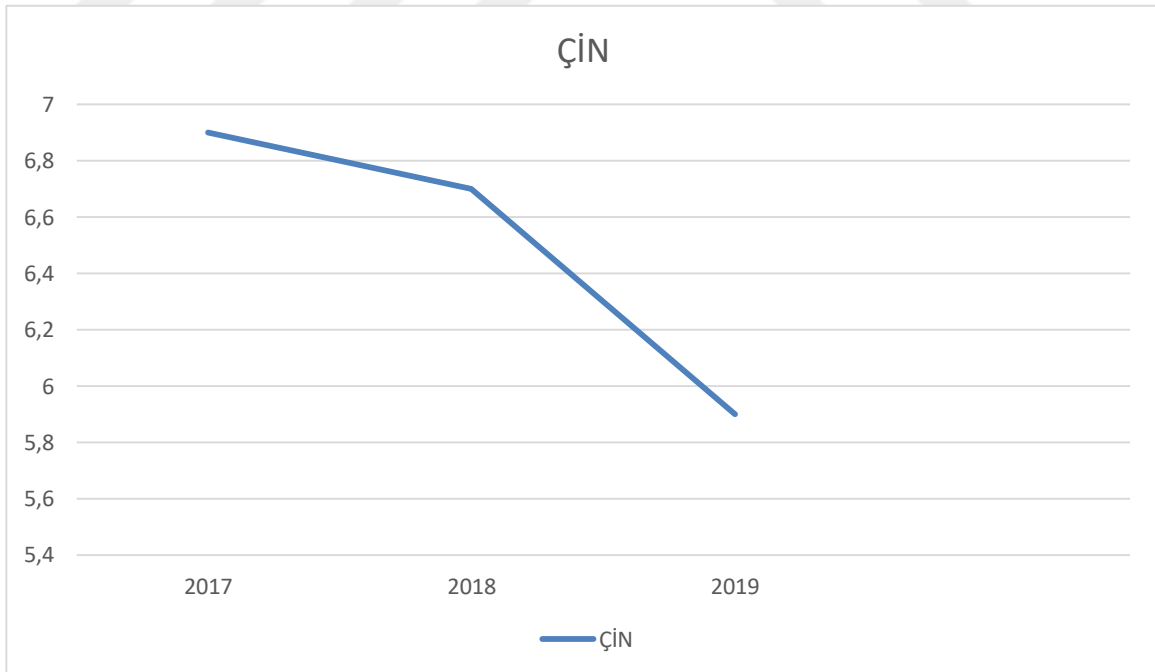
Dalkılıç ve Aşkın'ın çalışma raporunda Önümüzdeki dönem itibariyle küresel enflasyon üzerinde yukarı eğilimli risk faktörleri mevcuttur. Yakın zamanda ABD doları birçok gelişmekte olan ülkelerin para birimi karşısında değer kazanmaktadır. Fed'in bilanço küçültme ve faiz artırma süreci devam ediyorken ABD'nin genişletici maliye politikalarına bağlı olması dolayısıyla artan hazineye borçlanma ihtiyacı, küresel dolar likiditesini azalttığı görülmektedir. Bu koşullarda gelişmekte olan ülkelerin yerel paralarındaki süregelen değer kayıpları ile Ortadoğu'daki jeopolitik gelişmeler sebebiyle petrol fiyatları ve bununla birlikte emtia fiyatlarında oluşacak yükselişler küresel enflasyonu yukarı eğilimli olarak risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra ABD tarafından ara mal ile tüketim mal gruplarına yönelik uygulanan tarife oranlarının artırılması bir yandan ABD diğer yandan tarifelerin yükseltildiği ülkelerde kısa sürede tüketici enflasyonunda hızlanmaya neden olabilecektir. Söz konusu olan enflasyon etkisinin süresi, ticarete sınırlayıcı önlemlerin ürün ve bunun yanında ülkeye göre hangi ölçüde katı bir şekilde uygulanacağı ile direk olarak ilişkilidir. Belirtilen raporda, "ABD ekonomisinin tam istihdamı aştığı" ve "ülkede enflasyonun ani şekilde artmasının finansal piyasalar için risk oluşturduğu" değerlendirmelerin de bulundu. ABD ile Çin arasında ticari gerilim ile artan belirsizlikler, ihracat ve yatırım konuları olumsuz yönde etkileyerek ekonomik büyümede bir baskı yapmaktadır. İşgücü piyasalarında artış yönünde bir seyir izleyen istihdam ve azalan işsizlik ile güçlenmeye devam ettiği görülmektedir.

Ticaret savaşlarından önce 2,36 olarak büyüme gösterirken Ticaret savaşın küresel ticarete yaratmış olduğu negatif etki, aynı zamanda dünya genelinde artmış olan belirsizlikler ve bunun yanında politik çekişmeler sonucunda 2018-2019 yıllarında bir önceki yıla göre büyüme oranında azalmalar meydana gelmiştir. 2020 ve 2021 yılları arasında ise Kuzey Amerika dışında kalmış olan bölgelerde ekonomik büyümenin toparlanmaya başlayacağı ise tahmin edilmektedir. Ancak ABD ile Çin arasında ticari anlaşma yapılmış olsa da 2020 yılının sonu itibariyle belirsizliğin devam ediyor olması muhtemeldir. Aynı zamanda korona virüs salgın hastalığının 2020 yılında negatif etki yapacağı artık kesindir. Salgın sebebi ile küresel ekonomide yaşanacak kayıplar %5 oranında bulacağı beklenmektedir (Şanlı ve Ateş, 2020: 90).

3.6.2. Çin ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Büyük ölçekteki yaptırımlardan ülkelerin zarar görmemesini beklemek elbette ki gerçekçi bir durum değildir. Öyle ki ekonomik büyümesi yüksek ölçekte ihracata dayalı olan Çin ekonomisi, ABD ile yaşanan sürtüşmeden dolayı 2018 yılında yalnızca %6,6 büyüebilmiştir. Bu Çin açısından son 22 yılın en düşük büyüme oranıdır. Yine de şunun önemle belirtilmesi gerekir ki ticaret savaşlarının patlak vermesine ve sektörler üzerinde güçlü bir etki oluşturmalarına rağmen Çin'in ABD'ye yaptığı ihracat 2018 yılında bir önceki yıla göre %11,3 artmıştır. Bunun yanında ABD'den yapılan ithalat ise sadece binde 7'lik bir artış göstermiştir (Aydoğan, 2019: 4).

Çin ve bir dizi Asya ekonomisinin büyüme hızları yakın zamanda açıklanan ticari önlemlerin ardından düşmüştür. 2018 yılında Çin ekonomisi büyüme hızı geçen yıla göre 0,2 puan daralarak %6,6 olmuştur. ABD yüksek tarifelerinin etkisinin bir kısmını telafi eden mali teşviklere rağmen, büyüme hızı %6,6'ya gerileyen Çin ekonomisinin ABD ile yaşanan ticari geriliminin sürmesi ve ihtiyaç duyulan sıkılaştırıcı mali düzenlemenin yasalaşmasının birlikte yaratacağı etkiyle 2019 ve 2020 yıllarında yavaşlayacağı tahmin edilmektedir (Aydın vd., 2018: 9).

Şekil 8. Ticaret Savaşlarının Hasılat Etkisi – ÇİN

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021 <https://databank.worldbank.org> verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

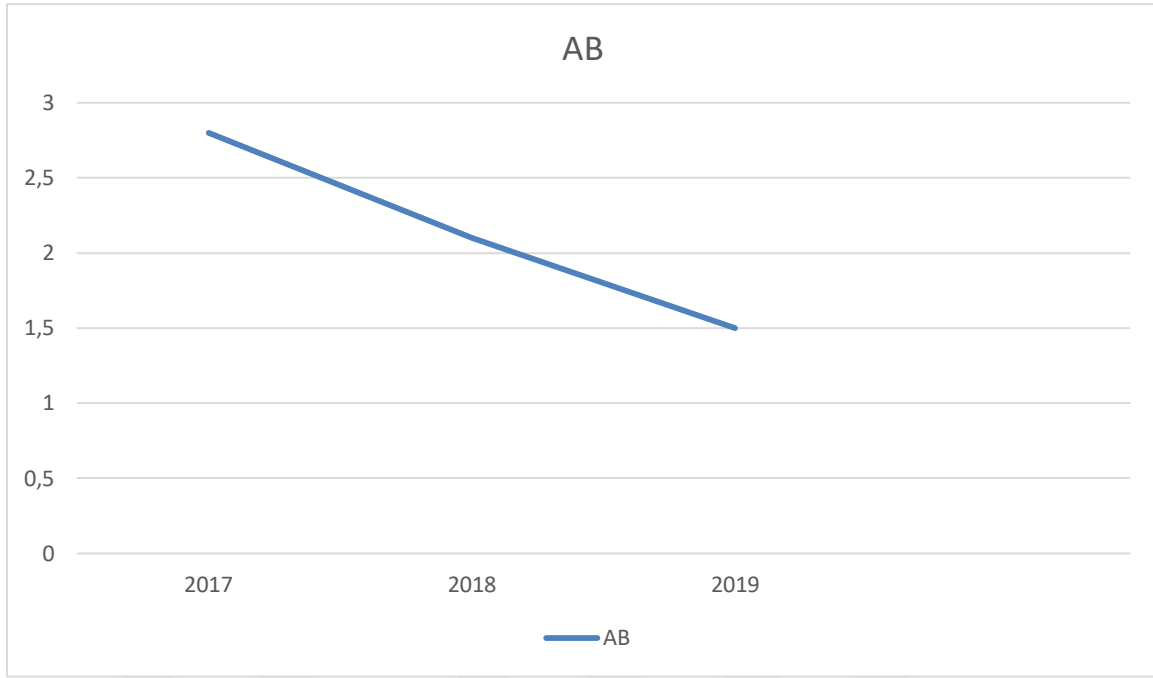
Grafikte Çin'e ait GSYH büyüme oranları gösterilmektedir. Dünya ekonomisinde önemli yere sahip olan Çin 2017 ve 2019 arasındaki GSYH oranındaki iniş ve çıkışlar grafikte gösterilmektedir. ABD'nin en çok açık verdiği ve ekonomide lider olacağı endişesi taşıdığı ve ekonomisini korumak adına Çin'e karşı başlattığı tarife savaşları Çin'in GSYH etkilemektedir. 2017 yılında 6,9 oranında bir GSYH'da büyüme gerçekleşirken 2018 yılında 6,7 oranında bir büyüme göstermekte ve 2019 yılında bu büyüme oranı 5,9 oranıyla bir önceki yıla göre azalma şeklinde göstermektedir. Yıllar itibariyle ekonomideki değişme seyri farklılık göstermesindeki tarifelerde nedeniyle gümrük vergilerindeki artışlar ve bunların ekonomik yansımaları göstermektedir.

Çin ekonomisi 2017 yılında 6,9 oranında büyüme göstererek beklentilerinin üzerinde gerçekleşmiştir. Beklenen üzerinde güçlü bir büyüme performansı göstermesinin itici yönü politika kolaylaştırmaları ile arz yönlü reformlardır. Dış talebin canlanması aynı zamanda emtia ithalatının artmasıyla Çin'in dış ticaret hacmi fark edilir şekilde canlanmıştır. Tüketici fiyat enflasyonu yıl sonuna kadar istikrarlı bir şekilde artış gösterirken hedeflenen fiyatın altında kalmış üretici fiyat enflasyonu ise istikrarlı duruşu ile sanayi karının iyileşmesinde destekte bulunmuştur. 2017 yılındaki düzenleyici ve parasal sıkılaştırmaya rağmen, yaklaşık olarak %260 seviyelerinde olan finansal olmayan sektör borcu GSYH'ye oranlandığında bir önceki senenin aynı dönemine göre artışı gözlemlenmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2018:10). Beklenen hedefe oranla yüksek büyüme kaydeden Çin, iç talepteki zayıflama, ABD ile yaşamış olduğu ticari gerilim ve içinden geçmekte olduğu dönüşüm süreci ile bağlantılı olarak ılımlı bir büyüme politikasına girmiştir. 2017 yılında 6,9'luk bir büyüme gösteren Çin ekonomisinde düzenleyici makroekonomik politikaların git gide kısıtlayıcı olması, yatırımlar, parkende satışlar ve kredi büyümesi gibi ekonomideki iç talep göstergelerinde ivme kaybı gelecek yıllarında büyüme beklentilerini düşürmektedir. Bu risk unsurları arasında ABD ile Çin arasında yaşanan ticari gerilimler politik belirsizlikler ekonomik büyümeyi etkilemektedir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018: 8). Çin ekonomisi 2018 yılının ikinci çeyreği itibariyle geçen senenin aynı dönemine göre %6,7 oranında büyümüştür. ABD ile yapmış olduğu ticaret savaşındaki artışlar ve yüksek borçluluktan kaynaklanmış olan finansal riskleri kontrol altına alma çabasıyla Çin ekonomisi %6,7 büyüme oranı ile 2016 yılından itibaren en düşük büyümeyi gerçekleştirmiştir. Büyüme oranında yavaşlamasında yatırım ve sanayi üretimindeki yaşanan düşüşlerde etkili olmuştur. Ağustos ayı itibariyle enflasyon oranının %2,3 oranında gerçekleşirken üreticilerdeki fiyat artışı ise %4,1 oranında gerçekleşmiştir. Karşılıklı tarifelerin artırıldığı bir yıl olmuştur (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı Bütçe Başkanlığı, 2018:

13). Çin ekonomisi 2019 yılının ikinci çeyreğinde yıllık baz itibariyle %6,2 oranında büyüme göstermiştir. Genel yıl bazında ise 5,9 oranında bir büyüme gerçekleşmiştir. Bu oran Çin’de büyüme oranlarının açıklanmaya başlanmış olduğu 1992 yılından itibaren göstermiş olduğu en düşük büyüme oranıdır. Bu büyüme oranındaki düşüşlerin nedenleri arasında yer alan ABD ile yaşanan tırmanış gösteren ticaret savaşının olumsuz etkisinin hala devam ettiği göstermektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı Bütçe Başkanlığı, 2019: 10). Ticari gerilimlere ve ek olarak, yavaşlayan iç talep Çin’in büyümesini etkilemekte ayrıca Brexit yüksek derecedeki siyasi ve ekonomik belirsizliklerinde eklemiştir (Phillips, 2019: 141). Büyüme oranındaki düşüşe neden olan etmenler arasında hızlanan kredi büyümesi, Yuan’ın aşırı değerlenmesi ve köpüklü konut piyasası yer alarak dünyanın en büyük ikinci ekonomisindeki yavaşlamaya katkıda bulundu (Nesrakonk, 2021:1). Çin ekonomisinde 2019 yılının dördüncü çeyreğinde yaşanan büyüme oranı 2018 yılının aynı dönemine göre %6 ile beklenen oranların altında büyüme seyretmiştir. 2018 yılının ikinci çeyreğinden sonra ivme kaybetmiş olan ekonomi son 30 yılın kaydettiği en zayıf büyümeyi sergilemiştir. Bu zayıf büyümede ticaret savaşlarının ihracat üzerinde yapmış olduğu olumsuz etki ile iç talebin zayıf olan seyrine devam ediyor olması temel etkenlerdir (Kurtoğlu,2019:11)

3.6.3. AB ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Grafikte AB’nin yıllar itibariyle GSYH değişimi gösterilmektedir. 2017 yılında 2,7 oranında bir büyüme gösteren AB 2018 yılında 2,1 oranında gerçekleşmiş ve 2019 yılında bir önceki yıla göre azalma göstererek ise 1,5 GSYH oranında gerçekleşmiştir. AB yıllar itibariyle GSYH büyümesindeki azalma gösteren seyrini ABD yapmış olduğu tarife artışları ile AB’yi de karşısına almış ve aralarında ticaret savaşı yaşanmış olması etkilemektedir.

Şekil 9. Ticaret Savaşlarının Hasılat Etkisi – AB Ülkeleri

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021 <https://databank.worldbank.org> verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

2017 yılında AB ekonomisi, beklentilerinde üstünde bir performans sergilemiştir. Özel tüketimin yüksek seyrediyor oluşu, küresel ekonomideki büyüme göstermesi ve azalan işsizlik oranlarının ekonomik büyümede kendini gösteren faktörler arasında yer almaktadır. Uygun finansman durumları ile azalan belirsizlik sebebiyle iyileşmiş olan güvenli ekonomik ortamında yatırımlarda artmaya başlamıştır. Bütün bağlı devletler ekonomideki büyümeyi kaydetmekte olup bununla beraber işgücündeki piyasaları da geliştiriyor. Son beş yıldır meydana gelen ılımlı büyüme sonrasında AB büyümesinde yükseliş görülmektedir. İstihdamın artışı aynı zamanda kamu finansmanın da güçlenmesi büyümeyi etkileyen faktörler arasında bulunmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2017:1). 2017 yılında tüm AB ülkelerinde işgücü piyasasında yaşanan kriz yıllarına kıyasla ekonomik olarak toparlanma ve iyileşme yaşamıştır. İyileştirilmiş koşullarla birlikte gelişmekte olan piyasalarda küresel bir yükselişi yansıtmaktadır. 2017 yılında gerçekleşen büyüme rakamı ile GSYH büyümesi beklentileri aşmıştır. Tüketim harcamaları ekonomi toparlanmanın temel itici gücü olmuştur. İstihdamdaki toparlanma bunun temel nedenidir. Devam eden toparlanma yakın vadede devam etmesi beklenmekte fakat istihdam yaratma ve hane halkı satın alma gücü büyümesinin yavaşlayan hızı büyümenin yavaşlayacağını göstermektedir. Ekonomik büyümeyi yavaşlatabilecek diğer faktörler Orta vadede bölgede temelde yapısal reform eksikliğidir. AB’de kriz kaynaklı mali ve

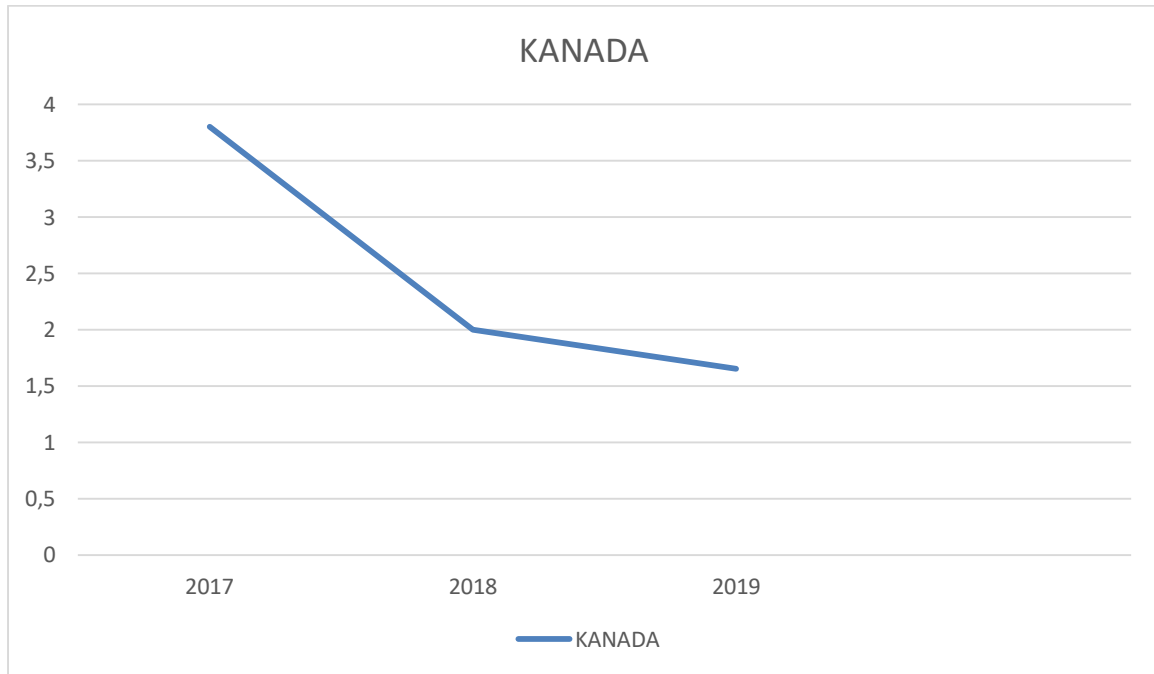
finansal kırılganlıklar, olası varlık balonları, düşük faiz ortamına ilişkin normalleşme süreci ile küreselleşme ve ticarete daralma kapsamında yeterli yapısal reformların uygulanamaması orta vadede ekonomik büyüme hızında yavaşlamaya neden olabilecek faktörler olarak yer alıyor (Yıldırım, 2021: 3). 2018 yılındaki büyümedeki yaşanan düşüşleri bu faktörlerin yanında iç ve dış etmenlerde bulunmaktadır. Dış etmenler dünya ticaretindeki büyüme hızında yaşanan yavaşlama AB'yi etkilemiş ve AB'deki ekonomik büyüme net ihracattan küçük bir katkı ile belirlenerek 2017 yılına göre %0,6 oranından %0,05 düştüğü gözlemlenmektedir. Ekonomik faaliyetleri etkileyen iç faktörler ise Grevler, olağanüstü hava koşulları, daha yüksek vergi gibi tüketiciler için yükler ve alışılmadık derecede yüksek tıbbi izin. Avrupalı otomobil üreticileri, özellikle Almanya'dakiler, Yeni "Dünya Çapında Uyumlaştırılmış Hafif Araç Testinin Eylül ayında tanıtımı Üretim kesintilerine neden olan prosedürler" bulunmaktadır. Fransa'da sosyal huzursuzluk, İtalya'daki siyasi belirsizlik ve belirli olan diğer ülkeler sorunlar yer almaktadır (Cristescu ve Tîlvăr, 2019: 9). 2019 yılında yavaşlamaya neden olan etmenler küresel ekonomideki belirsizlikler, İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkacak olması, ABD ile yaşanan ticari gerilimler, İtalya'daki borç maliyetlerin artıyor oluşu yer alır. Ayrıca Fransa'da devam eden protestolar, Almanya'daki ekonomik durgunluk ABD ile yaşanan ticari gerilimler bu gerilim ABD ile Çin arasında başlayan ticari gerilim yukarı doğru tırmanarak Avrupa'yı da etkilemektedir. Avrupa Birliğine tarife savaşı açan ABD karşılıklı misillemeler sonucu ticari gerilimler artış göstermiş ve bu gibi sebepler Avrupa ekonomisinin yavaşlamasının beklentilere yol açmış (Cnnturk.com, 2019). Avrupa'da Brexit ve ticaret belirsizliğinin yarattığı ortam nedeniyle Avrupa ekonomisinde de büyüme yavaşlamıştır. Bölge'nin en büyük ekonomisi olan Almanya'da otomotiv başta olmak üzere sanayi sektörünün ticaret savaşlarından olumsuz etkilenmesi sonucu Almanya ekonomisi resesyona girmemiş ancak büyüme oranı sifıra yakın kalmıştır. Fransa, İspanya gibi ülkelerin görece daha iyi büyüme oranları yakalaması sonucu Euro Bölgesi'nin 2019 yılında %1,2 oranında büyümesi beklenmektedir. Ancak Almanya'da resesyon tehlikesinin yüksek olması Bölge ekonomisi üzerinde baskı oluşturmaktadır. (Vakıf Finansal Kiralama A.Ş., 2020: 37). Bu ekonomideki büyümeyi etkileyen bu etmenler 2017-2019 yılları arasındaki büyümede olumsuz yönde etkileyerek azalan seyir izlemesine neden olmuştur.

Ticaret savaşlarının olumsuz sonuçları, Demertzis ve Fredriksson yapmış olduğu araştırmada Jean ve diğerlerinde AB'nin ticaret stratejisine yönelik tavsiyeleri desteklemek için kullanılan Vicard'ın 27 nicel analizi ile gösterilmektedir. Vicard, imalat malları üzerindeki iki tür küresel ticaret savaşını simüle etmektedir: AB dışında her yerde yüzde 60 puanlık bir tarife artışı ve AB içinde ve ikili anlaşmalara sahip ülkeler dışında her yerde 60 yüzde puanlık bir

tarife artışının uygulandığı sınırlı bir savaşla karakterize edilmiştir. İlginç bir sonuç elde edilmiştir ve en büyük üç ticaret kuruluşunun (Çin, AB ve ABD) ekonomik kayıplarının büyüklük olarak benzer olmasıdır. Tam ölçekli bir savaşta, gerçek GSYİH, Çin ve ABD için yaklaşık yüzde üç ve AB için yüzde 4 civarında kalıcı olarak azalacaktır. Sınırlı bir ticaret savaşında, gerçek GSYİH kayıpları Çin ve AB için yaklaşık yüzde üç ve ABD için yüzde iki olacaktır. Jean vd. Uluslararası ticaretteki kesintilere daha duyarlı olduklarından, ekonomik kayıpların küçük ülkeler için daha da büyük olabileceğini unutmamak gerekir demiştir.

3.6.4. Kanada ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Kanada aşağıda verilen tabloda 2017 yılına ait GSYH büyüme oranı 3,17 gerçekleşmekte 2018 yılında başlayan ticaret savaşının etkisi ile Kanada'ya sıçraması ile birlikte 2018 yılında büyüme oranı 2,01 oranında 2017 yılına göre azalmaktadır. Bu etki karşılıklı yapılan misillemelerin ithalat ihracat hacmine dolayısıyla da GSYH etkilediği gözlemlenir 2019 yılında ise GSYH büyüme oranı 1,65 oranında gerçekleştiği gözlemlenir. 2019 yılında da devam eden savaşın etkisi büyüme oranında azalma şeklinde yansımaktadır. Buradaki azalma bir önceki yıla göre daha az oranda gerçekleşmekte 2019 Mayıs ayında karşılıklı anlaşma ile tarifelerin kaldırılması neden olmaktadır.

Şekil 10. Ticaret Savaşlarının Hasılate Etkisi –KANADA

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021 (<https://databank.worldbank.org>) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

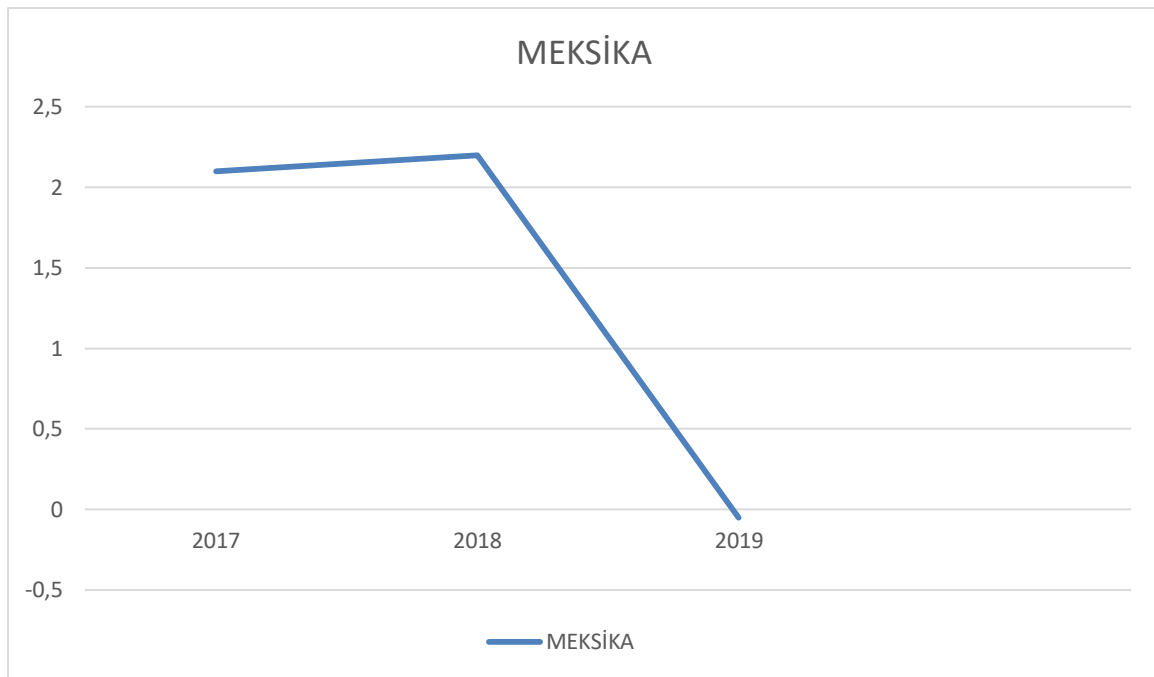
Kanada’da ekonomik büyüme, 2016 yılı itibariyle batı şehirlerinde şiddetli yangınlar gibi geçici faktörler bastırıldıktan sonra 2017 yılında önemli ölçüde toparlanmıştır. Yıllar itibariyle gerçekleşen ekonomik büyüme rakamları enerji ihracatında önemli toparlanmaları ve hane halkı harcamalarında ise güçlü bir büyüme görülmüştür. Hane halkı gelirindeki ılımlılık ile birlikte istihdam kazanımlarında kademeli bir yavaşlama beklenmektedir. 2017 yılında büyüme oranına birinci katkı, istikrarlı istihdam kazançları ve artan ücret artışı ile desteklenen hane halkı harcamaları olmuştur. İş yatırımı, 2017 yılında kamu altyapı harcamalarında güçlü bir katkı almıştır. Hem mal üreten hem de hizmet üreten sektörler büyümeye katkıda bulunmuştur. 2017'deki büyümenin ana itici iki gücü olan ve her ikisi de zayıf para biriminden yararlanan net ticaret ve turizmdi (Government and Canada, 2018:1). 2017 yılının ikinci çeyreğinde önemli artış gösteren Kanada tüketim harcamaları, hükümet harcamaları ve iş yatırımlarında artış göstermiş beklenen büyüme oranı olan 3.17 büyüme oranı ile yılı bitirmiştir (Cision, 2017:1). Birçok etmenin varlığı ile düşüş göstermeye başlamıştır. Büyümeyi etkileyen durumları Bretix, artan sosyal gerilimler, politik kutuplaşma ve ekonomideki risk ile belirsizliğin artması bu değişim göstergesi olarak belirtmiştir (Revoltella, 2019:1).

2018 yılında da destekleyici maliye ve para politikaları ile desteklenen tüketici ve iş yatırımı ekonomik büyümeye öncülük ederken yılın ikinci yarısında küresel petrol fiyatlarının düşmesi ve daha yavaş konut piyasası aktivitesi ekonomi üzerinde baskı oluşturmuştur. Kanada’daki hem kısa hem de uzun vadeli faiz oranları, Kanada Merkez Bankası’nın politika hedef oranındaki artışların bir sonucu olarak 2018 yılı itibariyle artmaya devam etti. Bununla birlikte getiri eğrisinde bulunan faiz oranları 2018 yılında düşük kaldı ve uzun vadeli faiz oranları, ABD’deki para politikasını gevşetme beklentileri ise genel ekonomik belirsizliğe yanıt olarak yıl sonuna doğru düşme eğilimi göstermiştir. 2018 yılında başlayan ve 2019’un ilk yarısına kadar devam eden yavaşlamanın nedenlerinden biri de gayrimenkul sektöründeki gerileme oldu. British Columbia ve Ontario’daki kısıtlayıcı taşra politikaları, stres testinin getirilmesi ve artan faiz oranları bu gerilemeye katkıda bulundu (Cl  roux, 2020: 3). Kanada’nın 2019 yılındaki d  rd  nc   çeyreğinde GSYH’sindeki yavaşlama sebepleri, boru hattı kapatmaları, elverişsiz hasat koşulları, demiryolu taşımacılığı grevleri, Birleşik Otomobil İşçilerinin Amerika Birleşik Devletleri’ndeki grevinin motorlu araç ve parça imalatı üzerindeki etkileri ve devam eden küresel ticaret gerilimleri bu gerilimler karşılıklı yapılan tarife savaşları sonucu meydana gelmiş ve Kanada’yı da içine almış durumlar ve piyasa belirsizliği gibi çeşitli fakt  rlerden etkilenmiştir (Statistics Canada, 2020:1). 2017 ve 2019 yılları arasında GSYH büyümesinde birçok fakt  r  n etkili olmuş ve bu s  re   de g  mr  k tarifelerinde yapılan artışlar

ve misillemeler ithalat ihracat oranlarını dolayısıyla GSYH'yi olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

3.6.5. Meksika ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Congressional Research Service araştırma çalışmasında Geçtiğimiz 30 yılda Meksika, ortalama bir büyüme ile düşük bir ekonomik büyüme rekoru kırdı. %2,6 oranı. Meksika'nın GSYH'si 2019'da %0,3 düşmeden önce 2017'de yalnızca %2,1 arttı ve 2018'de %2,2. Meksika ekonomisi, güçlü ticaret, yatırım ve yatırımlar nedeniyle ABD ekonomisiyle yakından bağlantılıdır iki ülke arasındaki sosyoekonomik bağlar. GSYİH büyümesindeki eğilimler genellikle ABD'yi takip eder.

Şekil 11. Ticaret Savaşlarının Hasılat Etkisi –MEKSİKA

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021(<https://databank.worldbank.org>) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Meksika 2017 yılındaki büyüme oranı 2,11 şeklinde gerçekleşirken 2018 yılında bu büyüme oranı 2,19 olarak gerçekleşmektedir. Aralarındaki GSYH büyüme oranı az bir fark ile gerçekleşmektedir. ABD ve Çin arasında başlayan ve Meksika'yı da içine alan ticaret savaşları ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Meksika'nın da ABD'nin tarife artışına karşılık vermesi ile aralarında başlayan ticaret savaşı GSYH oranı etkilemektedir. Tarifelerin uygulanmaya başlamasıyla birlikte ekonomide etkisi yansımakta ve 2019 yılında büyüme oranı -0,05 olarak gerçekleşmektedir. Tarifelerin etkisi 2019 yılında GSYH büyüme oranına daha büyük oranda yansıdığı görülmektedir.

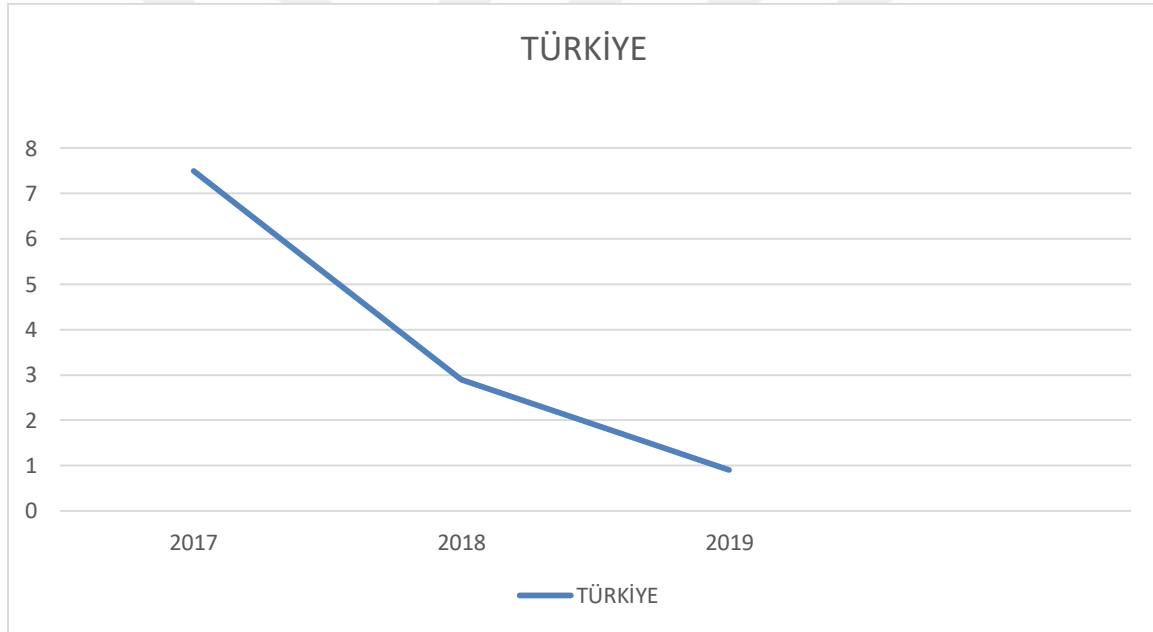
Tarifelerden muaf tutulduğu zaman diliminde Kanada ve Meksika üzerindeki etkileri çok farklıdır. Dünya Pazarlarında ABD'nin mallarının yerini aldıkları dolayısıyla ihracatları cazip hale gelmektedir. Sonuç olarak da mevcut durumunu güçlendirilmiş bir versiyon olarak kısa vadeye göre uzun vadede fiyatlar üzerinde çok daha büyük bir etki görülmektedir. Her iki ülkenin de ihracatı artmakta; ancak Kanada ve Meksika da daha yüksek fiyatlar ödediği ve ABD'deki zayıflıktan muzdarip olduğu için, reel GSYH üzerindeki olumlu etkisi sınırlı kalmaya devam etmektedir. Meksika iki nedenden dolayı Kanada'dan daha fazla fayda sağlamaktadır. Birincisi neden bilgisayar ve elektronik gibi sektörlerde, Meksika'nın ihracatı, gelişmekte olan Asya'nın yerine Kanada'nın ihracatından daha iyi bir alternatiftir ve bu nedende Meksika'nın ABD'ye olan ihracatı keskin bir şekilde artmaktadır. İkincisi ise ABD' ve Çin talebindeki düşüş Kanada ihracatı için daha büyük bir engel olan Dünya emtia üzerinde büyük bir etkiye sahip (Charbonneau, 2019: 8). Bu iki nedeni de içine alarak Meksika'daki ihracat daha fazla olmakta ve bu da GSYH yansımaktadır.

Meksika ekonomisinde 1994 ila 2017 yılı arasında ortalama olarak 2,6 oranında ekonomik büyüme (GSYH) elde edilmiştir. Meksika, 1994 Tekila Krizinden bu yana, ülkenin düşük petrol fiyatları ve önemli küresel dalgalanma dönemini atlatmasına izin veren güvenilir ekonomik yönetimden faydalanmıştır. 2018 sonunda enflasyon, 2017 sonunda yüzde 4,8'den yüzde 6,6'ya'e yükseldi, ancak ABD Doları karşısında peso değer kaybı ve hükümetin teşvik etme çabalarının neden olduğu yüksek perakende yakıt fiyatları nedeniyle Meksika Merkez Bankası'nın yüzde 3'lük hedefinin hala üzerindedir (U.S. Department of State,2021:1). Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının (GSYİH) büyümesi 2018'de mütevazı bir şekilde %2,2 oldu. Bu ekonomik büyüme, iç talep, yüksek yatırımlar ve güçlü hane halkı tüketiminden kaynaklandı. Meksika ekonomisi giderek daha fazla imalat ve ihracata yöneldi. 54 milyonluk bir iş gücüne sahip ve yakında zamanda tamamen sanayileşmiş bir ülke olması bekleniyor. Ayrıcalıklı coğrafi konuma sahip oluşu, ticari anlaşmaları ve büyüyen geniş iç pazarı, Meksika'yı yatırım için önemli bir yer haline getiriyor. Verimlilik artışı, daha güçlü kurumlar ve hizmet sunumunun kalitesindeki iyileştirmeler ile paylaşılan refahı getirebilir. Hala ele alınması gereken en önemli zorluklar arasında ABD ekonomisine olan yüksek bağımlılık, yüksek suç oranları, zayıflayan altyapı, gelir eşitsizliği ve petrol sektörüne on yıllardır yapılan düşük yatırım var (Warbletoncouncil, 2021: 1).

Meksika ekonomisine ilişkin iyimserlik buharlaştı ve ABD ile ticaret, göç ve Trump yönetiminin çatışmacı yaklaşımı beraber ticari gerilimlere bu gerilimler tarife artışı ve karşılıklı misillemeler gibi nedenler ile artış gösteren belirsizliğe yol açtı. Ülkenin beklentilerine

yardımcı olmamak, hükümetin mali konsolidasyon reform gündemini ilerletmekte, tekelleri parçalamakta, vergi tabanını genişletmekte ve ticari yatırımları teşvik etmekte güçlük çekiyor. Artan şiddet ve yolsuzluk iddiaları da ekonomik ilerlemeyi engelliyor (Bolle, 2017: 1). 2019 yılındaki düşük büyümede yatırım ortamının belirsizliği, sıkı para politikası ve kamu harcamalarındaki azalma etkili olmuştur. Meksika Ulusal İstatistik ve Coğrafya Enstitüsü (INEGI) tarafından 2019 yılında tüketici fiyat enflasyonunun %2,83 oranında gerçekleştiği ve bunun 1970 yılından bu yana kaydedilen en düşük ikinci enflasyon oranı olduğu açıklanmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020: 1). Meksika da 2017 ve 2019 yılları arasında GSYH büyüme oranındaki değişim ekonomik faktörlerin etkisiyle değişim göstermiştir. 2017 yılından 2018 yılına artış gösteren büyüme yapısal ekonomik nedenler ve ABD ile yaşanan tarife savaşı sonucu yaşanan gerilim ile birlikte azalma göstermiş 2019 yılında da devam etmiştir.

3.6.6. Türkiye ile Yaşanan Ticaret Savaşında Vergi Hasılasına Etkisi

Şekil 12. Ticaret Savaşlarının Hasılat Etkisi – TÜRKİYE

Kaynak: Dünya kalkınma göstergeleri /2021 (<https://databank.worldbank.org>) verileri kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'ye ait 2017 ve 2019 yılına ait GSYH büyüme oranları yukarıdaki grafikte verilmektedir. 2017 yılında büyüme oranı 7,5olarak gerçekleşmektedir. 2018 yılında ise bu büyüme oranı 2,95 oranında gerçekleşmektedir. 2019 yılında ise bu oran 0,91 olarak büyüme göstermektedir. 2018 yılında yaşanan ticaret savaşının etkisi ABD'nin Türkiye'yi de içine almasıyla Türkiye'ye de yansdığı görülmektedir. 2018 yılında başlayan bu savaş Türkiye'nin

GSYH büyüme oranının da büyük düşüş yaşanmıştır. ABD karşılıklı yapılan misillemeler ile özellikle çelik ithalatında yaşanan düşüş ABD'nin tarife artışı azaltmasına karşılığında da Türkiye'de azaltarak cevap vererek bu geri adımlarla 2019 yılında büyüme oranındaki artışı bir önceki döneme göre daha az oranda etkilediği göstermektedir.

2018 yılı ve 2020 yılı itibariyle orta vadeli programda 2017 yılına ait ilk yarı için tahmin edilen oran %5,5 iken yıl sonunda ise beklentilerin üzerinde %7,4 oranında büyüme oranı ile gerçekleşmiştir. Türkiye G20 ülkeleri içerisinde ekonomisi en hızlı oranda büyüyen ülke olmuştur. 2017 yılı itibariyle gerçekleşen bu büyümeye, uygulanmış olan teşvik politikaları bünyesinde sağlanan kredi kolaylıkları, istihdam teşvikleri, vergi indirimleri ile yurt içi tüketim ve yatırımlarda oluşan canlanma, düşük baz etkisi ile küresel ekonomilerde oluşan canlanmalar katkı yapmıştır (Aydın vd., 2017: 23).

Türkiye ekonomisi, geçtiğimiz yılda gerçekleştirdiği güçlü büyümeyi 2018 yılının ilk yarında sürdürmeye devam etmiştir. 2017 yılında teşvikler ve diğer destekler ile gerçekleştirmiş olduğu büyüme oranının 2018 yılında ortaya çıkan jeopolitik ve siyasi riskler, uluslararası korumacı yönelimler ile finansal koşullarda sıkılaşma yönünde şoklara rağmen 2018 yılının ilk çeyreğinde %7,3 ve %5,2 oranında bir büyüme gerçekleşmiştir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018: 15). Türkiye'de cari işlemler dengesindeki gelişmeler değerlendirildiğinde, son dönemde, özellikle, Türk Lirasındaki değer kaybı ve yurtiçi talepteki zayıflamaya koşut olarak ithalatta kısmi gerileme ve ihracatta güçlü bir artışın katkısıyla cari açık daralma eğilimindedir. Daralan yurtiçi talep sebebiyle bütçe gelirlerinin yaklaşık üçte ikisini oluşturan dolaylı vergilerin tahsilinde sıkıntılar yaşanmaktadır (TÜRMOB, 2018: 18). Türkiye'nin GSYH'sinde 2018 yılında yaşanan düşüşün sebepleri şu şekilde; 2018 yılında seçimlere giriliyor olması, enflasyon oranında yaşanan yükseliş, ekonomide iç talebi artırma yönündeki politikalar, siyasi belirsizliği varlığı, yüksek orandaki dış borçlar ödenmeleri ve aynı zamanda reel sektördeki açık pozisyonların kapatılmak istenmesi özellikle dışarıdan gerçekleşen müdahalelerin etkisiyle kurlarda yüksek oranlı artışlar gerçekleşmiştir. Yurt dışında da ABD ile yaşanmış olunan gerginlikle beraber çelik ve alüminyum oranındaki tarife artışları ile kur seviyeleri üst düzeylere çıkmaktadır. Kurların çıkmasıyla birlikte karşı konulan politikalar ile ekonomide daralmaların döviz yönündeki ihtiyacı azaltılması ve psikolojik baskıların kırılması noktasında kurlarda dengeleme yönünde bir düşüş yaşanmaktadır (Aydın vd., 2018: 149).

2018 yılı küresel piyasaların yüksek dalgalanmalar gösterdiği bir yıl olmuştur. 2018 yılı başı itibariyle devam eden büyüme yılın ikinci çeyreğinde Amerika Merkez Bankası (fed)

planlanandan daha hızlı bir şekilde faiz artırabileceği beklentisi ve ticari gerilimlere karşı artan endişeler küresel risk iştahının zayıflamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin risk olanaklarını artıran bu gelişmeler, Türkiye’de finansal piyasaları, cari işlemler açığı, yüksek enflasyon ile dış finansman ihtiyacını kırılgan noktaların varlığı nedeniyle daha çok etkilemiştir. Bunlarla birlikte son dönemde ABD ile gerçekleştirilen ticari gerilimler yurt içinde finansal piyasalarda olumsuz yönde etki eden önemli faktörler arasında yer almaktadır. Döviz kurlarında yaşanan yükselişler ile aşırı oynaklık karşı Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) gibi kurumlar gerekli olan tedbirleri alarak reel sektör ile finansal piyasaları destek göstermişlerdir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018: 49). 2018 yılında gerçekleşen kur atağı nedeniyle yaşanan olumsuzluklar etkisi ile 2019 yılında Türkiye’yi de etkileyen ticaret savaşları kaynaklı küresel ekonomideki belirsizlikleri varlığı ile ilk iki çeyrekte negatif büyüme göstermiştir. Ancak alınan tedbirler neticesinde Türkiye ekonomisi üçüncü çeyreğinde pozitif yönde büyüme oranı göstermiştir. Bu durumda yılın ilk üç çeyreğinde gerçekleşen %0,9 oranındaki küçülme Türkiye ekonomisi yılın son çeyreğinde %4’ün üzerinde bir büyüme oranı yakalayarak %0,5 oranında bir artış göstermesi beklenen oranlarda %0,91 gerçekleşmektedir (Vakıf Finansal Kiralama A.Ş., 2020: 37). 2017 ve 2019 yılları arasındaki büyüme oranında gerçekleşen ekonomik faktörlerin yanında gümrük tarifelerinin de yarattığı ticari gerilimle büyüme oranlarında düşüş yaşandığı görülmektedir.

Tablo 16’da 2016 ve 2019 yılları arsında Türkiye’nin elde etmiş olduğu bütün vergi hasılası içerisinde gümrük vergilerinin payının ne kadar olduğu ve oransal olarak değişimi incelenmektedir. Yıllar itibariyle gümrük vergilerinin payı azaldığı gözlemlenmiştir.

Tablo 16. 2016 – 2020 Arasında Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Elde Edilen Gelirler ve Genel Bütçe ile Vergi Gelirleri İçindeki Payı (% ve Bin TL)

Gelir kalemleri	2016	2017	2018	2019
Toplam Bütçe Gelirleri	859.621.908	937.790.023	1.118.965.017	1.284.584.103
Toplam Bütçe Gelirleri İçindeki Pay %	10.03	12.04	12.35	11.11
Vergi Gelirleri	471.729.227	550.397.373	636.651.069	690.343.850
Vergi Gelirleri İçindeki Payı %	18.28	20.52	21.71	20,67
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	86.248.490	112.932.462	138.220.671	142.731.633
Gümrük Vergileri	9.065.066	12.328.535	15.276.060	16.831.967
Gümrük Vergileri	8.878.992	12.235.684	14.699.022	15.055.215
Ek Mali Yükümlülük	186.074	92.851	577.058	1.776.752
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	76.835.56	100.095.716	122.261.596	125.271.330
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	76.835.56	100.095.716	122.261.596	125.271.330
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	347.848	508.211	682.995	628.336
Diğer Dış Ticaret Gelirleri	347.848	508.211	682.995	628.336

Kaynak: (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, 2021).

2016 ve 2019 yılları arası bütçe gelirleri ve bu gelirler içerisinde yer alan uluslararası ticaret ve Muamele vergileri toplam vergiye oranlaması bulunarak tabloda gösterilmiştir. Toplam bütçe gelirleri ve vergi gelirleri içerisindeki oranlama ile yıllara göre nasıl değiştiğini öğrenmek adına tablo oluşturulmuştur. Muamele vergileri toplam vergi içerisindeki payı 2016 yılında 10,03 iken 2017 yılında 12,04 oranında artmıştır 2018 yılında 12,35 oranında artış göstermiş olsa da diğer yıl oranı kadar yüksek değildir yavaşlama göstermiştir. 2019 yılında ise 11,11 oranında bir paya sahip giderek azalma göstermiştir. Vergi gelirleri içerisindeki payı ise 2016 yılında 18,28 iken 2017 yılında 20,52 paya sahipken 2018 yılında 21,71 ile artış göstermiş fakat 2019 yılında 20,67 ile bir azalma görülmektedir. Dalgalı bir seyir izleyen bütçe gelirleri içerisinde muamele vergileri ithalat ihracattaki yaşanan değişimlere göre değişiklik

göstermiştir. Gümrük vergileri 2016 yılında 9,065.066 bin TL iken 2017 ve 2018 yıllarında artış miktarı yüksek iken 2018 yılında tutar artmakta fakat az oranla artış göstermektedir. Ek mali yükümlülüklerde ise 2016 yılından 2017 yılına azalış göstermiş ve 2018 ve diğer yıllarda daha fazla artarak devam etmiştir. İthalde alınan katma değer vergilerde ise 2016 yılında 2017 yılına artış tutarı fazla iken 2018 ve 2019 yılları arası miktar yavaşlamış 2020 yılı yılında azalarak devam etmiştir. Diğer Dış ticaret gelirlerinde ise 2016 yılında 347,848 bin TL iken 2017 yılında artış göstererek 508,211 bin TL olarak gerçekleşmiş 2018 yılında 682,995 bin TL tutarında gerçekleşerek artış göstermiş fakat 2019 yılında azalarak 628,336bin TL şeklinde gerçekleşmiştir.

Gümrük üzerinde alınan vergilerin yıllar bazında değişim oranı tabloda verilmiştir. Yıllara göre oransal azalma görülmektedir. Bu düşüş de ekonomik yapısal nedenlerin yanında Türkiye'nin de içine alan ticaret savaşı etkisi ile azalma olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gümrük tarifeleri ülkelerin ithal ettiği ya da ihraç ettiği malların ülkeye girişi ya da çıkışı sırasında alınacak vergilerin oranlarının gösterildiği cetvele denilmektedir. Gümrük tarifelerine gümrük vergisi olarak da anılmaktadır tutarı miktarın ve oranın gösterilmesi dolayısıyla. Gümrük tarifeleri dış ticarete ülkelerin ekonomilerine gelir sağlama koruma ve yönlendirmede kullanılan önemli araçtır. Dış ticarete ülkeler kaynak yetersizliği sebebiyle ihtiyaçları doğmakta ve bunu da bir başka ülke ile karşılamaktadır. Bunu karşılamak için ülkelerde ticaretin gelişmiş ve ilk önce gelir sağlamak düşünülse de ülkelerin gelişmesi ve ekonomik güç haline gelmesiyle koruma amacını yerine almıştır. Koruma amaçlı olarak 2018 yılın da ABD Çin'e başlattığı ticaret savaşının altında Çin'e karşı dış ticaret açığı vermesi Çin'in gelecekte ekonomide daha üst düzeylerde yer alacağı yaptığı "İpek Yolu 2025" projesi olduğu düşünülmektedir. ABD'nin Çin ile başlatmış olduğu ticaret savaşına, daha sonra dünya genelinde ekonomi üzerinde etkili olmakta ve en çok etkilediği ülkeler ise en çok ticari ilişkiler içerisinde bulunduğu ithalat ve ihracatta ilk sıralarda yer alan Kanada Meksika AB ve bunların yanında Türkiye de bu savaşa içine dâhil olmuştur. Çin ile başlayan bu savaşta karşılıklı misillemeler ekonomileri olumsuz anlamda etkilemesi 2017, 2018 ve 2019 yılı GSYH büyüme oranlarında yansıdığı tespit edilmiştir. ABD 2017 yılı 2,4 oranında büyüme gerçekleştirdiği görülürken ilk yıllarda olumlu etki olarak 2018 yılında 2,9 ile büyüme göstermiş ülkelerin karşılık misilleme yapması ile 2019 yılı itibariyle büyüme oranı 2,16 oranında düşüş göstermiştir. Çin ise 2017 yılında 6,94 oranında bir büyüme seyrederken tarifelerin etkisi ile 2018 yılında 6,74 2019 yılında ise 5,9 oranında düşüşler göstermiştir. Çin de yaşanan bu düşüşler Çin ekonomisinde yaşanan son zamanların en düşük oranıdır. Diğer ülkeler ile başlayan ticaret savaşlarında ilk zamanlar Meksika Kanada ve AB muaf tutmuş olsa da Haziran 2018 yılında alüminyum ve çelik ek tarifeler getirmesiyle bu ülkelere de savaş açmıştır. Bu ülkelerde cevaplarını geciktirmeyerek misilleme yapmışlar ve ABD'nin ürünlerine karşı ek tarife getirmişlerdir. 2019 Mayıs ayında Meksika ve Kanada ile anlaşma sağlayarak bu tarifeleri karşılıklı olarak kaldırmış olsalar da bir süre sonra ABD uymayarak geri tarife koymuş ve ülkelere de cevap geciktirmeyerek karşılık vermişler daha sonra yeniden aralarında anlaşma sağlanmıştır. Bu iki ülke ile yapılan ticaret savaşında ekonomileri olumsuz olarak etkilemiş ve GSYH büyüme oranlarında düşüşler yaşadığı gözlemlenmiştir. Kanada 2017 yılındaki büyüme oranının 3,17 iken 2018 yılında bu oran 2,01 iken 2019 ise 1,65 oranında gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle düşüş göstererek ekonomiyi olumsuz anlamda etkilemiştir. Meksika da ise 2017 yılında 2,11 gerçekleşen büyüme oranı 2018 yılında 2,19 şeklinde büyüme gösterirken 2019

yılında -0,05 oranında keskin bir düşüşle olumsuz anlamda etkilediği görülmektedir. Bu GSYH büyüme oranında dolayısıyla ekonomiyi olumsuz anlamda etkilemesinin altında yatan sebep bu ülkelerin ticari anlamla birbirleri ile sıkı bir ekonomik bağıllık yatmaktadır. AB ile de yine karşılıklı savaş halinde olmaktadır ve AB'nin de ekonomisini olumsuz bir şekilde etkileyerek düşüşler yaşanmaktadır. 2017 yılında 2,7 oranında büyüyen AB 2018 yılında 2.1 oranında büyürken 2019 yılında 1,5 şeklinde bir büyüme gerçekleştirmiştir. ABD'nin alüminyum ve çelik tarifelerini artırmasıyla Türkiye ile de arasında başlayan ticaret savaşında Türkiye'den de karşı hamle gecikmeyerek 22 ürün üzerine ek tarifeler getirmiştir. ABD geri bir hamle ile alüminyum ve çelik üzerine %50 oranında tarifeleri artırmış bununla birlikte Türkiye de buna karşılık %100 oranında önceki koyduğu tarifeler oranını artırmıştır. Türkiye'nin Özellikle çelik ithalatında azalmanın görülmesiyle ABD geri çekmiş eski haline Türkiye'den de yanıt gecikmeyerek geri eski haline getirmiştir tarife oranlarını. Türkiye'nin GSYH büyüme oranına etkisi ise yıllar itibariyle düşüşler yaşandığı ve bu ticaret savaşının rakamlara yansıdığı gözlemlenmiştir. 2017 yılında 7,5 oranında GSYH bir büyüme gösterirken 2018 yılında 2,95 oranında bir büyüme yaşanmış ve 2019 yılında ise 0,91 oranında bir büyüme göstererek yılları itibariyle düşüşler yaşanmıştır.

Ticaret savaşlarının incelenirken çalışma raporlarında makalelerde ve yazılarda ABD'nin ekonomik sebep ile girdiği ifade edilmiştir. ABD'nin Çin yapmış olduğu atılımlar karşısında teknolojik olarak ilerlemesi yaptığı projeler ABD'yi korkutmaktadır. Bu tavrı Ekonomide etki bir gücün varlığı rahatsız etmekte bu sebeple bu gücü kırmak adına başlatmaktadır. Ekonomin ne kadar güçlü ise dünyada o oranda söz sahibi dünyayı ekonomik anlamda yön vermektedir. Bu düşünce sahip ABD gibi ülkeler gücü elinde tutmak üzere bir takım önlemler alabilmektedir. 2018 yılı itibariyle ek tarifeler getirerek başlatmış olduğu ticaret savaşları ABD'nin ticari ilişkileri yakın olduğu ülkelerin ithalat ihracat olan ilişkilerini etkilemekte dolayısıyla GSYH büyüme oranlarını da olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. ABD, Çin ve diğer ülkeler arasında yaşanan tarife savaşları ile bozulan ticari ve ekonomik ilişkiler dünya ekonomisini de etkilediği görülmektedir. Bu ülkeler arasında yaşanan sürtüşmeler devam ettiği sürece ülke içerisinde yüksek fiyatlar karşısında sadece tüketiciler zarar görmeyecektir ülke genelinde ekonomide bir refah kaybına neden olacaktır. Yapılan tarife savaşları ekonomide belirsizliğe yol açacak yatırım yapma konusunda ülkeler temkinli davranacaktır. Ülkeler bu nedenle aralarında yaşanan uzun vadeli sorunları istikrarlı bir şekilde çözüme kavuşturulmalıdır. Karşılıklı tedbirler alınmalıdır ülkelerin rekabet gücü ve yerel tüketicilerin refahları göz önünde bulundurularak yapılıp uygulanmalıdır. Uzun vadede

oluşacak olumlu ya da olumsuz durumlar karşısında kendi kendisine gelişmesine müsaade etmeden ben ne yapabilirim düşüncesi ile önlemler alarak ülke de iç reformlar artırılmalıdır. Ticaret savaşı sonucunda ülkeler yaşamış oldukları kayıpları azaltmak için tarifelerden elde ettikleri gelirleri sürtüşme dolayısıyla etkilenen sektörlerle aktararak geçici planlar oluşturmalı ve bu sektörler çeşitlendirilerek geniş pazarlar sunulmalı ve ithalat kanalları oluşturularak teşvik edilmelidir. Birçok ülkeyi yakından ilgilendiren ve etkisi altına alan bu ticaret savaşı tüketicileri karşı ülkenin üreticilerin etkilemektedir. İstihdam olumsuz yönde etkileyen bu duruma son vermek üzere ek tarifeler getirilmesi engellenmelidir. Tarife artırımını konusunda belli noktalara dayanak oluşturarak artırılmasına izin verilmemelidir. DTÖ bu konuda gerekli önlemleri almalıdır. Tarifeler kalktığında ekonomideki olumsuz durumlarda ortadan kalkacağı öngörülmektedir.

KAYNAKÇA

- AMİTİ, M., REDDİNG, S., & WEİNSTEİN, D. (2019). The Impact of the 2018 Tariffs on Prices and Welfare. *Journal of Economic Perspectives*, 187–210.
- AÇIL, F. (2010). Dış Ticaret İşlemleri. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- AKTAŞ, N. (2017). Türk Dış Ticaret Sistemi ve Yapısının İncelenmesi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü.
- AL, A., & KAYA, H. (2019). Ticaret Savaşları Bağlamında Çin-ABD İlişkileri: Düzenin Sonu. *XI. International Balkan and Near Eastern Social Sciences Series-Tekirdağ*, 870-882.
- ALKİN, E., YILDIRIM, K., & ÖZER, M. (2004). *İktisada Giriş*. Eskişehir: TC. Anadolu Üniversitesi yayını No:1472/ Açık Öğretim Fakültesi Yayını No:785.
- ALTUNDAŞ, H. (2018). Gümrük Vergilerinin Yapısının, Türkiye Gümrük Mevzuatı Çerçevesinde Karşılaştırılması. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ARDIÇ, O., & YILMAZ, p. (2002). *Para-Banka Uluslararası İktisat*. Ankara: Agon Bilgi Akademisi.
- AVCI, İ. (2015, Haziran). İhracatta Uygulanan Teşviklerin Uluslararası Pazarlamaya Etkisi ve Bir Uygulama. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- AYDIN, M., MERT, S., KAYNAK, S., & HATİPOĞLU, Z. Ö. (2017). *Ekonomik Rapor 2017*. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. <https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2018/EkonomikRapor2017.pdf> adresinden alındı
- _____. (2018). *Ekonomik Rapor*. Ankara: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği(TOBB). <https://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2019/75-GK-Faaliyet-Raporu.pdf> adresinden alındı
- AYDOĞAN, M. (2019, Şubat). Devlerin Hesaplaşması ve Avrupa'nın Pozisyonu: "Ticaret Savaşları". Boğaziçi Araştırma Asya Merkezi.

- AYDOĞMUŞ, İ., & DİLER, H. (2006). Dış Ticaret Hadlerinin Gelir Etkisi:Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Afyon kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 89-102.
- AYHAN, F. (2016). Döviz Kuru Oynaklığı, Dış Ticaret ve İstihdam İlişkisi: Türkiye Uygulaması . Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- AYTEKİN, İ., & UÇAN, O. (2018). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 851-862.
- BARAL, G., & GÜRSOY, Y. (2019). Transit Ticaret ve Transit Taşımacılık Faliyetliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Katma Değer Vergisi Açısından Değerlendirilmesi. *İşletme Bilimi Dergisi*, 221-235.
- BARAN, T. (2019). Dünyada Gümrük ve Ticaret Savaşları: Türk Vergi Kapasitesine Etkisinin Analizi. *Gümrük Ticaret Dergisi*, 28-53.
- BERTHOUS, A., JARDET, C., SİENA, D., & SZCZERBOWICZ, U. (2019, Şubat 8). *Macroeconomic Effects Of The Global Trade War*. Mart 12, 2021 tarihinde <https://voxeu.org/article/macroeconomic-implications-global-trade-war> adresinden alındı
- Bloomberght.com*. (2019, Mayıs 22). Şubat 9, 2021 tarihinde <https://www.bloomberght.com/bazi-abd-urunlerinin-ithalatinda-ek-mali-yukumluluge-dair-karar-rg-de-yayimlandi-2220778> adresinden alındı
- _____(2020, Aralık 30). Ağustos 25, 2020 tarihinde <https://www.bloomberght.com/abd-cin-faz-1-anlasmasi-neleri-iceriyor-2262912> adresinden alındı
- BOLLE, M. d. (2017, Şubat 02). *PIIE*. Mayıs 06, 2021 tarihinde Trumped Up? The Mexican Economy in 2017 and Beyond: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/trumped-mexican-economy-2017-and-beyond> adresinden alındı
- BOWN, C. P. (2021). The US-China Trade War and Phase One Agreement. *Peterson Institute For International Economics(PIIE)*, 1.

- BOZDAĞ, S. (1996). İthalat İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- CENGİZ, S. (2010). İhracatçı Firmaların Muhasebe ve İç Kontrol Sistemlerinin İncelenmesi ve Kontrol Riskinin Analizi: Ankara Örneği. Tez. Çorum: Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- CHARBONNEAU, K. (2019). The Impact of a Trade War: Assessment of the Current Tariffs and Alternative Scenarios . *Canadian Economic Analysis Department Bank of Canada Ottawa, Ontario, Canada K1A 0G9 kcharbonneau@bank-banque-canada.ca*, 1-15.
- Cision. (2017, Eylül 8). Mayıs 22, 2021 tarihinde Kanada Ekonomisinin Sıcak Serisi 2017'de Devam Ediyor: <https://www.newswire.ca/news-releases/canadian-economys-hot-streak-continues-in-2017-643210143.html> adresinden alındı
- CLÉROUX, P. (2020). *bdc*. Mayıs 4, 2021 tarihinde <https://www.bdc.ca/en/articles-tools/blog/2020-economic-outlook-canada> adresinden alındı
- Cnntrk.com. (2019, Ocak 22). Mayıs 03, 2021 tarihinde Belirsizlikler Avrupa Ekonomisini Yavaşlatıyor: <https://www.cnntrk.com/ekonomi/dunya/belirsizlikler-avrupa-ekonomisini-yavaslatiyor> adresinden alındı
- Congressional Budget Office. (2019, Temmuz 22). Mayıs 5, 2021 tarihinde Tarifelerin ve Ticaret Engellerinin CBO'nun Öngörülerindeki Etkileri: <https://www.cbo.gov/publication/55576> adresinden alındı
- Congressional Research Service. (2020). *U.S.-Mexico Economic Relations: Trends, Issues, and Implications*. <https://fas.org/sgp/crs/row/RL32934.pdf>. <https://crsreports.congress.gov/RL32934> adresinden alındı
- CRISTESCU, A., & TÎLVĂR, G. (2019). The main factors of economic growth in the European Union. *Theoretical and Applied Economics*, 5-20.
- ÇELİK, K. (2004). *Uluslararası İktisat*. Trabzon: Derya Kitapevi.
- _____ (2005). *Uluslararası İktisat*. Trabzon: Derya Kitapevi.
- _____ (2012). *Uluslararası İktisat*. Trabzon: Derya Kitapevi.

- ÇETİNKAYA, M., & MURATOĞLU, G. (2019). Ticaret ve Kur Savaşları Küresel Ekonomik Politığe Yansımaları . Ankara: Gazi kitapevi.
- DALKILIÇ, B., & AŞKIN, M. (2018). *Gayrimenkul ve Konut Sektörüne Bakış*. Emlak konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. https://www.emlakkonut.com.tr/_Assets/Upload/Images/file/Yatirimci/sektorRaporu/EKGYO-Sektor-Raporu-aralik-2018.pdf.
- DEMERTZİS, M., & FREDRIKSSON, G. (2018). The EU Response to US Trade Tariffs. *Intereconomics* 53/ <https://doi.org/10.1007/s10272-018-0763-2>, 260-268.
- DİKİCİ, Z. Y. (2020). Türkiye'de İhracatın İthalata Bağımlılığı: Tekstil Sektörü Üzerine Bir Değerlendirme. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- DİNLER, Z. (2002). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Kitapevi Yayınları.
- _____ (2005). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Kitapevi.
- DİZİOLİ, A. G., & ROYE, B. V. (2018, Haziran 01). *European Central Bank*. Nisan 15, 2021 tarihinde https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/focus/2018/html/ecb.ebbox201806_01.en.html adresinden alındı
- DOĞAN, S. (2016). Uluslararası İktisat I. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açıkta ve uzakdan Eğitim Fakültesi Dış Ticaret Önlisans Programı.
- DÖLEK, A. (2013). *Gümrük İşlemleri*. İstanbul: Umut Kitap Yayınları.
- Dünya.com*. (2019, Mayıs 22). Ocak 30, 2021 tarihinde <https://www.dunya.com/ekonomi/gs1in-kuresel-stratejisi-bu-yil-istanbulda-belirlendi-ozel-haberi-445747> adresinden alındı
- DÜŞÜNDERE TAŞÖZ, A., & DÜNDAR, M. (2019). *Amerika'nın Demir-Çelik ve Alüminyum İthalatına Getirdiği Ek Gümrük Vergileri, Türkiye'yi Ne kadar Etkiledi? Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (tepa)*.

- _____. (2020). *Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor?* Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (tepv).
- DW.com. (tarih yok). Ocak 12, 2021 tarihinde <https://www.dw.com/tr/abdnin-yeni-yapt%C4%B1r%C4%B1m-tehdidine-t%C3%BCrkiyeden-yan%C4%B1t/a-45116287> adresinden alındı
- EĞİLMEZ, M. (2018, Ağustos 17). *Korumacılık, Ticaret Savaşı ve ABD Türkiye Ticaret İlişkileri*. Aralık 14, 2020 tarihinde <https://www.mahfiegilmez.com/2018/08/korumaclk-ticaret-savas-ve-abd-turkiye.html> adresinden alındı
- EKİCİ, M. S. (2009). Vergi Gelirlerini Etkileyen Ekonomik ve Sosyal Faktörler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 200-223.
- EMSEN, Ö. (2014). Ekonomik Entegrasyon Çeşitleri ve Gümrük Birliği Teorisi . *Avrupa Birliği Ve Türkiye İlişkileri* (s. 1-30). içinde Erzurum: Atatürk Üniversitesi AÖF yayınları.
- ERİÇOK, R. E. (2020). Küresl Ekonomik Yavaşlama:Riskler Belirsizlikler ve Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Sayıştay Dergisi*, 33-64.
- ERİM, G. (2018). *Değişen Aktörlerle Bir Varoluş Mücadelesi:Ticaret Savaşları*. Konya: Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü /www.kto.org.tr.
- ERTEK, T. (2009). *Temel Ekonomi*. İstanbul: Beta.
- ERTEN, Ö. N. (2020, Şubat). Amerika Birleşik Devletleri -Çin Ticaret Savaşı Ekseninde Dolar ve Yuan. T.C. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- ERTÜRK, E. (2001). *Uluslararası İktisat*. Bursa: Alfa yayıncılık.
- ERTÜRK, N. (2017). Ticaret Savaşları ve Dünya Ekonomisine Etkileri. *Fiscaoeconomia*, 88-112.
- Euronews. (2019, Aralık 19). Ocak 10, 2021 tarihinde <https://tr.euronews.com/2019/12/10/abd-meksika-ve-kanada-arasindaki-usmca-ticaret-antlasmasi-nda-son-imzalar-atiliyor> adresinden alındı

- FARAHMAND, M. A. (2019). Dış Ticaret ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki "Afganistan Örneği" . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- GCM Yatırım. (tarih yok). Ocak 10, 2021 tarihinde <https://www.gcmforex.com/egitim/makale-arsivi/ticaret-savasi-nedir-ticaret-savaslarinin-dunya-ve-turkiye-ekonomilerine-etkileri-nelerdir/> adresinden alındı
- GEÇGİL, G., & AKGÜL, Y. (2020). Türkiye'nin GSYH değerlerinin yapay Sinir Ağları ile Tahmini Üzerine Bir İnceleme. *Nicel Bilimler Dergisi*, 61-77.
- GOULARD, S. (2020). The Impact of the US–China Trade War on the European Union. *Global Journal of Emerging*, 56-68.
- Government and Canada. (2018). Mayıs 04, 2021 tarihinde Genel Bakış/ Ekonomik Bağlam: https://www.guichetemploi.gc.ca/pieces_jointes-fra.do?cid=13793&lang=eng adresinden alındı
- GÖKGÖZ, A., & ÖZDEMİR, H. (2015). Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekillerinin TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde İncelenmesi. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 105-122.
- GÖKMEN, A. (2013). Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler ve Türkiye . *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 16-28.
- GÜLTEKİN, R. (2008, Haziran). Türkiye'de Dış Ticaretten Alınan Vergiler ve Eş Mali Yükümlülükler. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yüksek Lisans Tezi).
- GÜNDOĞDU, N. (2016, Ocak). Dış Ticarete Teslim ve Ödeme ŞekillerindeEğitim Gereklerinin Belirlenmesi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaşî Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- GÜR, N., & DİLEK, Ş. (2020). *Teknolojik Soğuk Savaş Birinci Faz Anlaşma ve Ticaret savaşlarının Geleceği*. İstanbul: SETA.
- HÄGGQVIST, H. (2018). Foreign Trade As Fiscal Policy: Tariff Setting and Customs Revenue İn Sweden, 1830–1913. *Scandinavian Economic History Review*, 296-316.

Hürriyet.com. (2018, Haziran 18). Ocak 05, 2021 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kanada-abdye-misilleme-vergiler-listesini-acikladi-40882002> adresinden alındı

_____. (2020, Ocak 18). Aralık 30, 2020 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/abd-cin-birinci-faz-ticaret-anlasmasinda-enerji-basrolde-41422790> adresinden alındı

İÇKE, M. A. (2010). *Uluslararası İktisadi İlişkiler*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi: http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kamuy%C3%B6netimi_ue/uaiktsistem.pdf adresinden alındı

İktisadi Kalkınma Vakfı. (2017, Kasım 16-30). *2017 Sonbahar Ekonomik Tahmin Raporu: AB'de Büyüme Devam Ediyor*. Mayıs 21, 2021 tarihinde https://bulten.ikv.org.tr/icerik_print.asp?ust_id=8125&id=8161 adresinden alındı

İPEKÇİ, K. C. (2020). Türkiye'de 1980 Sonrası Dönemde Dış Ticaret Üzerinden Alınan Vergilerin Gelişim Süreci. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği. (2015, Ocak 19). Ocak 21, 2020 tarihinde https://www.igmd.org.tr/TARIFE-ESYA-SINIFLANDIRILMASI-VE-SINIFLANDIRMADA-KULLANILAN-MEVZUAT_haberi adresinden alındı

İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği. (2019, Şubat 20). *Türkiye Türkiye'nin En Fazla İhracat Yaptığı Ülkeler Genel, Hazır Giyim ve Tekstil 2017-2018 Yıllık*. Ekim 12, 2020 tarihinde <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2019/02/20/2018-yillik-turkiye-ihracat-yapilan-ulkeler-ihkib-kapakli-201902201015230603-FEE10.pdf> adresinden alındı

_____. (2020, Mart 12). *Türkiye'nin En Fazla İthalat Yaptığı Ülkeler Genel, Hazır Giyim ve Tekstil 2018-2019*. Ekim 12, 2020 tarihinde <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2020/03/12/turkiye-nin-en-fazla-ithalat-yaptigi-ulkeler-2019-yillik-202003121749220483-DE3B0.pdf> adresinden alındı

- İTKİB GENEL SEKRETERLİĞİ. (2020, Ocak). *Türkiye ABD Dış Ticaret Raporu*. 02 10, 2021 tarihinde [/http://rizetso.org.tr/wp-content/uploads/2020/03/abd-ulke-raporu-2019.pdf](http://rizetso.org.tr/wp-content/uploads/2020/03/abd-ulke-raporu-2019.pdf) adresinden alındı
- İYİBOZKURT, E. (2001). *Uluslararası İktisat*. Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları .
- İZOL, S. (2018). Dış Ticarete İhracat ve İhracat İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Bir Uygulama. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Joint U.S.-EU Statement following President Juncker's visit to the White House*. (2018, Temmuz 25). Nisan 20, 2021 tarihinde https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_18_4687 adresinden alındı
- KAÇMAZ, E. (2014, Eylül). Türkiye'de Dış Ticaret İşlemlerinde Uygulanan Finansman Teknikleri ve Lojistik Sektörüne Yönelik Bir Araştırma. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- KAPUSATİNA, L., LİPKOVA, E., SİLİN, Y., & DREVALEV, A. (2020). US-China Trade War: Causes and Outcomes. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202073010>, 1-13.
- KARAYEL, İ. (2019). Ticaret Savaşları ve Makroekonomik Etkileri. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 425-440.
- KARLUK, S. (2009). *Uluslararası Ekonomi*. İstanbul: Beta .
- KAYA, F. (2009). Uluslararası Ticarete Temel Kavramlar. *Dış Ticaret İşlemleri VE Muhasebesi* (s. 1-66). içinde İstanbul: Beta Yayıncılık.
- KAYA, M. (2019). ABD- Çin Ticaret Savaşları ve Türkiye. *Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 18-30.
- KIRCI, M. (2007). Türkiye'deki Bavul Ticareti Gelişmeler ve Yeni Alternatifler. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Kocaeli Ticaret Odası. (2019). *Amerika Birleşik Devletleri Ülke Raporu*. Kocaeli Ticaret Odası.

- KOLÇAK, M. (2013). Dış Ticaret Vergilerinin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 188-209.
- KOŞAR, A. (2018). Türkiye'nin Son 10 Yılda En Çok İhracat ve İthalat Yaptığı Ülkelerin Hiyerarşik Kümeleme Analizi İle Gruplandırılması ve Değerlendirilmesi . *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 17-28.
- KÖKSAL, M. (2016). Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- KURTOĞLU, A. (2019). *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni* . Ekonomik Modelleme ve Konjonktür DEğerleme Genel Müdürlüğü Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Araştırmaları Dairesi.
- KÜÇÜKAKSOY, İ. (2010). Deregülasyon, Dış Ticaret Hadleri ve Refah İlişkileri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 133-157.
- KÜSMEZ, Y. N. (2016, Ocak). Dış Ticarette Ödeme ve Teslim Şekilleri. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- LEE, T., & VARAS, J. (2020). *Total Cost Of USA Tariffs*. <https://www.americanactionforum.org/research/the-total-cost-of-tariffs/>.
- Macrotrends. (2021, 04 20). <https://www.macrotrends.net/countries/> adresinden alındı
- Muhasebe ve Finans. (2011). Ankara: www.megep.meb.gov.tr.
- Nesrakonk. (tarih yok). Mayıs 15, 2021 tarihinde Çin'in Yavaşlamasının Endişe Neden Olmasının 3 Nedeni: <https://tr.nesrakonk.ru/3-reasons-chinas-slowdown-cause-concern/> adresinden alındı
- OECD. (tarih yok). Mayıs 15, 2021 tarihinde <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm> adresinden alındı
- Onedio.com. (2020, Eylül 14). Mayıs 4, 2021 tarihinde <https://onedio.com/haber/turkiye-den-abd-ye-vergi-misillemesi-viskiye-70-otomobillere-60-oraninda-gumruk-vergisi-uygulanacak-> adresinden alındı

Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri. (tarih yok). Ekim 19, 2020 tarihinde <https://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-gumruk-tarifesi-nedir.html> adresinden alındı

ÖMÜR, Ö. M. (2020). Türkiye'de Kamu yatırım Harcamalarında Verimliliğin Bölgesel Bazda Toplam Vergi Haslatı ile Karşılaştırılmalı Analizi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

ÖZ, E. (2008). *Dış Ticarete Ulusal ve Uluslararası Vergilendirme.* İstanbul: Nobel Yayınevi.

ÖZAYDINLIK, Ö. (2012). Dış Ticarete Tarife ve Tarife Dışı Destekler. İzmir: Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ,(Yüksek Lisans Tezi).

ÖZCAN, M. (2020). *Ticaret Savaşlarından Virüs Tartışmalarına:ABD-Çin İlişkileri.* İktisadi Kalkınma Vakfı /www.ikv.org.tr.

ÖZDEMİR, K., & DELİCE, G. (2012). *Uluslararası Ekonomik İlişkiler.* İstanbul: Lisans Yayıncılık.

ÖZDEN, M. (2014). İktisadi Büyüme Ve Kalkınma Olgusunda Dış Ticaretin Yeri ve Önemi:Türkiye Örneği. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ürünleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

ÖZKAYA, M. H., BOZDUMAN, E. T., & YILMAZ, H. (2019). Küresel Ticarete Yeni Korumacılık: Ticaret Savaşlarının Dünya ve Türkiye Ekonomisine Olası Yansımaları. *7th SCF International Conference on “The Future of the European Usak/Turkey Union and Turkey-European Union Relations”*, 420-431.

ÖZKUK, Ö. (2010). 2000 Sonrası Türkiye'de Yaşanan Finansal Krizlerin İşletmelerin Dış Ticaret İşlemleri(İthalat-İhracat-Ödeme-Tahsilat) Üzerinde Etkileri ve Kütahya Porselen San. A.Ş. Uygulaması. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

PAÇAMAN, H. E. (2010). Türkiye'deki İşletmeler İçin İhracatın Önemi, Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

- Phillips, R. (2019). *A Plan to Build Ontario Together 2019 Ontario Economic Outlook and Fiscal Review*. <https://budget.ontario.ca/2019/fallstatement/contents.html>.
- Pwc. (2018). Avrupa Ekonomik Görünüm 2018-2022: <https://www.pwc.com.tr/avrupa-ekonomik-gorunum-2018> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2018). *Perakende Ticarete Uygulanacak İlke ve Kurallar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. T.C. Ticaret Bakanlığı. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/08/20180815-18.pdf> adresinden alındı
- _____(2019). *Gümrük Genel Tebliği(Gümrük Tarife Cetveli Açıklama Notları) Seri No:6*. T.C. Ticaret Bakanlığı.
- _____(2021, Ocak 12). www.resmigazete.gov.tr adresinden alındı
- REVOLTELLA, D. (2019, Ocak 22). *Voxeu*. Mart 12, 2021 tarihinde Avrupa Ekonomisini Yeniden Donatmak: <https://voxeu.org/article/retooling-europe-s-economy> adresinden alındı
- ROBİNSEN, R. (tarih yok). Mayıs 15, 2021 tarihinde Britannica: <https://www.britannica.com/topic/international-trade/Arguments-for-and-against-interference> adresinden alındı
- SAĞDIÇ, E. N. (2019). Vergi Gelirlerini Belirleyen Faktörlerin Analizi: Türkiye Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 155-178.
- SEYİDOĞLU, H. (1999). *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Kurtiş Matbası.
- _____(2006). *İktisat Biliminin Temelleri*. İstanbul : Güzem Can Yayınları.
- _____(2013). *Uluslararası İktisat*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sputnik Türkiye*. (2018, Haziran 22). Mart 10, 2021 tarihinde <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201806221033972658-avrupa-abd-misl/> adresinden alındı
- Statistics Canada*. (2019, Ağustos 02). Mart 10, 2021 tarihinde Impact Of Recent Tariffs On Canada's: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/190802/dq190802b-eng.htm> adresinden alındı

- _____. (2020, Şubat 28). Mart 13, 2021 tarihinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Gelir ve Gider, 2019'un Dördüncü Çeyreği: <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/200228/dq200228a-eng.htm> adresinden alındı
- ŞAHİN, M. (2019). Günümüz Ticaret Savaşlarında Gümrük Vergilerinin Yeri ve Önemi. *Mali Çözüm İSMMMÖ*, 91-114.
- ŞANLI, O., & ATEŞ, İ. (2020). ABD-Çin Odaklı Ticaret ve Kur Savaşlarının Dünya Ekonomisi Üzerine Etkileri . *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 75-101.
- ŞEN, H. (2003, Mayıs). Olivera Tanzi Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma. https://www.researchgate.net/publication/283119890_Olivera_Tanzi_Etkisi_Turkiye_Uzerine_Ampirik_Bir_Calisma.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı Bütçe Başkanlığı. (2018). *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler*. Ekonomik Modelleme ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Araştırmaları Dairesi.
- _____. (2019). *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler*. Ekonomik Modelleme ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Araştırmaları Dairesi.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2018). *Yıllık Ekonomik Rapor*.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü. (2021). *Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikler*. <https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri>, adresinden alındı
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2017-2018). *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni*. Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi <https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/4-%c3%87eyrek-DEG-Ekim-Aralik-2017.pdf>.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020, Ocak 14). 05 22, 2021 tarihinde Meksika Ekonomisi 2019 Yılı'nı %0 Büyüme ve %2,83 Enflasyon ile Kapattı: <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/meksika/meksika-ekonomisi-2019> adresinden alındı

Tarife Mevzuatı. (tarih yok). Eylül 10, 2020 tarihinde <https://tarifemevzuati.com/tarife-hakkında/tarife-siniflandirmasi-nedir/>. adresinden alındı

The World Bank. (2021). Dünya Kalkınma Göstergeleri: <https://databank.worldbank.org> adresinden alındı

TOKATLIOĞLU, M. Y. (2005). Türkiye'de Dış ticaretin Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi*, 46-75.

TradeAtlas. (2020, Ekim 20). Nisan 13, 2021 tarihinde <https://www.tradeatlas.com/tr/page/gtip-nedir-gtip-no-sorgulama-gtip-no-ogrenme> adresinden alındı

TRT Haber. (2018, Haziran 1). Aralık 14, 2020 tarihinde Avrupa Birliği'nden ABD'ye Misilleme Hazırlığı: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-birliginden-abdye-misilleme-hazirligi-368096.html> adresinden alındı

TU, X., DU, Y., LU, Y., & LOU, C. (2020). US-China Trade War: Is Winter Coming for Global Trade? *Journal of Chinese Political Science*, 199-240.

TÜİK. (2018). *Ülkelere Göre Yıllık İhracat*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

_____. (2018). *Ülkelere Göre Yıllık İthalat*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜRMÖB. (2018). *Ekonomik Rapor 2018*.

U.S. Department of State. (tarih yok). Mayıs 22, 2021 tarihinde 2019 Yatırım Ortamı Beyanları: Meksika: <https://www.state.gov/reports/2019-investment-climate-statements/mexico/> adresinden alındı

ÜNSAL, E. (2005). *Uluslararası İktisat*. Ankara: İmaj Yayıncılık.

ÜNVER, İ. (2008). Konyada Faliyet gösteren Otomotiv Yan Sanayi İşletmeleri'nin İhracatta Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Vakıf Finansal Kiralama A.Ş. (2020). *Dünyada ve Türkiye'de 2019*. İstanbul: Yıllık Faaliyet Raporuna Dair Uygunluk Raporu.

<https://www.vakifleasing.com.tr/Uploads/Document/141f2463-baf3-443c-a113-40cbc2eae9d.pdf?v-637193631366541997> adresinden alındı

VARLIK, U., & UÇAR, M. (2017). Dış Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik Mukabili İşlemlerde Operasyonel Riskler. *Uluslararası Ticaret ve Ekonomi araştırmaları Dergisi*, 1-16.

Warbletoncouncil. (tarih yok). Mayıs 05, 2021 tarihinde Meksika'daki Ekonomik Faaliyetler (Sektörlere ve Şirket Örneklerine Göre): <https://tr.warbletoncouncil.org/actividades-economicas-mexico-15435> adresinden alındı

YAYLACIOĞLU, S. (2019). Uluslararası Ekonomik Entegrasyonların Dış Ticaret Üzerine Etkileri. Karabük: Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

YILDIRIM, B. (tarih yok). Pwc. Mayıs 22, 2021 tarihinde Avrupa Ekonomik Görünüm 2018-2022: <https://www.pwc.com.tr/avrupa-ekonomik-gorunum-2018> adresinden alındı

YILMAZ, M., KIRBIYIK, M., & ÇİFTÇİ, Y. (2017). Armonize Sistem Neden, Nasıl ve Ne Zaman Güncellenir? Durum Çalışması: Biyodizel ve Gümrük Laboratuvarlarında Yapılan Analizler. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 99-105.

YORK, E. (2020, Ekim 18). ABD Tarifelerinin ve Misilleme Eylemlerinin Ekonomik Etkisinin İzlenmesi. Nisan 26, 2021 tarihinde <https://taxfoundation.org/tariffs-trump-trade-war/> adresinden alındı

YURDAKUL, E. M. (2014). Türkiye'de İthalatın Gelişimi ve İthalatın Yapay Sınır Ağları Yönetimi İle Tahmin Edilebilirliğine Yönelik Bir Analiz. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.